

SCHLESSEN ŚLĄSK

KULTURPREIS
SCHLESSEN
DES LANDES
NIEDERSACHSEN
2020/2021

NAGRODA KULTURALNA
ŚLĄSKA
KRAJU ZWIĄZKOWEGO
DOLNEJ SACHSONII
2020/2021

Niedersachsen

Dolny Śląsk

**Stiftung
Niedersachsen**

Mit freundlicher Unterstützung durch die Stiftung Niedersachsen
Przy życzliwym wsparciu ze strony Fundacji Dolnej Saksonii

**KULTURPREIS SCHLESIEN DES
LANDES NIEDERSACHSEN**

2020/2021

Verleihung durch den Niedersächsischen Minister für
Inneres und Sport sowie den Marschall der Woiwodschaft
Niederschlesien am 02. Oktober 2021 in der Breslauer Oper

**NAGRODA KULTURALNA ŚLĄSKA
KRAJU ZWIĄZKOWEGO
DOLNEJ SAKSONII**

2020/2021

Wręczenie przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Sportu
Dolnej Saksonii oraz Marszałka Województwa
Dolnośląskiego 2 października 2021 r.
w Operze Wrocławskiej

**Boris
Pistorius**

Niedersächsischer Minister für Inneres und Sport und Vorsitzender der Jury Kulturpreis Schlesien | Dolnosaksoński Minister Spraw Wewnętrznych i Sportu, przewodniczący Jury Nagrody Kulturalnej Śląska

Sehr geehrte Damen und Herren,

ich begrüße Sie herzlich zur diesjährigen Preisverleihung des Kulturpreises Schlesien! Solidarität und Rücksichtnahme – das waren die wesentlichen Eigenschaften, auf die es in den zurückliegenden Monaten ankam und noch immer ankommt. Diese Pandemie bedeutete eine tiefgreifende Zäsur in unzähligen gesellschaftlichen Bereichen, denn das Wichtigste – die soziale Interaktion zwischen Menschen, Freunden, Familie – musste auf ein notwendiges Minimum beschränkt werden.

Ich freue mich vor diesem Hintergrund sehr über jedes kulturelle Projekt, das wieder stattfinden und durchgeführt werden kann. Der Kulturpreis Schlesien ist mit seiner mehr als 40-jährigen Tradition fest verankert im Terminplan der Niedersächsischen Landesregierung und der Woiwodschaft Niederschlesien. Pandemiebedingt mussten wir im vergangenen Jahr auf die Festveranstaltung verzichten, weshalb wir nun die Preisträgerinnen und Preisträger der Jahre 2020 und 2021 gemeinsam auszeichnen. Sie, die Preisträgerinnen und Preisträger, stehen in vieler Hinsicht stellvertretend für die vielfältigen Bereiche, in denen Menschen heute das kulturelle Erbe Schlesiens pflegen und bereichern. Ihre Arbeit ist essentiell für die Bewahrung und den Fortbestand der schlesischen Kultur sowie der Pflege der deutsch-polnischen Beziehungen und Freundschaft. Dafür gilt Ihnen mein Dank und meine Unterstützung, besonders in diesen denkwürdigen Zeiten. Ich freue mich außerdem sehr, dass sich die Jury des Kulturpreises Schlesien für das Jahr 2021 entschlossen hat, sogar zwei Sonderpreise zu verleihen – ein tolles Zeichen!

Boris Pistorius
Niedersächsischer Minister für Inneres und Sport und Vorsitzender der Jury Kulturpreis Schlesien | Dolnosaksoński Minister Spraw Wewnętrznych i Sportu, przewodniczący Jury Nagrody Kulturalnej Śląska

Lassen Sie uns diese Preisverleihung und alle zukünftig stattfindenden Veranstaltungen als Zeichen der Zuversicht sehen. Für eine kommende Zeit, in der Menschen wieder zueinander finden, die sich im Laufe der Corona-Pandemie aus den Augen verloren haben. Für eine Zeit, in der wieder Menschen die großen Veranstaltungsräume unserer Länder füllen und Kulturschaffende mit ihrer Kreativität und Lebensfreude leuchtende Vorbilder unserer Gesellschaft darstellen. Und für eine Zeit, in der wir uns wieder möglichst nah sein dürfen und unseren Alltag Stück für Stück zurückgewinnen.

Szanowni Państwo!

Witam serdecznie na tegorocznej uroczystości wręczenia Nagrody Kulturalnej Śląska! Solidarność oraz wzajemny respekt – to wartości, które odgrywały najważniejszą rolę w minionych miesiącach, aż do dziś tak w Niemczech jak i w Polsce. Pandemia pozostawiła głębokie ślady w niezliczonych obszarach życia społecznego, bo to co najważniejsze – mianowicie społeczne interakcje między ludźmi, przyjaciółmi, rodziną – musiały zostać ograniczone do minimum.

Dlatego tak bardzo cieszę się z pomysłu każdego wydarzenia kulturalnego, które może się odbyć. Nagroda Kulturalna Śląska w swojej ponad czterdziestoletniej już tradycji jest głęboko zakorzenionym wydarzeniem w kalendarzu administracji dolnosaksońskiej jak i województwa dolnośląskiego. W minionym roku pandemia zmusiła nas do rezygnacji z uroczystości i oficjalnego uhonorowania nagrodzonych Nagrodą Kulturalną Śląska, dlatego też w bieżącym roku uczymy laureatów dwóch roczników: 2020 oraz 2021. Laureatki i laureaci reprezentują przy tym wszystkich tych, którzy dziś w różnorodnych obszarach kultury pielęgnują i wzbogacają śląską spuściznę. Ich praca ma żywotne znaczenie dla zachowania i przetrwania śląskiej kultury oraz pielęgnacji polsko-niemieckich relacji i przyjaźni. Za to należą im się podziękowania oraz wsparcie, szczególnie w tych znamiennych czasach. Cieszy mnie bardzo również fakt, że jury Nagrody Kulturalnej Śląska zdecydowała w bieżącym roku przyznać nawet dwie Nagrody Specjalne – to wspaniały sygnał!

Niech dzisiejsze wydarzenie oraz wszystkie odbywające się w przyszłości będą dla nas wyrazem optymizmu. Na przyszłość, w której znów będziemy mogli spotykać tych, których w czasie pandemii straciliśmy z oczu. Na przyszłość, w której publiczność znów wypełni obszerne hale widowiskowe, a artyści swoją kreatywnością oraz radością życia będą jasnym wzorcem dla mieszkańców naszych krajów. Oraz na przyszłość, w której to będziemy mogli być sobie blisko odzyskując krok po kroku swoją codzienność.

Niedersachsen

Marschall der Woiwodschaft Niederschlesien
Marszałek Województwa Dolnośląskiego

Cezary
Przybylski

Szanowni Państwo,

cieszę się, że w bieżącym roku ponownie gościmy na Dolnym Śląsku laureatów oraz gości Nagrody Kulturalnej Śląska.

Nagroda ta od kilkudziesięciu już lat jest pomostem łączącym obywateli, ludzi kultury oraz świadków historii, którzy poprzez swoją twórczość inspirują do pogłębiania wiedzy o Śląsku i jego dziedzictwie. Kultura zawsze pozostaje narratorem swoich czasów, trafnie opisując wielowątkowość i złożoność naszego życia. Współpraca polsko-niemiecka, spluralizowana i wieloaspektowa, musi w sposób szczególny wspierać rozwój naszego wspólnego dziedzictwa kulturowego.

Tegoroczna gala wręczenia nagród jest wyjątkowa z wielu względów. Docenieni zostają laureaci za lata 2020 i 2021, wręczone zostaną również dwie nagrody specjalne. Ten symboliczny dualizm odnosi się także do 30-lecia zawarcia traktatu o dobrym sąsiedztwie między naszymi dwoma narodami. Nagroda Kulturalna Śląska to od wielu lat narzędzie dialogu regionalnego i międzynarodowego.

Tak liczne ostatnimi czasy pandemiczne ograniczenia nie znajdują odniesienia w kulturze, która w swojej swobodzie i potrzebie artystycznej wolności, daje nam cenne lekcje pracy ponad podziałami, szacunku i bezinteresownego wsparcia. Tym bardziej, słowa szczególnego uznania kieruję do laureatów Nagrody Kulturalnej Śląska, za ich bezcenny wkład w rozwój kultury oraz dziękuję tym wszystkim osobom, które wspierają twórczość Ślązaczek i Ślązaków.

Meine Damen und Herren,

ich freue mich, dass wir auch in diesem Jahr wieder die PreisträgerInnen und Gäste des Kulturpreises Schlesien in Niederschlesien beherbergen.

Dieser Preis bildet seit mehreren Jahrzehnten eine Brücke zwischen BürgerInnen, KünstlerInnen und Zeitzeugen, die durch ihre Arbeit Menschen dazu anregen, ihr Wissen über Schlesien und sein Erbe zu vertiefen. Kultur bleibt immer der Erzähler ihrer Zeit und beschreibt treffend die Vielschichtigkeit und Komplexität unseres Lebens. Die deutsch-polnische Zusammenarbeit, vielfältig und facettenreich, muss insbesondere die Entwicklung unseres gemeinsamen kulturellen Erbes unterstützen.

Die diesjährige Preisverleihung ist in vielerlei Hinsicht einzigartig. Die Preisträgerinnen und Preisträger der Jahre 2020 und 2021 werden gewürdigt, außerdem werden zwei Sonderpreise vergeben. Dieser symbolische Dualismus gilt auch für den 30. Jahrestag des Vertrags über gute Nachbarschaft zwischen unseren beiden Nationen. Der Kulturpreis Schlesien ist seit vielen Jahren ein Instrument des regionalen und internationalen Dialogs.

In letzter Zeit versperren so viele Pandemie-Beschränkungen den Bezug zur Kultur, die uns in ihrer Freiheit und ihrem Bedürfnis nach künstlerischer Ungezwungenheit wertvolle Lehren für die Arbeit jenseits von Spaltung, Respekt und uneigennützigem Unterstützung gibt. Umso mehr möchte ich den Preisträgerinnen und Preisträgern des Kulturpreises Schlesien für ihren unschätzbaren Beitrag zur Entwicklung der Kultur meinen besonderen Dank aussprechen und mich bei allen bedanken, die die Arbeit der Schlesierinnen und Schlesier unterstützen.

Cezary Przybylski
Marschall der Woiwodschaft Niederschlesien
Marszałek Województwa Dolnośląskiego

DER KULTURPREIS SCHLESISIEN

NAGRODA KULTURALNA

ŚLĄSKA

des Landes Niedersachsen wird seit 1977 verliehen. In Niedersachsen hatten besonders viele deutsche Schlesierinnen und Schlesier, die nach dem Zweiten Weltkrieg ihre Heimat verlassen mussten, Aufnahme gefunden und wesentlich zum Wiederaufbau des Landes beigetragen. Daher hatte die Niedersächsische Landesregierung seinerzeit diesen Preis gestiftet als Zeichen der Verbundenheit des Landes Niedersachsen mit den in der Bundesrepublik Deutschland lebenden Schlesierinnen und Schlesiern.

Mit dem Preis sollten die Leistungen solcher Kunstschaffenden gewürdigt werden, die entweder selbst aus Schlesien stammen oder deren auszeichnendes Werk Bezüge zu Schlesien aufweist. Gegenstand der Preisverleihung waren hervorragende Einzel- oder Gesamtleistungen auf dem Gebiet der Literatur, der bildenden Kunst und der Musik.

Seit 1991 hat sich die Niedersächsische Landesregierung, getragen von dem Gedanken der Versöhnung und Aussöhnung zwischen Deutschland und Polen, das geänderte Ziel gesetzt, mit der Verleihung des Kulturpreises Schlesien zur gemeinsamen Pflege und Weiterentwicklung des Kulturguts Schlesiens und des Kulturschaffens der Schlesierinnen und Schlesier beizutragen. Seitdem können auch polnische Künstlerinnen und Künstler, die in Schlesien wohnen, den Preis für hervorragende Leistungen auf dem Gebiet der Literatur, der bildenden Kunst und der Musik erhalten. Außerdem kann der Preis für besondere Verdienste um die Erhaltung, Weiterentwicklung und Verbreitung des Kulturguts Schlesiens vergeben werden.

Mit dieser Neuausrichtung wurde die Erwartung verbunden, dass die öffentliche Ehrung von Preisträgerinnen und Preisträgern aus Deutschland und Polen die Begegnung von Menschen ermöglicht, die durch ihre Herkunft oder ihr Schaffen der europäischen Kulturlandschaft Schlesien verbunden sind.

Der Kulturpreis Schlesien besteht aus zwei gleichwertigen Hauptpreisen, die mit je 4.000 Euro dotiert sind. Zusätzlich wurde im Jahr 2020 ein Sonderpreis verliehen; im Jahr 2021 entschied die Jury, zwei Sonderpreise zu vergeben.

Kraju Związkowego Dolnej Saksonii przyznawana jest od 1977 roku. Wiele Ślązaczek i wielu Ślązaków, którzy po II wojnie światowej musieli opuścić swoją ojczyznę, przyjętych zostało w Dolnej Saksonii i wniosło znaczący wkład w odbudowę tego kraju. Dlatego dolnosaksoński rząd krajowy ufundował swego czasu tę nagrodę jako znak więzi łączącej Kraj Związkowy Dolnej Saksonii ze Ślązaczkami i Ślązakami żyjącymi w Republice Federalnej Niemiec.

Nagrodą tą honorowane były osiągnięcia twórców, pochodzących ze Śląska, lub których wyróżnione dzieła wykazują związki ze Śląskiem. Przyznawano ją za wybitne dzieła indywidualne i zbiorowe w dziedzinie literatury, sztuk plastycznych i muzyki.

Od 1991 roku rząd Dolnej Saksonii, kierując się myślą o porozumieniu i pojednaniu między Polakami i Niemcami, zmienił formułę nagrody i przyjął za cel wspieranie Nagrodą Kulturalną Śląska wspólnego pielęgnowania i rozwoju śląskiego dziedzictwa kulturowego, oraz twórczości kulturalnej Ślązaczek i Ślązaków. Od tamtej chwili nagrodę tę otrzymać mogą za wybitne osiągnięcia w dziedzinie literatury, sztuk plastycznych i muzyki również polskie artystki i polscy artyści zamieszkałi na Śląsku.

Ponadto nagroda ta może być przyznana za szczególne zasługi w zakresie utrzymywania, rozwoju i krzewienia śląskiego dorobku kulturowego. Ze zmianą formuły nagrody wiązano nadzieję, iż publiczne honorowanie laureatek i laureatów z Polski i Niemiec umożliwi spotkania ludzi związanych pochodzeniem lub swoją twórczością z europejskośląskim pejzażem kulturowym.

Nagroda Kulturalna Śląska składa się z dwóch równorzędnych nagród głównych w wysokości 4.000 euro. W roku 2020 przyznana została dodatkowo Nagroda Specjalna; decyzją jury w roku 2021 przyznano dwie Nagrody Specjalne.

DIE JURY JURY

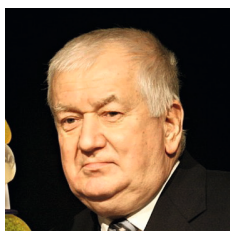
Gegen den Uhrzeigersinn:

Boris Pistorius Niedersächsischer Minister für Inneres und Sport, Vorsitzender der Jury | **Hans Jörg Neumann**, Breslau, Generalkonsul der Bundesrepublik Deutschland | **Dr. Markus Bauer**, Görlitz, Direktor Schlesisches Museum a.D. | **Prof. Michael Denhoff**, Bonn, Komponist und Cellist | **Lavinia Francke**, Hannover, Generalsekretärin der Stiftung Niedersachsen | **Prof. Dr. Lothar Hagebölling**, Braunschweig, Staatssekretär a.D. | **Prof. Dr. Dr. Jan Harasimowicz**, Breslau, Direktor des Universitätsmuseums Breslau | **Dr. Maciej Łagiewski**, Breslau, Direktor Städtisches Museum | **Klaus Peter Bachmann**, Braunschweig, Vizepräsident des Landtages a.D. | **Prof. Dr. med. Michael Pietsch**, Königswinter, Präsident des Vereins Haus Schlesien e.V. | **Ulrike Treziak**, Vertreterin der Gesellschaft für interregionalen Kulturaustausch e.V. | **Paweł Gronow**, Stellvertretender Botschafter, Botschaft der Republik Polen in Deutschland | **Krzysztof Bramorski**, Bevollmächtigter für Internationale Beziehungen des Marschalls der Woiwodschaft Niederschlesien

W kierunku przeciwnym do ruchu wskazówek zegara:

Boris Pistorius, Dolnosaksoński Minister Spraw Wewnętrznych i Sportu, przewodniczący jury | **Hans Jörg Neumann**, Wrocław, Konsul Generalny Republiki Federalnej Niemiec | **Dr Markus Bauer**, Zgorzelec, dyrektor Muzeum Śląskiego w st. spocz. | **Prof. Michael Denhoff**, Bonn, kompozytor i wiolonczelista | **Lavinia Francke**, Hanower, Sekretarz Generalna Fundacji Dolnej Saksonii | **Prof. dr Lothar Hagebölling**, Brunzwik, sekretarz stanu w st. spocz. | **Prof. dr habil. Jan Harasimowicz**, Wrocław, Dyrektor Muzeum Uniwersytetu Wroclawskiego | **Dr Maciej Łagiewski**, Wrocław, dyrektor Muzeum Miejskiego Wrocławia | **Klaus Peter Bachmann**, Brunzwik, wiceprezydent Landtagu w st. spocz. | **Prof. dr med. Michael Pietsch**, Königswinter, prezes Stowarzyszenia Dom Śląski st.z. | **Ulrike Treziak**, przedstawicielka Międzyregionalnego Stowarzyszenia Wymiany Kulturalnej | **Paweł Gronow**, Zastępca Kierownika Placówki, Ambasada RP w Niemczech | **Krzysztof Bramorski**, Pełnomocnik Marszałka Województwa Dolnośląskiego ds. Kontaktów Międzynarodowych

Aleksandra Kurzak

fot. Karol Grygoruk

Foto: Karol Grygoruk

KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI

ALEKSANDRY KURZAK ZEITTADEL ZU

LEBEN UND WERK VON ALEKSANDRA KURZAK

- 1977 urodzona 7 sierpnia w Brzegu Dolnym jako córka śpiewaczki Jolanty Żmurko i waltornisty Ryszarda Kurzaka
- 1996 ukończyła Szkołę Muzyczną I i II stopnia im. Karola Szymanowskiego we Wrocławiu w klasie skrzypiec
- 1998 stypendium Ministra Kultury i Sztuki
- 1999 debiut na scenie Opery Wrocławskiej rolą Zuzanny w Weselu Figara W.A. Mozarta
- 1999 stypendium fundacji Crescendum Est – Polonia Aleksandra Gudzowatego
- 2000 stypendium Ministra Kultury i Sztuki
- 2000 ukończyła Wydział Wokalny Akademii Muzycznej we Wrocławiu
- 2004 ukończyła Hochschule für Musik und Theater w Hamburgu.
- 2001–2007 solistka Staatsoper w Hamburgu.
- Od 2001 roku związana ze scenami w Berlinie, Monachium, Tuluzie, Monte Carlo, Wiedniu, Barcelonie, Turynie, Weronie, Rzymie, Wenecji, Parmie, Helsinkach, Madrycie, Walencji, Los Angeles, San Francisco, Chicago, Seattle.
- 2004 debiut w Metropolitan Opera w Nowym Jorku rolą Olimpii w Opowieściach Hoffmanna J. Offenbacha.
- 2005 debiut w Royal Opera House Covent Garden w Londynie rolą Aspasii w Mitridate, Re di Ponto W.A. Mozarta
- 2006 debiut na Salzburger Festspiele rolą Anusi w Wolnym Strzelcu C.M. von Webera
- 2008 debiut w Wiener Staatsoper rolą Rozyny w Cyruliku sewilskim G. Rossiniego.
- 2009 uzyskała dyplom doktora sztuki muzycznej w dyscyplinie artystycznej: wokalistyka
- 2010 debiut w Teatro alla Scala w Mediolanie rolą Gildy w Rigoletto G. Verdiego.
- 2015 debiut w National Opera de Paris rolą Adiny w Napoju miłosnym G. Donizettiego.
- 2016 uzyskała tytuł doktora habilitowanego sztuki
- 2021 uzyskała tytuł profesora sztuki muzycznej

Dyskografia

- 2010 Chopin: Pieśni, Wydawca: Instytut Fryderyka Chopina
- 2011 Gioia!, Wydawca: Decca Classics/Universal Music
- 2012 Hej, kolęda!, Wydawca: Universal Music Polska
- 2013 Bel Raggio, Wydawca: Decca Classics (Universal Music)
- 2018 Puccini in Love Wydawca: Sony Classical
- 2020 Desire, Wydawca: Sony Classical

- 1977 geboren am 7. August in Dyhernfurth, Tochter der Sängerin Jolanta Żmurko und des Waldhornisten Ryszard Kurzak
- 1996 schließt Geigenklasse, I. und II. Stufe, an der Karol-Szymanowski-Musikschule in Breslau ab
- 1998 Stipendium des Kultur- und Kunstministers
- 1999 Debüt auf der Breslauer Opernbühne in der Rolle der Susanna aus Hochzeit des Figaro, W.A. Mozart
- 1999 Stipendium der Stiftung Crescendum Est – Polonia von Aleksander Gudzowaty
- 2000 Stipendium des Kultur- und Kunstministers
- 2000 Abschluss am Fachbereich Gesang an der Musikakademie in Breslau
- 2004 Abschluss an der Hochschule für Musik und Theater in Hamburg
- 2001–2007 Solistin an der Staatsoper in Hamburg
- Seit 2001 arbeitet sie mit Häusern in Berlin, München, Toulouse, Monte Carlo, Wien, Barcelona, Turin, Verona, Rom, Venedig, Parma, Helsinki, Madrid, Valencia, Los Angeles, San Francisco, Chicago und Seattle zusammen
- 2004 Debüt an der Metropolitan Opera in New York in der Rolle der Olympia aus Hoffmanns Erzählungen, J. Offenbach
- 2005 Debüt an der Royal Opera House Covent Garden in London in der Rolle der Aspasia aus Mitridate, Re di Ponto, W.A. Mozart
- 2006 Debüt an den Salzburger Festspielen in der Rolle der Ännchen in Der Freischütz, C.M. von Weber
- 2008 Debüt an der Wiener Staatsoper in der Rolle der Rosina in Der Barbier von Sevilla, G. Rossini
- 2009 Promotion zur Doktorin der Musikkunst für Gesang
- 2010 Debüt in Teatro alla Scala in Mailand in der Rolle der Gilda in Rigoletto, G. Verdi
- 2015 Debüt an der National Opera de Paris in der Rolle der Adina in Der Liebestrank, G. Donizetti
- 2016 Habilitation zur Doktorin der Musikkunst
- 2021 Professorintitel im Bereich der Musikkunst

Diskografie

- 2010 Chopin: Pieśni, Herausgeber: Instytut Fryderyka Chopina
- 2011 Gioia!, Herausgeber: Decca Classics/Universal Music
- 2012 Hej, kolęda!, Herausgeber: Universal Music Polska
- 2013 Bel Raggio, Herausgeber: Decca Classics (Universal Music)
- 2018 Puccini in Love, Herausgeber: Sony Classical
- 2020 Desire, Herausgeber: Sony Classical

Nagrody

- 1998 I Nagroda na V Międzuczelnianym Konkursie Wokalnym w Dusznikach-Zdroju.
- 1998 I Nagroda na III Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Stanisława Moniuszki w Warszawie.
- 1999 Nagroda Specjalna Międzynarodowego Konkursu Wokalnego im. Mirjam Helin w Helsinkach.
- 2000 Nagroda Mozarteum w Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Francisco Vinasa w Barcelonie
- 2000 Nagroda Publiczności w Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Francisco Vinasa w Barcelonie
- 2000 I Nagroda w Konkursie im. Elise Meyer w Hamburgu
- 2000 Nagroda Milenijna Prezydenta Wrocławia
- 2000 Wrocławska Nagroda Muzyczna
- 2002 III Nagroda na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym w Kantonie
- 2002 Laureatka Brązowej Iglicy
- 2006 Oberdörffer-Preis der Stiftung zur Förderung der Hamburgischen Staatsoper
- 2010 Doroczna Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- 2010 Nagroda Marszałka Województwa Dolnośląskiego WENA
- 2010 Tytuł artysty roku Seattle Opera House
- 2012 Laureatka Wiktory 2012 w kategorii Gwiazda Piosenki i Estrady
- 2012 Gwarancja Kultury
- 2012 Kryształowe Zwierciadło
- 2015 Złoty Krzyż Zasługi
- 2015 International Opera Awards – Readers Award
- 2015 Bachtrack Opera Awards – najlepsza śpiewaczka sezonu za rolę Fiorilli w ROH w Londynie
- 2018 Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”

Preise

- 1998 I. Preis beim V. Zwischenuniversitären Singwettbewerb in Bad Reinerz
- 1998 I. Preis beim III. Internationalen Stanislaw-Moniuszko-Singwettbewerb in Warschau
- 1999 Sonderpreis des Internationalen Mirjam-Helin-Singwettbewerbs in Helsinki
- 2000 Mozarteumspreis beim Internationalen Francisco-Vinasa-Wettbewerb in Barcelona
- 2000 Publikumspreis beim Internationalen Francisco-Vinasa-Wettbewerb in Barcelona
- 2000 I. Preis beim Elise-Meyer-Wettbewerb in Hamburg
- 2000 Millenniumspreis des Stadtpräsidenten von Breslau
- 2000 Breslauer Musikpreis
- 2002 III. Preis beim Internationalen Wettbewerb in Kanton
- 2002 Preisträgerin der Bronzenen Nadel
- 2006 Oberdörffer-Preis der Stiftung zur Förderung der Hamburgischen Staatsoper
- 2010 Jährlicher Preis des Ministers für Kultur und Nationales Erbe
- 2010 Preis des Marshalls der Woiwodschaft Niederschlesien WENA
- 2010 Artist of the year Seattle Opera House
- 2012 Wiktory 2012 in der Kategorie Gesang- und Bühnenstar
- 2012 Auszeichnung Kulturgarantie
- 2012 Auszeichnung Kristallspiegel
- 2015 Goldenes Verdienstkreuz der Republik Polen
- 2015 International Opera Awards – Readers Award
- 2015 Bachtrack Opera Awards – beste Sängerin in der Opernsession für ihre Rolle der Fiorilli in ROH in London
- 2018 Goldene „Gloria-Artis-Medaille für kulturelle Verdienste”

LAUDACJA LAUDATIO

Wszyscy miłośnicy muzyki na Dolnym Śląsku znają Dworek Chopina w Dusznikach Zdroju – miejsce wielu znakomitych koncertów i spotkań. Jeśli tylko wypadnie mi bawić w tych stronach, zawsze sprawdzam, czy na czas mojego pobytu nie przypada jakieś godne uwagi wydarzenie muzyczne. Tak też było wiosną 1998 roku, gdy w Dusznikach odbywał się V Międzuczelniany Konkurs Wokalny, zorganizowany przez Akademię Muzyczną we Wrocławiu. Uznałem, że warto posłuchać

Allen Musikliebhaberinnen und Musikliebhabern in Niederschlesien ist das Chopin-Kurtheater in Bad Reinerz bekannt – ein Ort vieler wundervoller Konzerte und Treffen. Immer, wenn ich in der Nähe bin, schaue ich nach, ob sich in der Zeit meines Besuches nicht ein bemerkenswertes Musikereignis zuträgt. So war es auch im Frühjahr 1998, als in Bad Reinerz der V. Zwischenuniversitäre Singwettbewerb stattfand, von der Musikakademie in Breslau veranstaltet. Ich beschloss, dass es sich lohne, jungen Talenten zuzuhören, die sich bei solch einer Gelegenheit immer von der besten Seite zeigen. Von einem Sitzplatz im Publikum war damals nicht mal zu träumen. Im Stehen jedoch fühlte ich über die ganze Dauer des Preisträgerkonzertes keine Müdigkeit, war ich doch entzückt von der Schönheit der Stimmen der jungen Sängerinnen, vor allem einer – Aleksandra Kurzak, der Preisträgerin des I. Preises und einer Reihe Sonderpreise. Ich war, wie auch das ganze Publikum in Bad Reinerz, von ihrem Singtalent und ihrer

młodych talentów, które przy takiej okazji starają się pokazać z jak najlepszej strony. O miejscu siedzącym w Dworku Chopina nie było co marzyć. Stojąc przez cały czas koncertu laureatów nie czułem jednak zniechęcenia, gdyż urzekły mnie piękne głosy młodych śpiewaczek, a zwłaszcza jednej – Aleksandry Kurzak, laureatki I nagrody i kilku nagród specjalnych. Byłem, podobnie jak cała dusznicka publiczność, pod wielkim wrażeniem jej talentu wokalnego i prezencji, dlatego zaraz po powrocie do Wrocławia postanowiłem dowiedzieć się o niej czegoś więcej. Pierwszą osobą, którą o młodą artystkę zapytałem, była wybitna pedagog Cecylia Kędzia, która w tym czasie uczyła gry na skrzypcach moją córkę. Okazało się, że do licznej grona jej uczennic należała także Aleksandra Kurzak. Pani profesor była z jej sukcesów bardzo dumna, chwaliła jej wybitne zdolności muzyczne i wysoką kulturę osobistą.

Moje następne spotkania z Aleksandrą Kurzak nie miały już bezpośredniego charakteru. Jesienią 2011 roku musiałem na kilka dni pojechać służbowo do Berlina. Ważnym elementem każdego mojego pobytu w stolicy Niemiec jest dłuższa wizyta w wielkiej księgarni muzycznej na Friedrichstraße, tuż obok dworca kolejowego o tej samej nazwie. Ku mojej radości na półce z nowościami dyskografii zauważyłem solowy album Aleksandry Kurzak „Gioia”, wydany przez renomowaną wytwórnię DECCA. Podczas jego przesłuchiwania zauważyłem, że sięgnęły po niego kolejne osoby. Wcale mnie to nie dziwiło, gdyż ze słuchawek rozbrzmiewał piękny, doskonale zbalansowany głos młodej śpiewaczki. Niebawem okazało się, że album „Gioia” odniósł wielki sukces i osiągnął status platynowej płyty.

Dwa lata później pojechaliśmy z żoną do Wiednia i już pierwszego wieczoru postanowiliśmy pospacerować po centrum miasta, poczynając od głównego deptaku staromiejskiego – Kärtnerstraße. Aby wejść na tę ulicę, trzeba przejść obok bocznej elewacji Wiener Staatsoper. Zawieszony jest tam wielki telebim, na którym można oglądać „na żywo” spektakle z bieżącego repertuaru. Gromadzą się przed nim rzesze melomanów, wielu z nich przychodzi dużo wcześniej, by zająć lepsze miejsce. W tym dniu grano „Córkę pułku” Gaetana Donizettiego, uroczą operę komiczną w języku francuskim, ze znakomicie napisaną partią tytułowej bohaterki o imieniu Marie. Ku naszemu zdumieniu w roli Marie rozpoznaliśmy bez trudu Aleksandrę Kurzak. Radziła sobie świetnie, pełna swobody i wdzięku, bynajmniej nie speszona liczną asystą dzielnych wojaków. Słuchałem jej śpiewu z wielką satysfakcją, dumny z faktu, że w moim mieście wykształciła się i zdobyła pierwsze szlify tak znakomita artystka.

Aleksandra Kurzak urodziła się w rodzinie muzyków: jej matką jest śpiewaczka Jolanta Żmurko, ojcem – waltornista Ryszard Kurzak. W wieku siedmiu lat rozpoczęła naukę w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II sto-

Präsenz beeindruckt. Ich beschloss, gleich nach meiner Rückkehr nach Breslau, mehr über sie zu erfahren. Die erste Person, die ich ausfragte, war die herausragende Pädagogin, Frau Cecylia Kędzia, die zu dieser Zeit meine Tochter das Geigenspiel lehrte. Es stellte sich heraus, dass zu ihren zahlreichen Schülerinnen auch Aleksandra Kurzak zählte. Die Professorin war sehr stolz auf ihren Erfolg, sie lobte ihr herausragendes musikalisches Talent und ihre großartigen Umgangsformen.

Meine weiteren Treffen mit Frau Aleksandra Kurzak waren keiner persönlichen Natur. Im Herbst 2011 musste ich für ein paar Tage dienstlich nach Berlin. Ein wichtiges Element eines jeden Aufenthaltes in der deutschen Hauptstadt ist ein längerer Besuch in der großen Musikbücherei in der Friedrichstraße, gleich neben der S-Bahnstation, die den gleichen Namen trägt. Zu meiner Freude entdeckte ich im Regal mit Neuerscheinungen das Soloalbum von Aleksandra Kurzak „Gioia”, herausgegeben von der renommierten Plattenfirma DECCA. Während ich probehörte, sah ich, dass sich auch andere Personen für das Album interessierten. Dies wunderte mich keineswegs, wo doch aus den Kopfhörern die wunderschöne, perfekt ausbalancierte Stimme einer jungen Sängerin zu hören war. Bald stellte sich heraus, dass das Album „Gioia” ein großer Erfolg mit doppeltem Platin wurde.

Zwei Jahre später fuhren meine Frau und ich nach Wien, und schon am ersten Abend beschlossen wir, einen Spaziergang durch das Stadtzentrum zu unternehmen, angefangen mit der Hauptstraße der Altstadt – der Kärtnerstraße. Um auf diese Straße zu gelangen, muss man an der einen Seite der Wiener Staatsoper vorbei. An ihrer Fassade hing eine große Tafel, auf der man live die Aufführungen aus dem aktuellen Repertoire verfolgen konnte. Dort versammelten sich zahlreiche Musikliebhaberinnen und Musikliebhaber, viele kamen schon früher, um die besten Plätze zu ergattern. An diesem Tage wurde „Die Regimentstochter” von Gaetano Donizetti gespielt. Eine bezaubernde komische Oper in französischer Sprache, mit einer wunderbar geschriebenen Figur der Hauptdarstellerin, die den Namen Marie trägt. Zu unserer Verwunderung haben wir in der Rolle der Marie ohne Mühe Aleksandra Kurzak erkannt. Die kam glänzend zu recht, ungezwungen und voller Charme, zumindest nicht eingeschüchtert durch die Vielzahl der mutigen Soldaten umgeben. Ich habe ihrem Gesang zugehört, voller Zufriedenheit und stolz auf die Tatsache, dass sie in meiner Stadt ihre Ausbildung absolvierte und ihre ersten Schritte als wunderbare Künstlerin setzte.

Mit sieben Jahren fing sie ihre Ausbildung an der Allgemeinbildenden Karol-Szymanowski-Musikschule des I. und II. Grades in Breslau an, dort lernte sie die Geheimnisse des Geigen- und Klavierspielens kennen. Ihre universitäre Ausbildung absolvierte sie jedoch am

fot. Aldona Karczmarczyk

Foto: Aldona Karczmarczyk

pnia im. Karola Szymanowskiego we Wrocławiu, gdzie poznała tajniki gry na skrzypcach i fortepianie. Studia wyższe w Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu rozpoczęła jednak na Wydziale Wokalnym, który ukończyła z wyróżnieniem w 2000 roku, uzyskując podczas ostatnich lat studiów prestiżowe stypendia Ministra Kultury i Sztuki oraz Fundacji „Crescendum Est – Polonia” Aleksandra Gudzowatego. Naukę kontynuowała w Hochschule für Musik und Theater in Hamburg, doskonaląc swoje umiejętności wokalne i aktorskie w Internationales Opern Studio przy Operze w Hamburgu.

Fachbereich Gesang an der Karol-Lipinski-Musikakademie in Breslau. Diese schloss sie mit Auszeichnung im Jahr 2000 ab. In den letzten Studienjahren war sie Stipendiatin der prestigeträchtigen Stipendien des Ministers für Kultur und Kunst und der Stiftung „Crescendum Est – Polonia” von Aleksander Gudzowaty. Sie lernte anschließend an der Hochschule für Musik und Theater in Hamburg, wo sie ihre vokalen und schauspielerischen Fähigkeiten am Internationalen Opern Studio an der Oper perfektionierte.

Schon als Studentin der Breslauer Akademie war sie Preisträgerin einiger Musikwettbewerbe. Im Jahr 1998,

Już jako studentka wrocławskiej Akademii była laureatką kilku konkursów muzycznych. W 1998 roku, obok wspomnianych nagród w Dusznikach-Zdroju, zdobyła I nagrodę na III Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Stanisława Moniuszki w Warszawie, a jej konkursowy występ został uznany za najlepszy debiut roku. Rok później znalazła się w gronie laureatów Międzynarodowego Konkursu Wokalnego im. Mirjam Helin w Helsinkach. Rok 2000 przyniósł sukcesy na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Francisco Vinas w Barcelonie i Międzynarodowym Konkursie Wokalnym w Kantonie, a w roku 2002 doszła do tego I nagroda na Konkursie im. Elise Meyer w Hamburgu.

Coraz doskonalszy warsztat wokalny szedł u Aleksandry Kurzak w parze z rozwojem umiejętności aktorskich. W 1999 roku, jeszcze podczas studiów, zadebiutowała jako Zuzanna w „Weselu Figara” Wolfganga Amadeusza Mozarta na scenie Opery Wrocławskiej. Podczas pobytu w Hamburgu jej talent aktorski otrzymał profesjonalne szlify. Dzięki coraz lepszemu obyciu scenicznemu otworzyła się przed nią perspektywa wielkiej kariery. Już po kilku latach od wrocławskiego debiutu wystąpiła w dwóch najbardziej prestiżowych teatrach operowych świata. Rolą Olimpii w „Opowieściach Hoffmanna” Jacques’a Offenbacha w Metropolitan Opera w Nowym Jorku zdobyła wielkie uznanie amerykańskich krytyków muzycznych, którzy jednogłośnie wypowiadali się na łamach prasy o sensacyjnym debiucie młodej polskiej śpiewaczki. Z równie entuzjastycznym przyjęciem spotkała się jako wykonawczyni partii Aspazji w operze Mozarta „Mitrydas, król Pontu” na deskach Royal Opera House w Londynie.

W Metropolitan Opera i Royal Opera House występowała później często, i to w bardzo różnorodnym repertuarze. Zapraszano ją także na występy do innych znanych teatrów operowych na świecie: we Włoszech (Teatro alla Scala w Mediolanie, Teatro La Fenice w Wenecji, Teatro Regio di Torino, Teatro Regio di Parma, Arena di Verona, Teatro Massimo di Palermo, Teatro di San Carlo w Neapolu), Austrii (Wiener Staatsoper, Theater an der Wien), Niemczech (Staatsoper w Berlinie, Staatsoper w Hamburgu, Bayerische Staatsoper w Monachium), Finlandii (Opera w Helsinkach), Hiszpanii (Teatro Real w Madrycie, Gran Teatre del Liceu w Barcelonie, Palau de les Arts Reina Sofia w Walencji), Francji (Opera national de Paris, Théâtre du Capitole w Tuluzie), Wielkiej Brytanii (Welsh National Opera w Cardiff) i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (Lyric Opera House w Chicago, Los Angeles Opera, San Francisco Opera, Seattle Opera). Polscy melomani mogli ją zobaczyć i usłyszeć w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie, gdzie występowała kilkakrotnie zarówno w repertuarze klasycznym, jak i narodowym – jako Hanna w „Strasznym dworze” Stanisława Moniuszki.

neben dem erwähnten Preis in Bad Reinerz, erhielt sie den I. Preis des II. Internationalen Stanislaw-Moniuszko-Singwettbewerb in Warschau, und ihr Auftritt wurde zum besten Debüt des Jahres gekürt. Ein Jahr später war sie eine der Preisträgerinnen des Internationalen Mirjam-Helin-Singwettbewerb in Helsinki. Im Jahr 2000 folgten Erfolge beim Internationalen Francisco-Vinas-Singwettbewerb in Barcelona und beim Internationalen Singwettbewerb in Kanton. Im Jahr 2002 bekam sie den I. Preis des Elise-Meyer-Wettbewerb in Hamburg.

Das Vervollkommen des Gesangshandwerks ging bei Aleksandra Kurzak Hand in Hand mit der Entwicklung ihrer schauspielerischen Fähigkeiten. Im Jahr 1999, noch während des Studiums, debütierte sie in der Rolle der Susanna in „Hochzeit des Figaro” von Wolfgang Amadeus Mozart auf der Bühne der Breslauer Oper. Während ihres Aufenthalts in Hamburg bekam ihr Schauspiel professionellen Schriff. Dank der steigenden Bühnengewandtheit öffnete sich ihr die Perspektive einer großen Karriere. Schon wenige Jahre nach ihrem Debüt auf der Breslauer Bühne trat sie auf den Bühnen der zwei prestigeträchtigsten Operntheater der Welt auf. In der Rolle der Olympia aus „Hoffmanns Erzählungen” von Jacques Offenbach an der Metropolitan Opera in New York erlangte sie großes Ansehen unter den amerikanischen Musikkritikern, die sich einstimmig in der Presse über das sensationelle Debüt der jungen polnischen Sängerin äußerten. Ebenso enthusiastisch wurde sie als Aspasia aus der Oper „Mitridate, re di Pontu” von Mozart auf der Bühne Royal Opera House in London empfangen.

An der Metropolitan Opera und Royal Opera House trat sie später oftmals auf und das mit einem sehr abwechslungsreichen Repertoire. Sie wurde auch für Auftritte an andere bekannte Opernhäuser der Welt eingeladen: nach Italien (Teatro alla Scala in Mailand, Teatro La Fenice in Venedig, Teatro Regio di Torino, Teatro Regio di Parma, Arena di Verona, Teatro Massimo di Palermo, Teatro di San Carlo in Neapel), Österreich (Wiener Staatsoper, Theater an der Wien), Deutschland (Staatsoper in Berlin, Staatsoper in Hamburg, Bayerische Staatsoper in München), Finnland (Opera in Helsinki), Spanien (Teatro Real in Madrid, Gran Teatre del Liceu in Barcelona, Palau de les Arts Reina Sofia in Valencia), Frankreich (Opera national de Paris, Théâtre du Capitole in Toulouse), Großbritannien (Welsh National Opera in Cardiff) und in den Vereinigten Staaten von Amerika (Lyric Opera House in Chicago, Los Angeles Opera, San Francisco Opera, Seattle Opera). Polnische Musikliebhaberinnen und Musikliebhaber konnten sie sehen und hören in Teatr Wielki – Opera Narodowa in Warschau, wo sie mehrmals im klassischen Repertoire wie auch im nationalen Stücken – als Hanna in „Das Gespensterschloss” von Stanisław Moniuszko auftrat.

Możliwości wokalne Aleksandry Kurzak jako głosu sopranowego są właściwie nieograniczone. Śpiewa najsłynniejsze arie z oper Wolfganga Amadeusza Mozarta, zarówno tych znanych powszechnie, jak „Wesele Figara” i „Czarodziejski flet”, jak i tych rzadziej wykonywanych, jak wspomniany „Mitrydas, król Pontu”. Ma w swoim repertuarze arie z oper Gaetano Donizettiego, Ruggero Leoncavalla, Giacomo Pucciniego, Gioacchino Rossiniego, Giuseppe Verdiego, Georges’a Bizeta, Carla Marii von Webera i Johanna Straussa. Nie sprawia jej żadnego problemu śpiewanie w różnych językach – po włosku, francusku czy niemiecku. Imponuje znakomitą dykcją i pełnym wycucia frazowaniem. Do każdej roli przygotowuje się bardzo starannie, dzięki czemu zachowuje na scenie wielką swobodę, wzbogacając przekaz wokalny wymową gestów i spojrzeń.

Wraz z sukcesami na scenach operowych świata powiększała się systematycznie dyskografia artystki. Po wspomnianym albumie „Gioia” przyszły następne: album „Bel Raggio” z ariami Gioacchino Rossiniego, album „Puccini in Love”, nagrany wspólnie z mężem – francuskim śpiewakiem Roberto Alagną, wreszcie najnowszy album solowy – „Desire”, wydany przez wytwórnię SONY CLASSIC. Album pieśni Fryderyka Chopina, nagrany w 2010 roku dla Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina, otrzymał prestiżowe wyróżnienie Diapason d’or.

Aleksandra Kurzak została uhonorowana wieloma nagrodami, m.in. przez Prezydenta Wrocławia, Wojewodę Dolnośląskiego, Ministra Kultury i Sztuki oraz TVP Kultura. W 2015 roku otrzymała operowego Oskara – International Opera Award, została także laureatką Bachtrack Opera Award jako najlepsza śpiewaczka sezonu w Royal Opera House w Londynie. Jest odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, a także Złotym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis. Zbudowała ponadto solidne fundamenty pod przyszłą karierę pedagogiczną, uzyskując w 2009 roku tytuł doktora, a w 2016 roku tytuł doktora habilitowanego sztuki. Można mieć zatem nadzieję, że wychowa z czasem liczne grono młodych śpiewaczek, które – podobnie jak ona – rozsławiać będą polską kulturę w Europie i na całym świecie.

Prof. dr hab. Jan Harasimowicz
Uniwersytet Wrocławski

Die vokalen Möglichkeiten von Aleksandra Kurzak als Sopranstimme sind eigentlich grenzenlos. Sie singt die berühmtesten Arien der Opern von Wolfgang Amadeus Mozart, gleichermaßen die bekanntesten wie „Hochzeit des Figaro” und „Die Zauberflöte”, wie auch die weniger oft gespielten, wie der schon erwähnte „Mitridate, re di Ponto”. Sie hat in ihrem Repertoire Arien aus Opern von Gaetano Donizetti, Rugger Leoncavall, Giacomo Puccini, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Georges Bizet, Carl Maria von Weber und Johann Strauss. Sie singt mühelos in verschiedenen Sprachen – auf Italienisch, Französisch oder Deutsch. Sie imponiert mit einer wunderbaren Aussprache und mit vollem Gefühl fürs Phrasieren. Sie bereitet sich auf jede Rolle sehr sorgfältig vor, dadurch behält sie auf der Bühne große Ungezwungenheit, sie verstärkt die vokale Übertragung durch Gesten und Blicke.

Mit Erfolgen auf den Opernbühnen der Welt wuchs auch systematisch ihre Diskografie. Nach dem schon genannten Album „Gioia” kommen weitere: Album „Bel Raggio” mit Arien von Gioacchino Rossini, Album „Puccini in Love”, aufgenommen gemeinsam mit ihrem Ehemann – dem französischen Sänger Roberto Alagna, und das neueste Soloalbum – „Desire”, herausgegeben durch die Plattenfirma SONY CLASSIC. Ein Album der Lieder von Frederic Chopin, aufgenommen im Jahr 2010 für das Nationale Frederic Chopin Institut, erhielt die angesehene Auszeichnung Diapason d’or.

Aleksandra Kurzak wurde mit vielen Preisen ausgezeichnet, u.a. durch den Stadtpräsidenten Breslau, der niederschlesischen Woiwodschaft, des Kultur- und Kunstministers und des Fernsehsenders TVP Kultura. Im Jahr 2015 erhielt sie den Opern Oscar – International Opera Award, sie ist auch Preisträgerin des Bachtrack Opera Award als beste Sängerin der Opersession an der Royal Opera House in London. Sie ist Trägerin des Goldenes Verdienstkreuzes der Republik Polen und der goldenen „Gloria-Artis-Medaille für kulturelle Verdienste”. Darüber hinaus baute sie eine solide Basis für eine zukünftige pädagogische Laufbahn auf, indem sie im Jahr 2009 die Doktorwürde erhielt und im Jahr 2016 habilitierte. Wir können also hoffen, dass sie mit der Zeit einen großen Kreis an jungen Sängerinnen und Sängern großzieht, die – so wie sie – die polnische Kultur nach Europa und in die Welt tragen werden.

Prof. Dr. Dr. Jan Harasimowicz
Universität Breslau

PODZIĘKOWANIE DANKSAGUNG

Bardzo dziękuję za przyznanie mi tego pięknego wyróżnienia, jakim jest Nagroda Kulturalna Śląska 2020, która wspaniale pielęgnuje przyjaźń regionów Dolnej Saksonii i Dolnego Śląska i która przypomina nam o bogatym dziedzictwie kulturowym jakie łączy Polskę i Niemcy.

Urodziłam się w Brzegu Dolnym, ale od zawsze związana byłam z Wrocławiem, tutaj się wychowywałam, dorastałam, zdobywałam pierwsze doświadczenia muzyczne jako skrzypaczka w PSM I i II st. Im. Karola Szymanowskiego.

Swoją edukację muzyczną kontynuowałam na Wydziale Wokalnym Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego, a następnie w Hochschule für Musik und Theater w Hamburgu.

Debiutowałam w Operze Wrocławskiej, ale moim artystycznym domem stała się Staatsoper w Hamburgu, z którą związałam się stałym kontraktem na kilka lat.

Reprezentowałam Polskę i nasz region na najbardziej prestiżowych scenach świata, w Nowym Jorku, Londynie, Wiedniu, Paryżu, ale zawsze wyjątkowo cieszę mnie powroty na sceny niemieckie, takie jak Deutsche Oper i Staatsoper w Berlinie, Semperoper w Dreźnie czy Bayerische Staatsoper w Monachium, gdyż przez wiele lat Niemcy były moim drugim domem, gdzie spotkałam się z wielkim uznaniem, życzliwością, zawiązałam wiele przyjaźni.

Pomimo skomplikowanej i trudnej historii naszych krajów wierzę w dialog. Wierzę w siłę muzyki, w jej uniwersalność i jej moc łączenia ludzi ponad wszelkie podziały.

Aleksandra Kurzak

Ich bedanke mich sehr für die schöne Auszeichnung mit dem Kulturpreis Schlesien 2020. Der Preis trägt wunderbar zur Freundschaft zwischen den Regionen Niedersachsen und Niederschlesien bei und erinnert uns an das reiche Kulturerbe, welches Polen und Deutschland verbindet.

Ich bin in Dyhernfurth geboren, verbunden war ich jedoch schon immer mit Breslau: Hier bin ich großgeworden, aufgewachsen, hier sammelte ich erste musikalische Erfahrungen als Violinistin an der Karol-Szymanowski-Musikschule der I. und II. Stufe.

Meine musikalische Ausbildung setzte ich am Fachbereich Gesang an der Karol-Lipinski-Musikakademie und später an der Hochschule für Musik und Theater in Hamburg fort.

Mein Debüt feierte ich an der Bühne der Breslauer Oper, mein künstlerisches Zuhause jedoch wurde die Staatsoper in Hamburg, mit der mich ein fester Vertrag über mehrere Jahre verband.

Ich repräsentierte Polen und unsere Region auf den prestigeträchtigsten Bühnen der Welt: in New York, London, Wien, Paris. Es freut mich aber immer besonders, auf die deutschen Bühnen zurückzukehren, die Deutsche Oper und Staatsoper in Berlin, die Semperoper in Dresden oder die Bayerische Staatsoper in München. Deutschland war über viele Jahre mein zweites Zuhause, hier wurde ich mit Wertschätzung und Freundlichkeit empfangen, viele Freundschaften habe ich hier geknüpft.

Trotz der komplizierten und schwierigen Geschichte unsere Länder, glaube ich an den Dialog. Ich glaube an die Kraft der Musik, an ihren universellen Charakter und an ihre Kraft, Menschen über alle Gräben hinweg zu einen.

Aleksandra Kurzak

Foto: Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa (BKGE)

fot. Instytut Federalny ds. Kultury i Historii Niemców w Europie Wschodniej (BKGE)

Matthias Weber

„Wirklich notwendig ist eine verbesserte Verständigung der Staaten und Gesellschaften über ihre unterschiedlichen Geschichtsbilder. ... Ziel sollte es sein, die in der Wissenschaft längst erkannte Polyphonie und Multiperspektivität der Erinnerung an die Vergangenheit stärker als bisher in den Gesellschaften Deutschlands, Polens und anderer Staaten Europas zu vermitteln.“

M. Weber in „Germanica Wratislaviensia“ 140, 2016

Die langjährige Zusammenarbeit polnischer und deutscher Schlesienforscher leistet hierzu einen wesentlichen Beitrag.

„Na prawdę konieczne jest lepsze porozumienie między krajami i społeczeństwami w zakresie odmiennych obrazów historii. ... Celem powinno być, silniejsze niż to ma miejsce dziś, przekazywanie społeczeństwom Niemiec, Polski i innych europejskich krajów już dawno uznaną w świecie naukowym polifonię i wieloperspektywiczność pamięci historycznej.“

M. Weber w „Germanica Wratislaviensia“ 140, 2016

Długoletnia współpraca polskich i niemieckich badaczy Śląska przyczynia się ku temu w dużej mierze.

ZEITTADEL ZU LEBEN UND WERK VON MATTHIAS WEBER KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI MATTHIASA WEBERA

- 22.6.1961 geboren in Ludwigsburg bei Stuttgart
 1981 Abitur am humanistischen Karls-Gymnasium in Stuttgart
 1981–1985 Studium der Fächer Geschichte und Germanistik an der Universität Stuttgart
 1985 Staatsexamen
 1985–1990 Wissenschaftlicher Mitarbeiter im Projektbereich Schlesische Geschichte des Historischen Instituts der Universität Stuttgart; „Immanuel-Kant-Stipendium“ des Bundesministeriums des Innern
 1989 Promotion im Fach Geschichte an der Universität Stuttgart über das Thema „Das Verhältnis Schlesiens zum Alten Reich in der frühen Neuzeit“
 1990–2004 Wissenschaftlicher Mitarbeiter im Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Oldenburg (BKGE), seit 2004 Direktor des BKGE
 1991 Wissenschaftspreis der Stiftung Ostdeutscher Kulturrat
 1996 Habilitation an der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg über das Thema „Die schlesischen Polizei- und Landesordnungen der frühen Neuzeit“
 Seit 2005 Mitglied im Lenkungsausschuss des Europäischen Netzwerks Erinnerung und Solidarität, Warschau
 2012–2020 Vorsitzender des Wissenschaftlichen Beirats des Museums Friedland
 2013 Sonderpreis der Deutsch-Polnischen Gesellschaft der Universität Wrocław (Breslau)
 2018 Preis der Fürstin Hedwig von Schlesien für deutsch-polnische Verständigung

Mitgliedschaft in zahlreichen historischen Vereinen, Beiräten, Redaktions- und Herausgeberkollegien.

- 22.6.1961 urodzony w Ludwigsburgu pod Stuttgartem
 1981 matura w humanistycznym Karls-Gymnasium w Stuttgarcie
 1981–1985 studia na kierunkach historia oraz germanistyka na Uniwersytecie w Stuttgarcie
 1985 egzamin państwowy
 1985–1990 pracownik naukowy w projekcie Historia Śląska w Instytucie Historycznym na Uniwersytecie w Stuttgarcie; „Stypendium im. Immanuela Kanta“ Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
 1989 obrona pracy doktorskiej na kierunku historia na Uniwersytecie w Stuttgarcie, tematem jest „Relacje Śląska ze Starą Rzeszą w czasach nowożytnych“
 1990–2004 pracownik naukowy w Instytucie Federalnym ds. Kultury i Historii Niemców w Europie Wschodniej w Oldenburgu (BKGE), od 2004 r. dyrektor Instytutu
 1991 Nagroda naukowa fundacji Wschodnioniemiecka Rada Kultury
 1996 habilitacja na Uniwersytecie im. Carl von Ossietzky w Oldenburgu, temat to „Śląskie prawa policyjne i krajowe w czasach nowożytnych“
 od 2005 członek w radzie kierowniczej Europejskiej Sieci Pamięci i Solidarności w Warszawie
 2012–2020 przewodniczący rady naukowej Muzeum Friedland
 2013 Nagroda specjalna Polsko-Niemieckiego Towarzystwa na Uniwersytecie Wrocławskim
 2018 Nagroda Księżnej Jadwigi Śląskiej za wkład w polsko-niemieckie porozumienie

Członkostwo w licznych historycznych związkach, radach, redakcjach oraz kolegiach wydawniczych.

Auf dem Kamm der Schneekoppe, 2016; Foto: privat

Na Śnieżce, 2016; fot. archiwum prywatne

Ein Jahr mussten wir alle darauf warten, den Kulturpreis Schlesien 2020 zu vergeben. Ein ungewöhnliches Jahr, in dem Kultur und Bildung nicht die Aufmerksamkeit und Bedeutung erhalten haben, die wir ihnen in unserer Arbeit und unserem Leben geben. Umso erfreulicher ist es, dass wir gemeinsam nun zuversichtlich nach vorne blicken und die Preisträgerinnen und Preisträger zweier Jahre einer hoffentlich großen Öffentlichkeit in Schlesien und Niedersachsen vorstellen.

Die Stiftung Niedersachsen ist seit 2009 fördernd und beratend mit dem Kulturpreis Schlesien verbunden. Von Beginn an war es uns wichtig, an dem Brückenbau zwischen Schlesien und Niedersachsen mitzuwirken und wann immer es möglich ist, die Geschichte beider auch in die nächste Generation zu tragen. Als europäische Regionalstiftung ist es eines unserer Anliegen, die Kultur mit unseren Nachbarländern in einen ständigen Austausch zu bringen. Das kann nur gelingen, wenn viele Beteiligte aus den Regionen ihr Wissen und ihre Netzwerke zusammenbringen und miteinander auswählen, wer zum Botschafter ihrer gemeinsamen Idee werden kann oder es schon ist und dafür sichtbar ausgezeichnet werden soll.

Dass 2020 der Vorschlag der Stiftung Niedersachsen, Herrn Professor Dr. Matthias Weber mit dem Kulturpreis Schlesien auszuzeichnen, aufgenommen wurde, freut uns sehr. In ihm sehen wir einen Vertreter der Maxime, die wir als Landeskulturstiftung Niedersachsens mit dem Preis verbunden sehen möchten. Daher gratuliere ich nun zunächst Ihnen, Herr Professor Weber, herzlich zur Verleihung des Kulturpreises Schlesien 2020. Sie, lieber Herr Weber, stehen für Versöhnung und Verständigung in Europa. Und diesem Weg folgen Sie konsequent mit wissenschaftlicher Forschung, wie auch mit persönlichen Brücken und im Austausch.

Ihre berufliche Laufbahn hat fernab von Niedersachsen in Stuttgart begonnen, wo Sie aber in Ihrem Geschichtsstudium einen der renommiertesten Schlesienforscher Deutschlands, den in Breslau geborenen Professor Norbert Conrads, zum akademischen Lehrer hatten. Prägende Jahre im Lehrer-Schüler-Verhältnis haben nicht nur Ihr Interesse, sondern ganz offenkundig auch Ihre Begeisterung geweckt. Hier lag der Anfang Ihres Verhältnisses zu Schlesien, das Sie immer mehr vertieft und dem Sie sich wissenschaftlich zunehmend intensiv zugewandt haben. Rückblickend lässt sich sagen, dass Sie einen Großteil Ihres bisherigen Lebenswerks Schlesien gewidmet haben. Zahlreiche Bücher

Musielіśmy czekać rok, by przyznać Nagrodę Kulturalną Śląska za rok 2020. Nadzwyczajny rok za nami, w którym nie poświęciliśmy kulturze i edukacji takiej uwagi i takiego znaczenia, jakim zazwyczaj obdarzamy je w naszym życiu zawodowym i w naszej codzienności. Tym radośniejsze jest to, że dziś wspólnie patrząc pomyślnie w przyszłość prezentujemy szerokiej publiczności na Śląsku i w Dolnej Saksonii Laureatów dwóch roczników.

Fundacja Dolnej Saksonii od 2009 roku związana jest poprzez wsparcie i doradztwo z Nagrodą Kulturalną Śląska. Od zarania naszej współpracy przyświecała nam idea tworzenia pomostów między Śląskiem a Dolną Saksonią i by, gdzie tylko to możliwe, przekazywać historię obu regionów na ręce kolejnym pokoleniom. Jednym z naszych celów jako europejskiej fundacji regionalnej jest zapewnienie stałej wymiany kulturalnej między naszymi sąsiadującymi krajami. Może się to udać jedynie przy zaangażowaniu możliwie wielu partnerów z naszych Regionów, którzy dzieląc się swoją wiedzą oraz swoim zapleczem wspólnie wybiorą osobę, która może być ambasadorem tej wspólnej idei lub już nim jest i zasługuje na publiczne wyróżnienie.

Bardzo nas cieszy, że w roku 2020 została przyjęta propozycja Fundacji Dolnej Saksonii wyróżnienia Nagrodą Kulturalną Śląska pana prof. dr Matthiasa Webera. W nim widzimy reprezentanta zasad, które my jako krajowa fundacja kultury kraju Dolnej Saksonii chcemy wiązać z tą Nagrodą. Dlatego gratuluję Panu serdecznie, Panie profesorze Weberze, wyróżnienia Nagrodą Kulturalną Śląska za rok 2020. Pan, drogi Panie Weberze, reprezentuje idee pojednania i porozumienia w Europie. Podąża Pan tą drogą konsekwentnie prowadząc tak badania naukowe jak i tworząc osobiste pomosty oraz okazje do wymiany.

Pana droga zawodowa rozpoczęła się w oddalonym od Dolnej Saksonii Stuttgartu, gdzie Pana wykładowcą akademickim był urodzony we Wrocławiu prof. Norbert Conrads, jeden z najbardziej renomowanych badaczy Regionu Śląska w Niemczech. Kształtujące lata w relacji uczeń-nauczyciel nie tylko obudziły Pana zainteresowanie, ale najwyraźniej również Pana zapał i w tym bierze początek Pana relacja ze Śląskiem, którą Pan pogłębiał, również z naukowego punktu widzenia. Patrząc wstecz możemy powiedzieć, że większość swoich dokonań życiowych poświęcił Pan Regionowi Śląska. W Pana naukowej karierze z nim związane są liczne publikacje i opracowania, które to Pan napisał bądź których był wydawcą. Do najważniejszych dzieł należy zaliczyć Pana

und Aufsätze haben Sie in Ihrer Laufbahn als Historiker verfasst, herausgegeben oder mitherausgegeben. Zu den wesentlichen Werken gehören Ihre Dissertation über „Das Verhältnis Schlesiens zum Alten Reich in der frühen Neuzeit“ (1989) und Ihre Habilitationsschrift von 1995 mit dem Titel „Die Polizei- und Landesordnungen Schlesiens in der frühen Neuzeit“. Dass Sie schon in den Stuttgarter Jahren als wissenschaftlicher Mitarbeiter im Projektbereich „Schlesische Geschichte“ der Universität Ihr Thema gefunden haben, zeigt die frühe Auszeichnung mit dem „Immanuel-Kant-Stipendium“ des Bundesministeriums des Inneren. So scheint es nur folgerichtig, dass Sie von Stuttgart in den Norden wechselten und von 1990 bis 2004 als wissenschaftlicher Mitarbeiter in Oldenburg am neu gegründeten Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa arbeiteten. Sie selbst haben erwähnt, dass sich an diesem Institut in Oldenburg, dessen Direktor Sie auch seit 2004 sind und das ein An-Institut der Carl von Ossietzky-Universität ist, wohl die meiste wissenschaftliche Schlesienkompetenz in Deutschland findet.

Ihre Publikationsliste und die Inhalte der Jahrbücher dieses Instituts belegen, mit welcher wissenschaftlichen Genauigkeit und mit welcher thematischen Umsicht dort gearbeitet wird. Schon 1996 untersuchten Sie in einem vielbeachteten Aufsatz, ob die multinationale Habsburgermonarchie ein Modell für das föderale Europa von heute sein könne.

Das von Ihnen herausgegebene Buch „Preußen in Ostmitteleuropa. Geschehensgeschichte und Verstehergeschichte“ ist ein weiterer Hinweis auf den weiten Blick, mit dem Sie diesen Teil Europas betrachten. Immer wieder zeigt sich die Aktualität bei der Aufarbeitung der Vergangenheit. So auch in den Schriften des Bundesinstituts mit dem Titel „Staatliche Einheit und nationale Vielfalt im Baltikum“ von 2005.

Vielleicht ist es eine Folge des Blicks auf Schlesien von außen, aus Stuttgart und aus Oldenburg, dass Sie, lieber Herr Weber, das historische und das gegenwärtige Schlesien immer in den größeren Kontext der Geschichte Deutschlands und Polens und darüber hinaus Europas einbeziehen. Wenn Sie über Schlesien in der deutschen Geschichte schreiben oder sprechen, dann nicht, ohne die Verbindungen zu Polen und Böhmen aus den Augen zu verlieren. Wenn Sie – um einmal ein konkretes Beispiel zu erläutern – in Ihren historiographischen Studien die frühere Überbetonung des Deutschtums in Schlesien untersuchen, stellen Sie dieselbe Frage – nur mit umgekehrten nationalen Vorzeichen – an die polnische Historiographie. Schlesien ist über sehr lange Zeiträume zugleich „Deutschlands Osten“ und „Polens Westen“ betonten Sie immer wieder eindrücklich. Dementsprechend zahlreich sind Ihre Kooperationspartner in Polen, ganz besonders an der Universität

prace doktorską „Relacje Śląska ze Starą Rzeszą w czasach nowożytnych“ (1989) oraz Pana pracę habilitacyjną z 1995 roku o tytule „Śląskie prawa policyjne i krajowe w czasach nowożytnych“. Już w czasach spędzonych w Stuttgarcie jako pracownik naukowy w uniwersyteckim projekcie związanym z historią Śląska, znalazł Pan swój temat, dowodem jest wczesne wyróżnienie Pana stypendium im. Immanuela Kanta Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Konsekwentnie podążał Pan tą drogą i przeniósł się ze Stuttgartu na północ do Oldenburga, gdzie w latach 1990 do 2004 pracował Pan jako pracownik naukowy w nowo założonym Federalnym Instytucie Kultury i Historii Niemców w Europie Wschodniej. Sam Pan wspominał, że to w tym Instytucie, którego dyrektorem jest Pan od 2004 roku i który również współpracuje z Uniwersytetem Carla von Ossietzky, znajduje się największy w Niemczech zbiór wiedzy naukowej dotyczącej Śląska.

Na przykładzie Pana publikacji oraz treści zawartych w rocznikach Instytutu widzimy, z jaką naukową dokładnością i tematyczną troską podchodzi Pan do swojej pracy. Już w 1996 roku badał Pan w renomowanej publikacji, czy wielonarodowościowa monarchia habsburska mogłaby być wzorem dla dzisiejszej federalnej Europy.

Wydana przez Pana książka „Prusy w centralno-wschodniej Europie. Historia wydarzeń i zrozumienia“ jest kolejnym przykładem Pana kompleksowego podejścia tej części Europy. Rozliczając się z przeszłością wciąż na nowo widzimy nawiązania do teraźniejszości. Tak też w publikacji Instytutu pod tytułem: „Państwowa jedność i narodowa różnorodność w krajach bałtyckich“ z 2005 roku.

Może jest to następstwo Pana spojrzenia na Śląsk z zewnątrz, ze Stuttgartu czy z Oldenburga, że stawia Pan historyczny i dzisiejszy Śląsk w szerszym kontekście historii Niemiec, Polski oraz Europy. Mówiąc czy pisząc o Śląsku w kontekście niemieckiej historii, nigdy nie zapomina Pan o jego związkach z Polską czy Czechami. By podać konkretny przykład – badając w swoich historiograficznych studiach wcześniejsze nadmierne akcentowanie niemieckości na Śląsku, zadaje Pan to samo pytanie skierowane w kierunku polskiej historiografii. Śląsk jest przez długi czas jednocześnie „wschodem Niemiec“ i „zachodem Polski“ podkreśla Pan niezmiennie dobitnie. Tym samym liczne są Pana kooperacje z Polską szczególnie z Uniwersytetem Wrocławskim, z którym współpracuje Pan intensywnie. Za swoje osiągnięcia zawodowe został Pan w minionych dwóch latach nagrodzony dwukrotnie. Pokazuje to, jak bardzo ceniona jest Pana praca: w 2013 roku otrzymał Pan Nagrodę Specjalną Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Uniwersytetu Wrocławskiego, w 2018 Nagrodę Księżnej Jadwigi Śląskiej. Nagroda przyznawana jest osobom, które „całym sercem i z wielkim oddaniem angażują się na rzecz pogłębienia pokojowych relacji polsko-niemie-

Oben links: Unterzeichnung der Kooperationsvereinbarung zwischen dem Institut für Germanistik der Universität Breslau, Prof. Marek Hałub, dem Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Prof. Dr. Matthias Weber, und dem Institut für Germanistik der Universität Oldenburg, Prof. Nanna Furhop; Oldenburg 2009
Foto: BKGE

Oben rechts: Im „Oratorium Marianum“, dem Musiksaal der Universität Breslau, 2018 Foto: BKGE

Unten links: Niklas, Jannik (mit Statue der heiligen Hedwig), Irmela und Matthias Weber in der Universität Breslau, 2018 Foto: privat

U góry po lewej: Podpisanie umowy kooperacyjnej między Instytutem Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. Marek Hałub, Instytutem Federalnym ds. Kultury i Historii Niemców w Europie Wschodniej, prof. dr Matthias Weber oraz Instytutem Germanistyki Uniwersytetu w Oldenburgu, prof. Nanna Furhop; Oldenburg 2009; fot. BKGE

U góry po prawej: W „Oratorium Muzycznym”, auli Uniwersytetu Wrocławskiego, 2018; fot. BKGE

Na dole po lewej: Niklas, Jannik (ze statuetką św. Jadwigi), Irmela oraz Matthias Weber na Uniwersytecie Wrocławskim, 2018; fot. archiwum prywatne

Breslau, mit denen Sie in engem Kontakt stehen. Sie haben für Ihre Arbeit in den letzten Jahren auch zwei Preise bekommen, die zeigen, wie sehr man Sie schätzt: 2013 haben Sie den Sonderpreis der Deutsch-Polnischen Gesellschaft der Universität Breslau erhalten, und 2018 wurden Sie mit dem Preis der Fürstin Hedwig von Schlesien für deutsch-polnische Verständigung ausgezeichnet. Dieser Preis wird an Menschen verliehen, die sich „beherzt und engagiert für die Vertiefung der friedlichen deutsch-polnischen Beziehungen einsetzen und sich um die Verständigung der beiden Völker besonders verdient gemacht haben“.

Dass Sie diese wichtige Auszeichnung erhalten haben, hat sicherlich auch mit Ihrer außerwissenschaftlichen, populär-publizistischen Tätigkeit zu tun. „Mein Schlesien, meine Schlesier – Mój Śląsk – moi Ślązacy“ lautet der Titel der zweibändigen und zweisprachigen Anthologie polnischer und deutscher Schlesier, die Sie mitveröffentlicht haben. In den von Ihnen über Schlesien und Polen herausgegebenen oder mitherausgegebenen Werken finden wir als Autorinnen und Autoren bekannte Namen der Kultur und der Politik beider Länder: Fritz Stern genauso wie Olga Tokarczuk und Alfons Nossol ebenso wie Franz-Walter Steinmeier, Wolf Biermann oder Hans-Dietrich Genscher.

Nicht unerwähnt darf Ihr Mitwirken an der Gründung des multilateralen „Europäischen Netzwerks Erinnerung und Solidarität“ sein, das der Erforschung und Vermittlung der von Kriegen und Diktaturen geprägten Geschichte Europas im Geist der Versöhnung und Verständigung gewidmet ist. Seit über eineinhalb Jahrzehnten sind Sie in dessen Lenkungsausschuss vertreten und werben für die Ergänzung des jeweils eigenen nationalen Geschichtsbilds um die Perspektive der Nachbarn. Für Sie ist die Verständigung über die Vergangenheit eine Voraussetzung für das Gelingen des „europäischen Projekts“.

Sehr wichtig scheint mir noch Ihr Engagement für das „Weimarer Dreieck“, jener politischen Initiative, die vor genau 30 Jahren von den drei Außenministern Skubiszewski, Dumas und Genscher ins Leben gerufen wurde und der Förderung des Dialogs zwischen Polen, Frankreich und Deutschland im gemeinsamen Europa gewidmet ist. Zusammen mit Partnern in diesen Ländern haben Sie das Projekt „Europäische Kulturbeziehungen im Weimarer Dreieck“ ins Leben gerufen – es ist insbesondere der Förderung des akademischen Nachwuchses verpflichtet. Der Bezug zu Schlesien geht auch dabei nie verloren. Sollte es Sie, meine Damen und Herren, interessieren, warum schon die schlesischen Herzöge aus der mittelalterlichen Dynastie der Piasten ihre Politik auch im Weimarer Dreieck zwischen Polen, Deutschland und Frankreich konzipiert haben, können Sie es bei Professor Weber nachlesen.

ckich oraz zasłużyli się w szerzeniu porozumienia między oboma narodami“. To, że jest Pan laureatem tej ważnej nagrody, ma związek również z Pana działalnością pozanaukową i publicystyczną. „Mein Schlesien, meine Schlesier – Mój Śląsk – moi Ślązacy“ to tytuł dwutomowego wydania dwujęzycznej antologii polskich i niemieckich Ślązaków, której był Pan współwydawcą. W dziełach o Ślązakach i Polakach spod Pana ręki znajdziemy autorów i autorki znanych ze świata kultury i polityki obu krajów: : Fritz Stern czy Olga Tokarczuk, Alfons Nossol jak i Franz-Walter Steinmeier, Wolf Biermann czy Hans-Dietrich Genscher.

Nie można nie wymienić Pana współdziałania w założeniu multilateralnej „Europejskiej Sieci Pamięci i Solidarności“, której celem jest badanie i rozpoznanie historii Europy naznaczonej wojnami i dyktaturami w duchu pojednania i porozumienia. Od ponad półtora dekady jest Pan w Komitecie sterującym i werbującym na rzecz poszerzenia własnego narodowego obrazu historii o perspektywę sąsiada. Dla Pana porozumienie poprzez przeszłość jest warunkiem powodzenia „europejskiego Projektu“.

Dla mnie bardzo ważne wydaje się Pana zaangażowanie w ramach „Trójkąta Weimarskiego“. Tej politycznej inicjatywy która przed dokładnie 30 laty powołana została do życia przez trzech Ministrów Spraw Zagranicznych Skubiszewskiego, Dumas i Genschera, a której celem było wspieranie dialogu między Polską, Francją i Niemcami we wspólnej Europie. Wspólnie z partnerami z tych krajów powołał Pan do życia projekt „Europejskie relacje kulturowe w ramach Trójkąta Weimarskiego“ – któremu szczególnie zależy na promowaniu akademickiego narybku.

Nawiązania do Śląska również tutaj pozostają widoczne. Gdyby Państwa interesowało, dlaczego Śląscy książęta średniowiecznej dynastii Piastów opierali swoją politykę o trójkąt weimarski między Polską, Niemcami a Francją, to zachęcam do zapoznania się z dziełem profesora Webera.

Drogi Panie Weberze, swoją wiedzą i swoimi badaniami służy Pan nie tylko na rzecz Federalnego Instytutu w Oldenburgu. Przejął Pan również przewodnictwo w Radzie Naukowej Muzeum Friedland. Pana wiedza i doświadczenie w fazie założenia i rozbudowy mocno kształtowały losy Muzeum. Swoim miejscem w Radzie do dziś wspiera Pan pracę Muzeum. Pana wieloletnia współpraca z Krajem Dolnej Saksonii na rzecz utrzymania dóbr kultury w postaci licznych zbiorów ojczyźnianych wypędzonych i uchodźców jest niezastąpiona.

Sam Pan wspominał, że swoje naukowe i publicystyczne zaangażowanie poświęcił historii Śląska i że dążeniem

Lieber Herr Weber, Sie haben nicht nur Ihr Wissen und Ihre Forschung in den Dienst des Oldenburger Bundesinstitutes gestellt, sondern darüber hinaus auch den Vorsitz des wissenschaftlichen Beirates des Museums Friedland übernommen. Ihre Erkenntnisse und Erfahrungen haben die Gründungs- und Aufbauphase des Museums maßgeblich mitgeprägt. Bis heute unterstützen Sie das Museum mit Ihrem Sitz im Beirat. Ihre langjährige Zusammenarbeit mit dem Land Niedersachsen bei den Bemühungen um die Bewahrung des Kulturguts in den zahlreichen Heimatsammlungen der Vertriebenen und Flüchtlinge ist unersetzbar.

Sie selbst haben erwähnt, dass Sie Ihr wissenschaftliches und publizistisches Werk der Geschichte Schlesiens gewidmet haben und dabei zwei große Ziele verfolgt haben, denen wir alle, die wir auch für den Kulturpreis Schlesien stehen, mittragen: Fortschritt der wissenschaftlichen Erkenntnis und Förderung der Verständigung von Deutschen und Polen in einem vereinten und demokratischen Europa.

Ich gratuliere Ihnen, lieber Herr Professor Weber, zur Verleihung des Kulturpreises Schlesien 2020 und danke allen für Ihre Aufmerksamkeit!

Lavinia Francke
Generalsekretärin der Stiftung Niedersachsen

DANKSAGUNG PODZIĘKOWANIE

Meine Familie ist seit Generationen in Süddeutschland beheimatet, in der Geschichts- und Kulturlandschaft Württembergs. Die mittelalterlichen Burgruinen der Schwäbischen Alb, der oberschwäbische Barock, die zahlreichen Klöster und Reichsstädte – sie bildeten meine Brücken zur Vergangenheit. Die sich im Schloss Lichtenstein, dem romantischen Märchenschloss Württembergs befindlichen Figuren schlesischer Herzöge sind mir früher nie aufgefallen.

Schlesien begegnete mir erstmals 1985, gleich nach dem Studium. Damals richtete der Historiker Professor Norbert Conrads an der Universität Stuttgart den „Projektbereich Schlesische Geschichte“ ein und ich erhielt die Chance zur Mitarbeit. Sie war allerdings mit der Aufnahme von Forschungen über Schlesien verbunden – ein mir zunächst etwas exotisch erscheinendes Thema, das mich aber bald faszinierte, weil es eine mir ganz unbekannte Welt voller ungehobener Schätze zu erschließen galt.

Pana była realizacja dwóch dużych celów, które nam wszystkim, którzy podzielają wartości związane z Nagrodą Kulturalną Śląska, są bliskie: postęp naukowego poznania i wspieranie porozumienia między Niemcami i Polakami w zjednoczonej i demokratycznej Europie.

Gratuluję Panu, drogi Panie profesorze, Nagrody Kulturalnej Śląska w roku 2020 i dziękuję wszystkim za uwagę!

Lavinia Francke
Sekretarz Generalna Fundacji Dolnej Saksonii

Moja rodzina od pokoleń mieszka w południowych Niemczech, w historycznym i kulturowym krajobrazie Wirtembergii. Średniowieczne ruiny w Jurze Szwabskiej, barok Górnej Szwabii, liczne zakony i miasta z czasów Cesarstwa Rzymskiego – są one moim pomostem łączącym z przeszłością. Figury śląskich władców znajdujące się w zamku Lichtenstein, bajkowo-romantycznym zamku Wirtembergii, nigdy wcześniej nie wpadły mi w oko.

Po raz pierwszy spotkałem się z tematyką Śląska w 1985 roku, zaraz po ukończeniu studiów. Wtedy profesor historii, Norbert Conrads, tworzył na Uniwersytecie w Stuttgarcie „projekt badawczy Historia Śląska” a ja otrzymałem szansę do współpracy. Współpraca ta jednak wiązała się z rozpoczęciem badań związanych ze Śląskiem – dla mnie początkowo trochę egzotyczny temat, który mnie jednak szybko zafascynował, gdyż otworzył się przede mną nieznan mi świat pełen nieoszlifowanych skarbów.

Pod koniec 1987 roku udałem się po raz pierwszy w te „w moim poczuciu” dalekie regiony, by przeanalizować

Ende 1987 reiste ich erstmals in die damals ‚mental ferne‘ Region, um die Quellen im Staatsarchiv, in der Universitätsbibliothek und im Diözesanarchiv Breslau auszuwerten. Viel wichtiger als der wissenschaftliche Ertrag sind mir die damaligen, bis heute unvergessenen Begegnungen mit den Menschen: mit den Elisabetherinnen auf der Dominsel, die mich über Wochen beherbergten und verköstigten, mit den Professoren an der Universität, die sich sehr für meine Themen interessierten, mit den Bibliothekarinnen in der Altdruckabteilung der Bibliothek, die mit größter Freundlichkeit bis spät in den Abend alle Bücherwünsche erfüllten und den jungen Wissbegierigen aus Deutschland mit ihrem Rat und mit viel Tee unterstützten, mit dem freundlichen Priester, der mir in der Kirche St. Maria auf dem Sande die Adventsleiter erläuterte, auf der sich das vom Himmel kommende Jesuskind Sprosse für Sprosse jeden Tag der irdischen Krippe annäherte. Es war Adventszeit.

Dies war der Anfang. 1997 durfte ich im Breslauer Stadtparlament bei der ersten Diskussion deutscher und polnischer Historiker über die Geschichte Schlesiens dabei sein; trotz aller Meinungsunterschiede war es eine großartige, fast herzliche Atmosphäre.

Ich bin jedes Jahr meist mehrfach in Schlesien: auf Tagungen, Exkursionen, für Forschungen oder im Urlaub. Ich habe die Klöster, Kirchen, Schlösser und Naturschönheiten zu Fuß, mit dem Fahrrad, dem PKW oder der Bahn erkundet – und verstehe jetzt, worauf Olga Tokarczuk anspielte, als sie einen Essay mit den Worten einleitete: „Niederschlesien ist ein eigener Kosmos, der für ein ganzes Land ausreichte“.

Schlesien und die Schlesier meinten es gut mit mir. Die Hilfsbereitschaft, die Gastfreundlichkeit und die Offenheit, die ich erfahren durfte, machten Schlesien im Lauf der Zeit zu einem Teil meiner eigenen Identität.

Wissenschaftlich sind die Geschichte und Kultur Schlesiens und der deutschen und polnischen Schlesier für mich wie ein Mikrokosmos, der mich die Größe, die Tragik und die Hoffnung Europas verstehen lässt. In diesem Kontext, so denke ich, haben die Region und ihre Menschen Substantielles mitzuteilen. Europa kann von Schlesien und den Schlesiern auch in der Gegenwart und in der Zukunft sehr viel lernen. Ich teile deshalb gar nicht die Sorge, dass das Interesse an Schlesien künftig nachlassen könnte – im Gegenteil!

Für die Auszeichnung mit dem renommierten Kulturpreis Schlesien des Landes Niedersachsen danke ich sehr herzlich! Ich verstehe sie als Bestätigung und Unterstützung meiner Bemühungen um die Erforschung und Vermittlung der Kultur und Geschichte des Oderlandes und seiner Menschen. Dafür werde ich mich auch künftig einsetzen, um darüber im europäischen Geist zu berichten.

Prof. Dr. Matthias Weber

texten. Die Quellen sind im Archiwum Państwowy, Bibliotece Uniwersyteckiej oraz w Archiwum Diecezji we Wrocławiu. Jednak ważniejsze niż owoce ówczesnej pracy naukowej pozostały dla mnie spotkania z ludźmi: z Elżbietankami na Ostrowie Tumskim, które udzielały mi dachu nad głową i posiłków przez długie tygodnie, z profesorami Uniwersytetu, którzy byli bardzo zainteresowani tym, nad czym pracowałem, z bibliotekarkami oddziału starodruków biblioteki, które pełne życzliwości do późnych godzin wieczornych spełniały wszystkie moje książkowe życzenia i które młodemu chłonnemu wiedzy przybyszowi z Niemiec służyły radą oraz herbatą, z przyjaznym księdzem, który tłumaczył mi znaczenie drabinki adwentowej w Kościele Najświętszej Marii Panny na Piasku, po której to, szczebelek po szczebelek, mały Jezus dzień po dniu zbliżał się do ziemskiego żłóbka. A był to czas adwentu.

Takie były początki. W 1997 roku brałem udział w pierwszej dyskusji polskich i niemieckich historyków we wrocławskiej radzie miejskiej, tematem była historia Śląska; pomimo wszystkich różnic zdań panowała wspaniała, prawie serdeczna atmosfera.

Każdego roku jestem wielokrotnie na Śląsku: podczas konferencji, wyjazdów badawczych, badań czy wakacji. Zwiedziłem klasztory, kościoły, zamki i piękną przyrodę pieszo, rowerem, samochodem i pociągiem – i rozumiem teraz o co chodziło Oldze Tokarczuk, rozpoczynającej jeden ze swoich esejów słowami: „Dolny Śląsk to cały kosmos, wystarczyłby w zupełności na jeden kraj“.

Śląsk i Ślązacy byli mi zawsze przychylni. Gotowość do niesienia pomocy, gościnność i otwartość których doświadczyłem, sprawiły, że Śląsk stał się z czasem częścią mojej własnej tożsamości.

Z naukowego punktu widzenia historia i kultura Śląska są dla niemieckich i polskich Ślązaków niczym mikrokosmos, który pozwala zrozumieć doniosłość, tragedię oraz nadzieję Europy. W tym kontekście, moim zdaniem, region Śląska oraz jego mieszkańcy mogą przekazać nam coś zasadniczego. W przyszłości i również dziś Europa może się od Śląska oraz Ślązaków bardzo wiele nauczyć. Dlatego nie podzielam obaw, że ucichnie zainteresowanie Śląskiem – wręcz przeciwnie!

Za wyróżnienie mnie renomowaną Nagrodą Kulturalną Śląska Kraju Dolnej Saksonii dziękuję bardzo serdecznie! Wyróżnienie traktuję jako potwierdzenie oraz wsparcie podejmowanych przeze mnie trudów w zakresie badania oraz dzielenia się kulturą i historią Śląska oraz jego mieszkańców. Również w przyszłości będę w duchu europejskim angażował się na rzecz rozpo-
wszechniania tej wiedzy.

Prof. dr Matthias Weber

Widok Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej w kierunku na zachód; fot. Przemysław Durr, 2021

Aussicht Eisenbahnmuseum in Königszelt, vom Westen gesehen; Foto: Przemysław Durr, 2021

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska Die Stiftung zur Pflege des industriellen Erbes Schlesiens

Fundacja powstała w 2007 roku w celu aktywnej ochrony dziedzictwa przemysłowego na terenie Śląska. Prowadzone przez Fundację działania mają różnorodny charakter. Fundacja podejmuje działania z zakresu

- badań nad historią przemysłową,
- praktycznej ochrony materialnego dziedzictwa przemysłowego,
- edukacji na temat rozwoju gospodarczego na Śląsku.

Najważniejszą działalnością Fundacji jest ochrona wybranych, charakterystycznych dla Śląska obiektów techniki. Ochrona odbywa się przede wszystkim poprzez przekształcenie chronionego zabytku w muzeum. Podejmując wybór obiektu do ochrony, brane są pod uwagę obiekty o szczególnej wadze dla regionu oraz te reprezentujące najważniejsze dziedziny przemysłu rozwijającego się na terenie Górnego czy Dolnego Śląska.

Die Stiftung wurde 2007 gegründet, um das industrielle Erbe in Schlesien aktiv zu schützen. Die Aktivitäten der Stiftung sind vielfältiger Natur. Die Stiftung führt Aktivitäten in den Bereichen

- industriegeschichtliche Forschung,
- praktischer Schutz des materiellen Industrieerbes,
- Bildung zur Geschichte der wirtschaftlichen Entwicklung in Schlesien.

Die wichtigste Tätigkeit der Stiftung ist der Schutz ausgewählter technischer Objekte, die für Schlesien charakteristisch sind. Der Schutz erfolgt in erster Linie durch die Umwandlung des geschützten Denkmals in ein Museum. Bei der Auswahl des Schutzobjektes werden die Objekte von besonderer Bedeutung für die Region und die der wichtigsten Industriezweige in Ober- und Niederschlesien berücksichtigt.

Obecnie w ramach Fundacji działa:

2005 powstanie Muzeum Kolejnictwa na Śląsku w Jaworzynie Śląskiej

2016 otwarcie Muzeum Hutnictwa Cynku „Walcownia” w Katowicach-Szopienicach

W przygotowaniu są muzea:

- Muzeum Porcelany Śląskiej w Tułowicach koło Opola,
- Muzeum Technik Rolniczych w Piotrowicach Śląskich koło Świdnicy,
- Muzeum Kolejnictwa w Dzierżoniowie jako filia Muzeum w Jaworzynie Śląskiej,
- oraz Muzeum usytuowane w historycznym młynie w Dzierżoniowie.

Corocznie odwiedza nasze muzea przeszło 70.000 turystów z Polski, Niemiec i innych krajów.

Obok opieki nad muzeami techniki pracownicy naszej Fundacji przeprowadzają cały szereg działań mających na celu utrzymanie zabytkowych obiektów techniki. Działalność ta polega na inicjowaniu akcji społecznych w celu wspierania utrzymania zabytkowych obiektów techniki oraz poprzez tworzenie dokumentacji dotyczącej ochrony prawnej konkretnego zagrożonego obiektu.

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska powstała w 2007 roku. Dzięki kompetencji naukowej jej założyciela i dyrektora, byłego dyrektora Katedry Historii Architektury, Sztuki i Techniki na Uniwersytecie Wrocławskim, dr Piotra Gerbera, Fundacja bardzo szybko rozwijała się, stale poszerzając zakres swojego działania o nowe obszary zagrożonej spuścizny kulturalnej i dziś jest najważniejszym aktorem w zakresie ochrony zabytków przemysłowych w województwie dolnośląskim, regionie opolskim oraz Górnego Śląska. Nieliczne grono pracowników co roku inicjuje ogromną liczbę różnorodnych i nieporównywalnych akcji promocyjnych na rzecz ochrony dóbr techniki.

Derzeit betreibt die Stiftung:

2005 gegründet, das Eisenbahnmuseum in Schlesien in Jaworzyna Śląska (Königszelt)

2016 eröffnet: das Zinkverhüttungsmuseum „Walzwerk” in Katowice (Kattowitz)

Folgende Museen sind in Vorbereitung:

- Museum der schlesischen Porzellanindustrie in Tułowice (Tillowitz) bei Oppeln,
- Museum für Landtechnik in Piotrowice Śląskie bei Świdnica,
- Eisenbahnmuseum in Dzierżoniów als Außenstelle des Museums in Jaworzyna Śląska,
- Mühlenmuseum, das in der historischen Mühle in Dzierżoniów eingerichtet wurde.

Jedes Jahr werden die Museen der Stiftung von über 70.000 Touristen aus Polen, Deutschland und anderen Ländern besucht.

Neben dem Betrieb von Technikmuseen führen die Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter der Stiftung eine Reihe von Aktivitäten zur Erhaltung technischer Denkmäler durch. Die Aktivitäten erfolgen durch die Initiierung sozialer Unterstützungsaktionen für Denkmäler sowie durch die Erstellung von Dokumentationen zum gesetzlichen Schutz eines gefährdeten Denkmals.

Die Stiftung zum Schutz des industriellen Erbes in Schlesien wurde 2007 gegründet. Dank der wissenschaftlichen Kompetenz ihres Gründers und Leiters, des ehemaligen Direktors des Instituts für Architektur-, Kunst- und Technikgeschichte des Politechnikums Breslau, Dr. Piotr Gerber, entwickelte sie sich in einem organischen Wachstumsprozess sehr schnell und weitete ihre Tätigkeit auf immer neue Sektoren des gefährdeten kulturellen Erbes aus und ist inzwischen der wichtigste Akteur im Bereich des Schutzes industriellen Erbes in den Woiwodschaften Niederschlesien, Oppelner Land und Oberschlesien. Mit wenigen Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern initiiert sie jährlich eine große Zahl von Aktionen zum Kulturgüterschutz, deren Bandbreite einmalig ist.

W 2007 roku Fundacja przejęła zbiory Kolei Państwowych w Jaworzynie Śląskiej, które znajdowały się w katastrofalnym stanie. Do dziś tabor Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej wzrósł do 40 lokomotyw produkcji niemieckiej, polskiej, angielskiej oraz amerykańskiej oraz do zbioru 80 wagonów. W Muzeum działa najważniejsza Pracownia Konserwatorska w Polsce, realizująca naprawy i konserwacje jednostek zabytkowego taboru kolejowego. Do dziś udało się odrestaurować m.in. wagony w posiadaniu Państwowego Muzeum Auschwitz - Birkenau w Oświęcimiu, własny polski parowóz TKt48-18, którym organizowane są comiesięczne zabytkowe przejazdy po szlaku Zabytków Kultury Śląska oraz lokomotywę parową typu Px49-29 ze zbiorów Stacji Muzeum w dawnym dworcu Warszawa Główna Osobowa w Warszawie. W rocznicę 175-lecia pierwszej śląskiej trasy kolejowej z Wrocławia do Oławy, Fundacja zorganizowała konferencję naukową pt. „Spuścizna kolei na Dolnym Śląsku”. W czasach przed pandemicznym Muzeum Kolejnictwa zwiedzało rocznie średnio 40.000 zwiedzających. Przykładowo w 2017 roku w przejazdach wagonem prowadzonym przez zabytkową lokomotywę wzięło udział 17.800 podróżujących. W czasach po pandemicznych mają regularnie odbywać się przejazdy między Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej a dawną Parowozownią w Dzierżonowie, jedną z filii Muzeum Kolejnictwa, która jest również chronionym zabytkiem. Jednym z organizowanych przez Muzeum wydarzeń, które cieszy się największą popularnością wśród publiczności, jest Gala Parowozów, podczas której w Jaworzynie Śląskiej goszczą lokomotywy parowe z Niemiec i Czech. Podobnie jak w czasie porównywalnego festynu lokomotyw spalinowych. Oba te wydarzenia odbywają się dorocznie, a comiesięcznym wydarzeniem jest weekend z lokomotywami parowymi (podróż lokomotywą parową do ciekawych turystycznie miejsc). Po czasie pandemii wszystkie wydarzenia są już dostępne dla zwiedzających albo niebawem będą.

Lokalizacją Muzeum Hutnictwa Cynku „Walcownia” w Katowicach-Szopienicach jest powstała w 1903 roku huta cynku w Katowicach-Szopienicach należąca ówczesnie do koncernu Georg Giesche's Erben, a przeznaczona przed przekształceniem do rozbiórki. Szczytowo produkowało tu 2.100 pracowników 25.000 ton cynku rocznie. Dzięki inicjatywie Fundacji udało się uratować jeden kompletny ciąg technologiczny do produkcji blach cynkowych napędzany 4 maszynami parowymi. Inną atrakcją tego Muzeum jest zbiór 120 muzealnych silników przemysłowych.

Do silnie obecnych gałęzi przemysłu na Śląsku w XIX i w pierwszej połowie XX w. należy zaliczyć przemysł produkcji porcelany, który restrukturyzację po 1989 roku przeżył jedynie szczątkowo. W 2014 roku Fundacja zakupiła mocno zaniedbany główny budynek byłej

Im Jahr 2007 übernahm die Stiftung das Museumsdepot der staatlichen Eisenbahn in Königszelt (Jaworzyna Śląska), welches sich damals in einem katastrophalen Zustand befand. Inzwischen ist der Bestand des Eisenbahnmuseums auf 40 Lokomotiven deutscher, polnischer, englischer und amerikanischer Herkunft und 80 Waggons angewachsen. Im Museum wirkt die wichtigste Restaurierungswerkstatt für historische Eisenbahnfahrzeuge in Polen, in welcher bisher u. a. die Waggons für das KZ-Museum in Auschwitz, die museumseigenen Lokomotive TKt48-18, mit welcher monatlich Retro-Dampflokkfahrten zu Kulturdenkmälern Schlesiens organisiert werden, und eine Dampflokomotive vom Typ Px49-29 für den Museumsbahnhof in Warschau restauriert wurden. Anlässlich des 175. Jahrestages der ersten schlesischen Bahnlinie von Breslau nach Ohlau organisierte die Stiftung eine wissenschaftliche Tagung zum Thema „Das Erbe der Eisenbahn in Niederschlesien“. Das Eisenbahnmuseum wurde – vor der Corona-Pandemie – jährlich von rund 40.000 Besuchern besucht. Die Retro-Eisenbahnfahrten wurden zum Beispiel 2017 von 17.800 Reisenden genutzt. Nach der Pandemie sollen regelmäßige Fahrten zwischen dem Eisenbahnmuseum in Königszelt und dem ebenfalls unter Denkmalschutz stehenden Lokdepot in Reichenbach (Dzierżonów), einer Filiale des Eisenbahnmuseums Königszelt, angeboten werden. Zu den wichtigsten öffentlichkeitswirksamen Initiativen des Museums gehörten die Dampflokkgala, bei der Dampflokkzüge aus Deutschland und Tschechien in Königszelt zu Gast sind, und das Dieselfest (eine vergleichbare Veranstaltung für Dieselloks), beide im Jahresrythmus, und das einmal monatlich stattfindende Dampfwochenende (Reisen mit einem Dampflokkzug zu touristisch interessanten Zielen). Alles Aktivitäten, die zum Teil mit dem Rückgang der Pandemie bereits wiederaufgenommen wurden oder bald wieder aufgenommen werden können.

Das Zinkverhüttungsmuseum „Walzwerk“ in Kattowitz-Schopenitz (Katowice-Szopienice) wurde in der 1903 entstandenen, ehemals zum Konzern Giesches Erben gehörenden Zinkhütte in Kattowitz-Schopenitz gegründet, die schon zum Abbruch vorgesehen war. Auf dem Höhepunkt ihrer Entwicklung produzierte die Hütte bei einer Mitarbeiterzahl von ca. 2.100 Personen jährlich 25.000 t Zink. Durch die Initiative der Stiftung konnte eine von vier von Dampfmaschinen betriebene komplette Produktionslinie zur Herstellung von Zinkblechen gerettet werden. Eine weitere Attraktion dieses Museums ist eine Sammlung von 120 musealen Industrietriebmotoren.

Zu den in Schlesien im 19. und in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts stark vertretenen Industriezweigen gehört die Porzellanindustrie, welche die Umstrukturierungen nach 1989 nur rudimentär überstanden hat. 2014 erwarb die Stiftung das schon stark verfallene Haupt-

fabryki porcelany rodziny Schlegelmilch w Tułowicach w powiecie opolskim oraz jedną z dwóch willi fabrycznych. Celem jest usytuowanie w budynku głównym Muzeum historii przemysłowej produkcji ceramiki na Śląsku, a w willi rodziny Schlegelmilch wystawy poświęconej „kulturze stołu” XIX i pierwszej połowy XX wieku. Willa jest, swoją drogą, znaczącym zabytkiem sztuki art deco. Prezentowane tu będą zbiory porcelany pochodzące z najważniejszych Śląskich wytwórni porcelany w kontekście rozwoju przemysłu i kultury całego Regionu.

Muzeum Techniki Rolniczej na Śląsku w Piotrowicach Świdnickich powstało w 2014 roku w zakupionym przez Fundację i przeznaczonym do przeprowadzenia prac adaptacyjnych kompleksie Dworu i Folwarku. Zakupione przez Fundację ruiny renesansowego zamku wodnego, które w końcu XVIII w. znajdowały się w posiadaniu Nicolausa v. Burghausa, budowniczego pierwszego żeliwnego mostu na kontynencie europejskim, będą ośrodkiem nowego Muzeum Techniki Rolniczej oraz Rolniczego Centrum Nauki o Ekologii. Obszerne prace restrykturyzacyjne zarówno Zamku Wodnego jak i budynków Folwarku w dużej mierze zakończono. Planowo w 2017 roku po raz pierwszy przeprowadzono tutaj Festyn Rolniczy.

W 2015 roku Fundacja zakupiła przeznaczony do rozbiórki Młyn Hilberta w Dzierżoniowie. W ten sposób uratowano jeden z najlepiej zachowanych i w pełni sprawnych młynów z lat 30. XX w. Powstałe tutaj Muzeum Młynarstwa otwarte zostało 7.12.2018 roku przy przeogromnym udziale publiczności.

W ramach działalności Fundacji Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska największe wrażenie robi jednak do ostatniego kawałeczka przemyślana i konsekwentnie realizowana strategia z jaką podchodzi się tu do procesu ochrony zabytków. W kontekście dogłębnie humanistycznego podejścia do pracy wszystkie elementy strategii sensownie zazębiają się i uzupełniają. Mając w świadomości, że Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej powstało w miejscu o dużym skupieniu ludności w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej (według podanych przez Koleje Państwowe danych bezrobocie sięga tu 40 proc.), Fundacja podjęła cały szereg inicjatyw skierowanych przede wszystkim do rodzin ubogich. W 2008 roku była pierwszą instytucją w Polsce, która według niemieckiego przykładu, dawała szansę dzieciom z biedniejszych rodzin przeżycia nieodpłatnych wakacji. A jedną z imprez stałych jest Miasto Kolejowe dla dzieci, akcja, która w międzyczasie w Katowicach-Szopienicach poszerzona została o Hutnicze Miasto Dzieci. Kolejne akcje tego typu to przede wszystkim organizowany Dzień Dziecka w Muzeum albo przyjazd pociągiem św. Mikołaja w dniu jego imienin 6 grudnia.

By wykorzystać ogromny potencjał już niepracujących kolejowców, czy jak w przypadku Katowic-Szopienic,

gebäude der ehemaligen Porzellanfabrik Schlegelmilch in Tillowitz (Tulowice), Kr. Oppeln, und eine der beiden Fabrikantenvillen mit dem Ziel, im Hauptgebäude ein Museum zur Geschichte der industriellen Keramikherstellung in Schlesien, in der Villa – einem auch im internationalen Rahmen bedeutendem Denkmal des Art Deco – hingegen ein Museum zur Tischkultur des 19. und der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts einzurichten. Begleitend hierzu wurde eine umfangreiche Porzellansammlung aufgebaut und die wissenschaftliche Bearbeitung des Kulturschaffens der Region vorangetrieben.

Ebenfalls 2014 erwarb die Stiftung die Gutsanlage in Peterwitz bei Schweidnitz (Piotrowice Swidnickie) mit den Ruinen einer aus der Renaissance stammenden Wasserburg, die sich im Ausgang des 18. Jahrhunderts im Besitz von Nicolaus v. Burghaus, dem Erbauer der ersten gusseisernen Brücke auf dem europäischen Kontinent, befand, um auf diesem Komplex ein Museum für Landwirtschaftstechnik und ein Öko-Lehrzentrum einzurichten. Die umfangreichen Arbeiten, sowohl an der Wasserburg als auch an der größten Scheune sind weitgehend abgeschlossen, sodass 2017 erstmals ein Fest der Landwirtschaft auf dem Komplex gefeiert werden konnte.

2015 wurde von der Stiftung die zur Entkernung vorgesehene Hilbertmühle in Reichenbach erworben. Auf diese Weise konnte eine der letzten intakten, voll funktionstüchtigen Mühlenausstattungen aus den 30er Jahren des 20. Jahrhundert gerettet werden. Die Anlage, in der gerade ein Museum der Getreideverarbeitung entsteht, wurde am 7.12.2018 mit einer Pfefferkuchenstadt unter außerordentlich großer Teilnahme der Bevölkerung eröffnet.

Am beeindruckendsten an der Tätigkeit der Stiftung zum Schutz des industriellen Erbes in Schlesien ist ihre bis ins letzte durchdachte, konsequent realisierte Denkmalschutzstrategie mit vielen sinnvoll ineinandergreifenden, sich gegenseitig zu einer zutiefst humanen Tätigkeit ergänzenden Elementen. Im Bewusstsein, dass das Eisenbahnmuseum in Königszelt in einem sozialen Notstandsgebiet entstand (nach der Aufgabe des Standortes durch die staatliche Eisenbahn lag die Arbeitslosenquote in der Stadt bei über 40%) hat die Stiftung eine ganze Reihe von Initiativen für vor allem sozial schwache Familien gestartet. Sie war 2008 die erste Institution in Polen, die nach deutschem Vorbild Kindern aus ärmeren Familien die Chance gab, ihren Urlaub kostenlos sinnvoll in einer Eisenbahner-Kinderstadt zu verbringen, eine Aktion, die inzwischen in Kattowitz-Schopenitz durch eine Hüttenarbeiter-Kinderstadt ergänzt wurde.

Weitere Aktionen dieser Art sind vor allem der Kinderstag im Museum oder St. Nicolaus kommt mit der Eisen-

u góry po lewej: Wnętrze Muzeum Hutnictwa Cynku Walcownia w trakcie Kongresu Klimatycznego Katowice 2018; fot. Piotr Chodak, 2018

u góry po prawej: Widok budynku administracyjnego przyszłego Muzeum Porcelany w Tułowicach koło Opola; fot. Piotr Gerber, 2019

w środku po lewej: Przejazd pociągu muzealnego z lokomotywą parową przez Wrocław; fot. Joanna Witek, 2019

na dole po lewej: Wnętrze hali maszyn na I kondygnacji w Młynie Hilberta w Dzierżoniowie; fot. Joanna Witek, 2020

Oben links: Innenraum des Zinkverhüttungsmuseums „Walzwerk“ während der UN-Klimakonferenz in Katowice 2018; Foto: Piotr Chodak, 2018

Oben rechts: Das zukünftige Verwaltungsgebäude des Museums der schlesischen Porzellanindustrie in Tillowitz bei Oppeln; Foto: Piotr Gerber, 2019

Mitte links: Fahrt eines Dampflokzuges durch Breslau; Foto: Joanna Witek, 2019

Unten links: Innenraum der Maschinenhalle in der ersten Etage der Hilbertmühle in Reichenbach; Foto: Joanna Witek, 2020

robotników przemysłowych, w Muzeum Kolejnictwa przeprowadzane są liczne kursy zawodowe np. na maszynistę czy palacza. Chroni to jednocześnie przez wyginieciem niektórych zawodów specjalistycznych, co w przyszłości ograniczałoby możliwości pracy Muzeum. Do dziś udało się wyszkolić prawie 30 maszynistów/pomocników maszynisty.

W Muzeum „Walcownia” w Katowicach-Szopienicach, każdy pracownik przemysłowy Górnego Śląska, lub jego potomkowie, może na stronie internetowej „po szychcie” udokumentować swój życiorys bądź życiorys swoich przodków. To nie tylko wzmacnia poczucie wspólnoty między pokoleniami. W ten sposób każdy ma szansę na tworzenie kultury zabytkowej Śląska a nie tylko na konsumowanie takiej. Ponadto typowym przykładem reagowania na lokalne potrzeby było np. zorganizowanie konkursu architektonicznego ku pomocy wsi Tułowice, która otrzymując 01.01.2018 roku prawa miejskie, stała przed przeprowadzeniem koniecznego procesu urbanizacji. Dzięki upublicznieniu prezentacji oraz dyskusji na temat prezentacji konkursowych w proces zmian włączona została cała społeczność lokalna, która szczególnie dobrze tę ofertę przyjęła.

Typowym działaniem Fundacji jest dążenie do tworzenia racjonalnych sieci lokalnych oraz do aktywnej współpracy międzynarodowej. Partnerami Fundacji są m.in. Europa nostra, American Society of Collectors of Tillowitz-Porcelain, European Route of Industrial Heritage oraz Deutsche Gesellschaft für Krankenhausgeschichte. Z Deutsche Gesellschaft für Krankenhausgeschichte Fundacja przeprowadza corocznie konferencje naukowe oraz finansuje publikacje o tematyce dotyczącej historii zabytkowych budynków szpitalnych na Śląsku. Wyrazem odpowiedzialnego traktowania historii była sugestywna i empatyczna wystawa zorganizowana w 2015 roku z okazji 70 rocznicy zakończenia II wojny światowej w Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej. Motywem przewodnim była rola kolei w procesie przesiedleń polskiej ludności z terenów wschodniej Polski, tych samych, którzy później pojawili się na byłych niemieckich terenach wschodnich, jak i wypędzeń niemieckiej ludności z tych terenów.

Znaczące osiągnięcia Muzeum Kolejnictwa w Jaworzynie Śląskiej uhonorowano niedawno ogłoszeniem Muzeum tak zwanym Punktem Kotwicznym w ramach Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego, a osiągnięcia całej Fundacji poprzez wręczenie Dolnośląskiego Klucza do Sukcesu w 2018 roku, czyli najwyższego wyróżnienia działań Fundacji na rzecz promocji regionu Dolnego Śląska. W 2019 roku założyciela i dyrektora Fundacji, Pana dr Piotra Gerbera uhonorowano Federalnym Krzyżem Zasługi na Wstędze za szczególne zasługi na rzecz Fundacji oraz w dążeniu do utrzymania śląskiego dziedzictwa kulturowego.

bahn am 6. Dezember. Um das große Potential nicht mehr tätiger oder arbeitsloser Eisenbahner oder im Falle von Kattowitz-Schopenitz von Industriearbeitern zu nutzen, werden im Eisenbahnmuseum zahlreiche staatlich anerkannte Kurse z. B. für den Erwerb eines Lokführer- bzw. -heizerscheines organisiert, wodurch gleichzeitig einem Aussterben gewisser Spezialberufe vorgebeugt wird, was sich in Zukunft einschränkend auf die Möglichkeiten der Öffentlichkeitsarbeit der Museen auswirken würde. Bisher konnten knapp 30 Lokführer bzw. Lokführerhelfer ausgebildet werden. Über das Walzwerkmuseum in Kattowitz-Schopenitz kann jeder Industriearbeiter Oberschlesiens oder deren Nachkommen über die Internetseite „Nach der Schicht” seinen oder den Lebenslauf seiner Vorfahren dokumentieren. Auf diese Weise wird nicht nur der Zusammenhalt verschiedener Generationen gestärkt, sondern Menschen angeregt, nicht nur Konsumenten von Ergebnissen des Denkmalschutzes zu sein, sondern dessen Mitgestalter zu werden. Ein typisches Beispiel für das Eingehen auf lokale Bedürfnisse war beispielsweise die Ausrichtung eines Architektenwettbewerbs, um so der Leitung des am 01.01.2018 zur Stadt erhobenen Dorfes Tillowitz bei den notwendigen städtebaulichen Umgestaltungsprozessen begleitend zu helfen. Durch eine öffentliche Präsentation und Diskussion der Ergebnisse wurde hierbei die ganze Bevölkerung des Ortes einbezogen, ein Angebot, das außerordentlich positiv angenommen wurde.

Neben lokalen Netzwerken ist für die Stiftung das Bestreben zu einer sinnvollen internationalen Zusammenarbeit typisch. Zu den Partnern zählen u. a. Europa nostra, die American Society of Collectors of Tillowitz-Porcelain, die European Route of Industrial Heritage oder die Deutsche Gesellschaft für Krankenhausgeschichte, mit der die Stiftung einen jährlichen Zyklus von wissenschaftlichen Konferenzen zu dem genannten Thema ins Leben gerufen hat, aus deren Anlass schon mehrere von der Stiftung finanzierte Veröffentlichungen zu Geschichte der denkmalwürdigen Krankenhausbauten in Schlesien erschienen. Ein Ausdruck des verantwortungsbewussten Umgangs mit der gemeinsamen Geschichte war beispielsweise eine 2015 anlässlich des 70. Jahrestages des Endes des 2. Weltkriegs im Eisenbahnmuseum in Königszelt gezeigte sehr suggestive und einfühlsame Ausstellung über die Rolle der Eisenbahnen bei der Vertreibung der polnischen Bevölkerung aus Ostpolen, die dann als Neusiedler in den ehemals deutschen Ostgebieten ankamen, als auch der Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus letzteren.

Die bedeutenden Leistungen des Eisenbahnmuseums in Königszelt wurden vor kurzem dadurch geehrt, dass es zu einem sog. Ankerpunkt der Europäischen Route der Industriedenkmäler erklärt wurde, die Erfolge der gesamten Stiftung durch die Verleihung des Nieder-

Jednym z największych osiągnięć Fundacji Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska jest zapewne fakt, że dzięki zaangażowaniu na bazie podstawowych humanistycznych wartości udało jej się zainicjować proces zmian nastawienia w licznych ludziach i instytucjach względem przemysłowej i historycznej spuścizny. Dzięki zaangażowaniu Fundacji na rzecz dziedzictwa kultury, rozumianego jako kamień milowy rozwoju cywilizacji, niezależnie od narodowości twórców i beneficjentów tych dokonań, była ona w stanie zgromadzić wokół siebie coraz większą grupę sobie podobnych, by w ten sposób w krótkim czasie zintensyfikować działania na rzecz ochrony śląskich zabytków o znaczeniu światowym.

Hans Jörg Neumann, Konsul Generalny Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu

PODZIĘKOWANIE DANKSAGUNG

Celem naszej działalności jest utrzymanie dawnych obiektów przemysłowych i techniki oraz rozpowszechnianie wiedzy na temat rozwoju techniki i gospodarki na terenie Śląska.

W czasie działania Fundacji udało nam się utrzymać szereg obiektów przemysłowych, które świadczą o bogatej śląskiej kulturze przemysłowej. Dokumentujemy rozwój terenów Śląska z czasów przynależności do Niemiec i do Polski.

Naszą działalnością wzmacniamy poczucie tożsamości w młodych Ślązakach oraz przekazujemy im wiedzę na temat dokonań wcześniejszych pokoleń. Wykorzystanie tak zdobytej wiedzy oraz tej uzyskanej bezpośrednio w kontakcie z obiektami muzealnymi umożliwi im wyciąganie wniosków, naukę z popełnionych w przeszłości błędów i w ten sposób stworzenie najlepszych rozwiązań dla przyszłości Śląska.

Dziękujemy członkom jury za docenienie naszych dokonań. Wyróżnienie to jest dla zespołu Fun-

schlesischen Schlüssels zum Erfolg 2018, der höchsten Auszeichnung der Stiftung zur Promotion Niederschlesiens. Dem Gründer und Leiter der Stiftung, Dr. Piotr Gerber, wurde 2019 insbesondere auf Grund seiner Verdienste um die Stiftung und die Bewahrung des schlesischen Kulturerbes das Bundesverdienstkreuz am Bande verliehen.

Eine der großen Errungenschaften der Stiftung zum Schutz des industriellen Erbes Schlesiens besteht in der Tatsache, dass es ihr gelungen ist, bei zahlreichen Menschen und Behörden einen auf humanitären Grundwerten basierenden Umdenkungsprozess nicht nur hinsichtlich des industriellen, sondern auch des geschichtlichen Erbes zu initiieren. Dank ihres Engagements für das Kulturerbe als Meilensteine der menschlichen Entwicklung, unabhängig von der Nationalität von deren Erzeugern und Nutzern, konnte sie eine immer größer werdende Schar Gleichgesinnter um sich versammeln und so den Schutz des auch international bedeutenden schlesischen Kulturerbes in sehr kurzer Zeit entscheidend intensivieren.

Hans Jörg Neumann, Generalkonsul der Bundesrepublik Deutschland in Breslau

Das Ziel unserer Tätigkeit ist die Erhaltung der alten Technik- und Industrieanlagen sowie des Wissens über die Entwicklung der Technik und Wirtschaft in Schlesien.

Während der Stiftungstätigkeit haben wir viele Industrieanlagen erhalten, die von der reichen schlesischen technischen Kultur zeugen. Wir dokumentieren die Entwicklung Schlesiens aus der Zeit der Zugehörigkeit zu Deutschland und Polen.

Unsere Aktivitäten stärken die Identität der jungen Schlesierinnen und Schlesier und lehren sie über die Errungenschaften ihrer Vorgängerinnen und Vorgänger. Die Nutzung dieses Wissens sowie der Erwerb durch den Kontakt mit den erhaltenen Technikdenkmälern ermöglicht es ihnen, Schlüsse zu ziehen, aus Fehlern zu lernen und so Schlesien nach den besten Lösungen zu entwickeln.

dacji „wiatrem w żagle” i potwierdza, że nasze zaangażowanie na rzecz utrzymania obiektów techniki na terenie Śląska ma sens i że jest dostrzegane.

Nagroda Kulturalna Śląska dla Fundacji Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska jest wyróżnieniem całego zespołu ekspertów, którzy – często poza godzinami pracy – poświęcają swój czas na rzecz utrzymania pomników techniki.

Z tego miejsca chciałabym podziękować wszystkim pracownikom. Szczególnie podziękować pragnę:

- Pani Katarzynie Szczerbińskiej, Dyrektor Muzeum Kolejnictwa, która już od prawie 15 lat angażuje się na rzecz rozwoju Muzeum,
- Panu Maciejowi Mądry, Dyrektorowi Oddziału Ochrony Zabytków, który z poświęceniem ratuje zabytki techniki na terenie Śląska,
- Pani dr Katarzynie Libor-Mazur, dyrektor ds. ekonomicznych,
- zespołowi w głównej siedzibie Fundacji: Ewie Swat, Gabrieli Kociszewskiej, Arch. Malwinie Wesolej, Arch. Agacie Witczak,
- pracownikom Muzeum Hutnictwa Cynku „Walcownia”: Marcinowi Budniokowi, Alicji Famulickiej,

Szczególne podziękowania należą się byłym pracownikom, za ich profesjonalne wsparcie oraz wprowadzenie w tajniki technologii przemysłowych:

- lokomotyw w Jaworzynie Śląskiej, również Zbigniewowi Krisgotowi,
- dyrektorowi Młyna w Dzierżoniowie, Krzysztofowi Lemańskiemu oraz Mieczysławowi Rzepisko,
- kierownikowi ds. produkcji Walcowni cynku Januszowi Stolorzowi,

Na koniec szczególne wyrazy wdzięczności składamy członkom Rady Fundacji Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska. Dziękuję Pani Iwonie Jakubiak za wsparcie prawne, Panu Rainerowi Sachsowi za wprowadzenie w historię gospodarki na Śląsku, Pani Eufrozynie Piątek za jej wsparcie w zakresie historii rozwoju przemysłowego na Śląsku oraz za doradztwo natury organizacyjnej i ekonomicznej Panu Łukaszowi Zalickiemu.

Dr Piotr Gerber

Wir danken den Jurymitgliedern für die Würdigung unserer Leistungen. Diese Auszeichnung ist für unser in der Stiftung tätiges Team ein „Wind in den Segeln“, der bestätigt, dass der Einsatz für die Erhaltung der technischen Denkmäler Schlesiens Sinn macht und wahrgenommen wird.

Die Auszeichnung der Stiftung zur Erhaltung des Industrieerbes Schlesiens mit dem Kulturpreis Schlesiens betrifft das gesamte Team von Fachleuten, die sich – oft auch außerhalb der Arbeitszeit – dem Erhalt und dem Austausch von technischen Denkmälern widmen.

An dieser Stelle möchte ich allen unseren Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern danken. Besonderer Dank geht an:

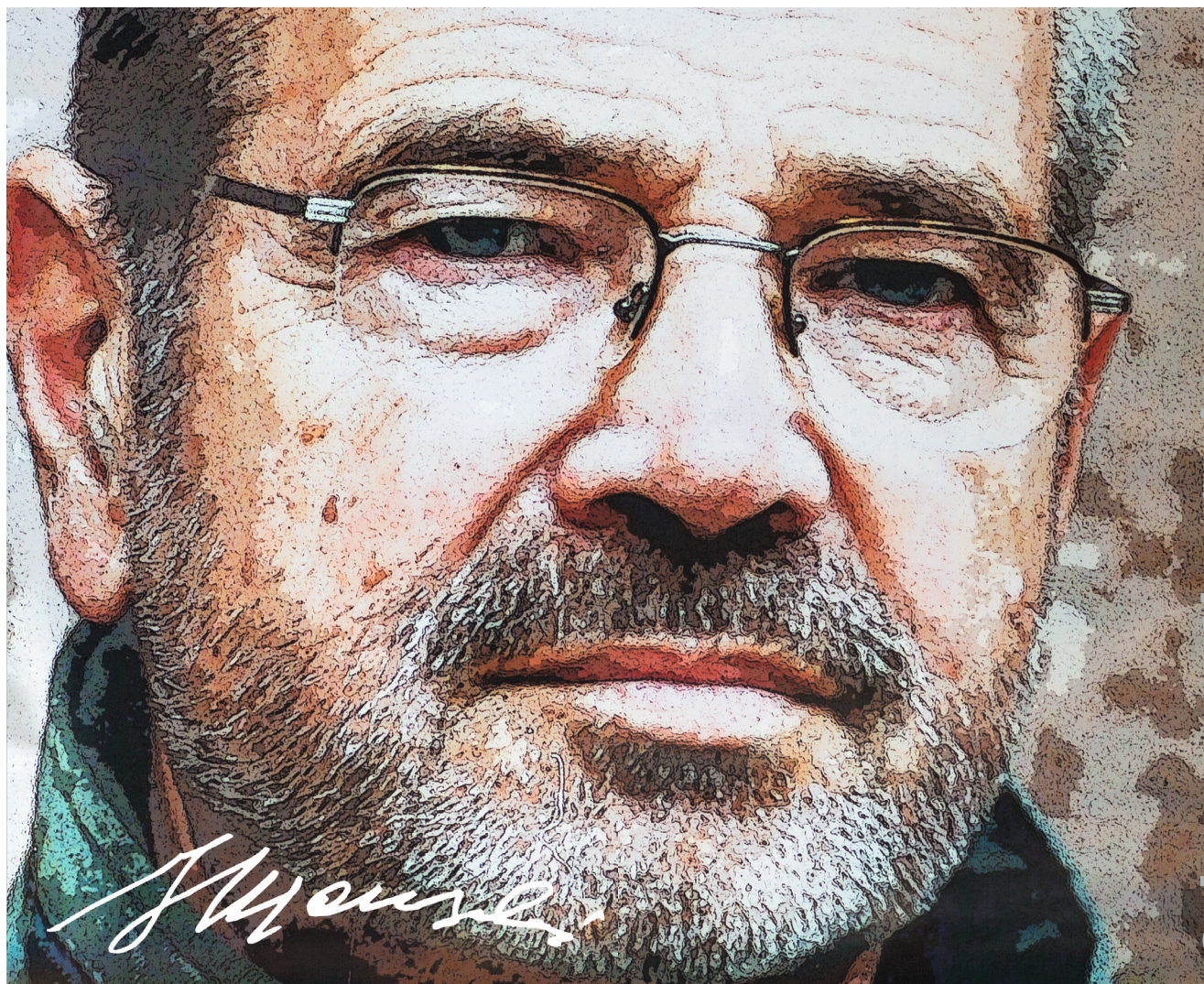
- die Direktorin des Eisenbahnmuseums, Katarzyna Szczerbińska, die der Entwicklung des Museums fast 15 Jahre Arbeit gewidmet hat,
- Maciej Mądry, der Direktor der Denkmalschutzabteilung, der mit Hingabe die technischen Denkmäler Schlesiens rettet,
- die Wirtschaftsdirektorin Dr. Katarzyna Libor -Mazur
- das Team des Hauptsitzes der Stiftung: Ewa Swat, Gabriela Kociszewska, Arch. Malwina Wesola, Arch. Agata Witczak,
- die Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter des Museums für Zinkmetallurgie Walcownia, Marcin Budniok und Alicja Famulicka.

Besonderer Dank für die professionelle Unterstützung und die Einführung in die Geheimnisse industrieller Technologien an ehemalige Mitarbeiter.

- Lokomotiven in Jaworzyna Śląska, auch für Zbigniew Krisgot,
- die Mühlenleiter in Dzierżoniów, Krzysztof Lemański und Mieczysław Rzepisko sowie
- den Produktionsleiter des Zinkwalzwerks Janusz Stolorz.

Ein besonderer Dank geht schließlich an die Mitglieder des Rates der Stiftung zum Schutz des Industrieerbes in Schlesien. Ich danke Frau Iwona Jakubiak für die rechtliche Unterstützung, Herrn Rainer Sachs für die Einführung in die Wirtschaftsgeschichte Schlesiens, Frau Eufrozyna Piątek für die Unterstützung bei der Geschichte der industriellen Entwicklung in Schlesien und für die organisatorische und wirtschaftliche Angelegenheiten möchte ich Herrn Łukasz Zalicki danken.

Dr. Piotr Gerber

„Film „Sami swoi” był hołdem złożonym tym kilku milionom ludzi przetrzuconych ze Wschodu na Zachód bydlęcymi wagonami. I dziś tak sobie myślę, że tłumy w kinach po premierze brały się z nostalgii. ”

Sylwester Chęciński

Reżyser posiadał błyskotliwą umiejętność charakteryzowania bohaterów, obdarzając ich nie tylko bogactwem i złożonością cech, ujawniających się w dynamicznym działaniu, ale też dozą sympatii, którą przekazuje widzom. (...) Od początku Chęciński realizuje model kina popularnego, zawsze wspartego problematyką obyczajową i psychologiczną oraz bogactwem umiejętności warsztatowych.

Maciej Maniewski
„Film” / 1986

„Der Film „Sami swoi” war eine Verneigung vor den Millionen von Menschen, die aus dem Osten gen Westen in Viehwagons transportiert wurden. Und heute bin ich der Meinung, dass die Menschenmassen in die Kinos nach der Premiere der Nostalgie wegen kamen.” *Sylwester Chęciński*

Der Regisseur hatte die besondere Fähigkeit, die Figuren so zu zeichnen, dass diese nicht nur reich und komplex in ihrem dynamischen Handeln erschienen, sondern auch mit viel Sympathie, die sie an die Zuschauer weitergaben. (...) Von Anbeginn realisierte Chęciński ein unterhaltsames Kinomodel, immer berührte er die gesellschaftlichen und psychologischen Fragen, dabei zeigt sich sein Reichtum an handwerklichem Können.

Maciej Maniewski
„Film” / 1986

KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI SYLWESTRA CHĘCIŃSKIEGO ZEITTADEL ZU LEBEN UND WERK VON SYLWESTER CHĘCIŃSKI

21 maja 1930 urodził się w Suścu w powiecie Tomaszów Lubelski 1956 ukończył Wydział Reżyserii Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, rozpoczął współpracę jako drugi reżyser m.in. u Stanisława Lenartowicza i Andrzeja Wajdy 1961 debiut samodzielnym filmem dla dzieci i młodzieży Historia żółtej ciżemki 1964 dramat filmowy Agnieszka 46 1965 film obyczajowy Katastrofa 1967 komedia Sami Swoi o polskich osadnikach na ziemiach zachodnich 1968 Nagroda Kulturalna Wrocławia 1969 kryminał Tylko umarły odpowie; nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia 1970 film wojenny Legenda 1971 filmy krótkometrażowe: Pierwsza Miłość (według scenariusza Andrzeja Wajdy) i Diament radży (wg. R. L. Stevensona) 1974 druga część trylogii Sami Swoi - Nie ma mocnych; Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski 1976 nagroda Złote Grono Lubelskiego Lata Filmowego w Łagowie 1977 trzecia część trylogii Sami Swoi - Kochaj albo rzuć 1978 film obyczajowy Roman i Magda, nagroda Złota Kamera pisma „Film” w kategorii najlepszy film o tematyce współczesnej 1980 film obyczajowy Bo oszalałem dla niej 1982 filmy sensacyjny Wielki Szu (kręcony m. in. we Wrocławiu i Polanicy Zdroju) 1991 film komediowy Rozmowy Kontrolowane (tzw. kontynuacja kultowej komedii Miś Stanisława Barei) 1997 pierwsza edycja Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Komediowych w Lubomierzu na Dolnym Śląsku (gdzie rozgrywa się akcja trylogii Sami Swoi) 1999 drugie miejsce w ankiecie tygodnika Polityka na najciekawsze filmy polskie XX wieku 2000 Nagroda Wrocławia 2005 złoty medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” 2006 tytuł Honorowego Obywatela Wrocławia (Civitate Wratislviensi Donatus) 2008 „Złota Kaczka 100-lecia Polskiego Kina” dla filmu Sami Swoi w kategorii: polska komedia 2014 Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski; nagroda „Platynowe Lwy” 39. Festiwal Filmowy w Gdyni za całokształt twórczości 2015 tytuł Honorowy Obywatel Dolnego Śląska 2020 Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski	21. Mai 1930 geboren in Susiec, Kreis Tomaszów Lubelski 1956 Abschluss des Regiestudium an der Staatlichen Film-, Fernsehen- und Theaterhochschule, arbeitet als zweiter Regisseur mit u.a. Stanisław Lenartowicz und Andrzej Wajda zusammen 1961 erste eigenständige Regiearbeit Historia żółtej ciżemki, ein Kinder- und Jugendfilm 1964 Filmdrama Agnieszka 46 1965 Spielfilm Katastrofa 1967 Komödie Sami Swoi über polnische Siedler in den Westgebieten 1968 Kulturpreis der Stadt Breslau 1969 Krimi Tylko umarły odpowie; Preis des II. Grades des Kultur- und Kunstministers 1970 Kriegsfilm Legenda 1971 Kurzfilme: Pierwsza Miłość (Drehbuch von Andrzej Wajdy) und Diament radży (nach R. L. Stevenson) 1974 Zweiter Teil der Sami Swoi -Trilogie - Nie ma mocnych; Ritterkreuz des Ordens Polonia Restituta 1976 Preis Złote Grono beim Lebuser Filmsommer in Łagów 1977 Dritter Teil der Sami Swoi Trilogie-Kochaj albo rzuć 1978 Spielfilm Roman i Magda, Preis Goldene Kamera der Zeitschrift „Film” in der Kategorie Bester Film mit Gegenwartsbezug 1980 Spielfilm Bo oszalałem dla niej 1982 Thriller Wielki Szu (gedreht wurde u.a. in Breslau und Bad Altheide) 1991 Komödie Rozmowy Kontrolowane (s.g. Fortführung des Kultfilms von Stanisław Bareja Miś) 1997 Erste Auflage des Allpolnischen Komödienfestival in Liebenthal in Niederschlesien (wo die Trilogie Sami Swoi spielt) 1999 zweiter Platz beim Ranking der Wochenzeitschrift Polityka der interessantesten polnischen Filme des 20. Jahrhundert 2000 Preis der Stadt Breslau 2005 Goldene „Gloria-Artis-Medaille für kulturelle Verdienste” 2006 Ehrenbürger der Stadt Breslau (Civitate Wratislviensi Donatus) 2008 „Goldene Ente zu 100 Jahren polnisches Kino” für den Film Sami Swoi in der Kategorie: polnische Komödie 2014 Komturkreuz des Ordens Polonia Restituta; Platinlöwe für sein Lebenswerk des 39. Filmfestivals in Gdynia 2015 Ehrenbürger von Niederschlesien 2020 Komtur mit Stern des Ordens Polonia Restituta

LAUDACJA LAUDATIO

Poświęcone Panu Sylwestrowi Chęcińskiemu z okazji wręczenia Nagrody Kulturalnej Śląska Kraju Dolnej Saksonii 2021

Przypadł mi w udziale – zgodnie ze starą tradycją – zaszczyt wystąpienia z laudacją, wygłoszenia mowy pochwalnej sławiącej wyjątkową osobę, Jej dzieło i zasługi.

Sylwester Chęciński to postać, można rzec legendarna, której na Dolnym Śląsku nikomu przedstawić nie trzeba. Urodzony w powiecie zamojskim, ze śląską ziemią związany od przeszło 60 lat prywatnie i zawodowo. Na wrocławskim osiedlu Borek reżyser znalazł swoją domową przystań, a w tutejszej Wytwórni Filmów Fabularnych czuł się najlepiej. To właśnie tu powstała większość jego kultowych filmów, dla których historia regionu i codzienność nierzadko stanowiły ważną inspirację.

Sylwester Chęciński jest autorem kilkunastu filmów, w których wielokrotnie pojawiał się wątek wspólnego polsko – niemieckiego dziedzictwa. Jego pierwszy film „Historia żółtej cizemki” (Die Geschichte der gelben Steifelette) z 1961 roku dotyczył powieści o młodziutkim czeladniku pracującym w krakowskim warsztacie przybyłego z Norymbergi mistrza rzeźbiarskiego Veit Stoßa, realizującego jedno ze swoich największych dzieł – ołtarz główny kościoła mariackiego w Krakowie. Do dziś ten filmowy obraz, który zna prawie każde dziecko w Polsce, uważany jest za jedną z mądrzejszych produkcji dla młodych widzów, gdzie wątki historyczne przeplatają się z pięknymi scenami w pracowni rzeźbiarskiej wielkiego artysty. Bez wątplenia ekranizacja wpłynęła także na popularność samej postaci Veit Stoßa w Polsce. W 1964 roku powstał dramat „Agnieszka 46”, którego akcja rozgrywa się krótko po wojnie w na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Tym obrazem reżyser rozliczał się z wojennych przeżyć i blizn, opowiadając się za powszechnym pojednaniem i pokojem. Film, na potrzeby którego reżyser szukał dolnośląskich krajobrazów, był kręcony jako jeden z pierwszych w polskiej kinematografii w okolicach Milicza, a słynne okoliczne stawy były nie tylko tłem dla przedstawionej historii, ale również metaforycznym lustrem, w którym odbijają się losy i problemy głównych bohaterów. Jednak do historii polskiej sztuki filmowej przeszedł Chęciński

Zu Ehren von Herrn Sylwester Chęciński anlässlich der Verleihung des Kulturpreises Schlesien des Landes Niedersachsen im Jahr 2021

Mir wurde die Ehre zugeteilt – einer langen Tradition folgend – eine Laudatio auszusprechen, die Verkündung einer Lobesrede zu Ehren einer besonderen Person, ihres Werkes und ihrer Verdienste.

Sylwester Chęciński ist, dies können wir sagen, eine legendäre Person, die man in Niederschlesien niemandem vorstellen muss. Geboren wurde er im Kreis Zamość. Mit dem schlesischen Boden ist er jedoch seit über 60 Jahren verbunden – privat wie auch beruflich. In der Breslauer Hochhaussiedlung Borek fand er seinen Heimathafen und in der hiesigen Spielfilm-Produktionsstätte fühlte er sich am wohlsten. Eben hier ist die Mehrzahl seiner Filme mit Kultstatus entstanden. Nicht selten waren die Geschichte der Region und das Alltagsleben der Menschen seine wichtigsten Inspirationsquellen.

Sylwester Chęciński ist Autor von einem Dutzend Filmen, in denen oftmals das Motiv des gemeinsamen deutsch-polnischen Erbes das Thema ist. Sein Erstlingswerk „Die Geschichte der gelben Stiefelette” (Historia żółtej cizemki) aus dem Jahr 1961 ist die Geschichte eines jungen Gesellen, der in der Krakauer Werkstatt des Nürnberger Bildhauermeisters Veit Stoß arbeitet und an der Realisation eines von Stoß wichtigsten Werke mitwirkt – das Hauptaltar der Marienkirche in Krakau. Heute kennt diese Filmaufnahmen in Polen fast jedes Kind und sie gilt als eine der klügsten Produktionen für junge Zuschauer, in der historische Motive sich mit wunderbaren Bildern aus der Werkstatt eines großen Meisters verweben. Ohne Zweifel steigerte diese Produktion auch die Popularität des Bildhauers Veit Stoß in Polen. Im Jahr 1964 entstand das Drama „Agnieszka 46”. Diese Geschichte spielt kurz nach dem Krieg auf den s.g. wiedergewonnenen Gebieten. Mit diesem Werk rechnete der Regisseur mit den Erfahrungen und Narben des Krieges ab, indem er sich für allgemeine Versöhnung und Frieden aussprach. Der Film, für dessen Realisation der Regisseur schlesische Landschaften aussuchte, wurde, als einer der ersten in der polnischen Filmgeschichte, in der Nähe von Militsch gedreht, und die berühmten Seen waren nicht nur Hintergrund für den Plot, sondern auch ein metaphorischer Spiegel, in welchem sich die Schicksale und Probleme der Hauptfiguren spiegelten. In die Geschichte der polnischen Filmkunst ist Chęciński jedoch mit der Komödie „Sami Swoi” aus dem Jahr 1967 eingegangen. Der Film erzählt die Geschichte zweier Familien, die nach dem Krieg aus den ehemaligen Ostgebieten Polens in die neuen, die allgemein nach 1945 als die wiedergewonnenen Gebiete genannt werden, kommen. Die Familien von Kargule und Pawlaki sind seit Jahren zerstrittene Nachbarn aus

u góry: Na planie filmu „Sami swoi” (1967);
fot. archiwum prywatne

u góry po prawej: Na planie filmu „Agnieszka 46” (1964); fot. archiwum prywatne

środek po prawej: Na planie filmu „Katastrofa” (1965); fot. archiwum prywatne

na dole po prawej: S. Chęciński jako gość na planie filmu „Lalka” Wojciecha Hasa (1968); fot. archiwum prywatne

Oben: Bei den Dreharbeiten für den Film „Sami swoi” (1967); Foto: privat

Oben rechts: Während der Dreharbeiten „Agnieszka 46” (1964); Foto: privat

Mitte rechts: Während der Dreharbeiten „Katastrofa” (1965); Foto: privat

Unten rechts: S. Chęciński als Gast bei Dreharbeiten von „Lalka” von Wojciech Has (1968); Foto: privat

komedią „Sami Swoi“ z 1967 roku. Treść filmu traktuje o dwóch rodzinach, które po wojnie przybywają z dawnych wschodnich obszarów Polski na nowe tereny zwane powszechnie po 1945 roku Ziemią Odzyskanymi! Rodziny Karguli i Pawlaków, to od lat skłóceni ze sobą sąsiedzi z kresowej, polskiej wioski, odnajdujący nowy dom w okolicach małego śląskiego miasteczka Lubomierz (niem. Liebenthal) w powiecie lwóweckim. Ponownie ożywiony konflikt obu rodzin rozgrywa się w nowej rzeczywistości, w której wciąż jeszcze obecny jest duch poprzednich mieszkańców gospodarstw. Chęciński pokazuje, wbrew panującej wówczas oficjalnej narracji i cenzurze, stosunek polskich osadników do otaczającego zastałego świata w sposób życzliwy, nie pozabawiany również podziwu dla ich osiągnięć w dziedzinie uprawy roli i zarządzania gospodarką. Zderzenie z nową rzeczywistością, a jednocześnie nostalgia za utraconą małą ojczyzną charakteryzuje filmową fabułę. Jest to jeden z pierwszych filmów w historii polskiej kinematografii na temat zasiedlania tzw. Ziemi Odzyskanych, nie mający charakteru propagandowego. Jest historią rodzin opowiedaną poprzez zabawne sytuacje, głównie po to by widzów rozweselić. W filmie nie mówi się o tragicznych losach, dramatyzmie migrujących ludzi i ich osadniczym trudzie. Nie ma patosu, ani sloganu, a przemiany kulturowo-obyczajowe ukazane są pogodnie i z morałem. To się zdarza tylko bardzo dobrym komediom.

Film ten, jak Chęciński sam mówił, był hołdem złożonym kilku milionom ludzi przesiedlonym przymusowo ze wschodu na zachód towarowymi wagonami. Obraz powstał 20 lat po wojnie, a w scenach w dolnośląskim miasteczku, znanym dzisiaj z festiwalu filmów komediowych, na potrzeby scenariusza odtworzono dawne napisy, szyldy, oznakowania schronów. Właśnie tak w powojennych latach wyglądały śląskie miasteczka, wtedy piękne, urokliwe miejsca, z ryneczkami otoczonymi kamieniczkami o malowniczych podcieniach. Dwa sąsiadujące gospodarstwa, główne tło akcji, znalaziono zaledwie parę kilometrów od Wrocławia – w Dobrzykowicach. Na planie filmowym czuło się magię przenoszącą nas w czasie. Tylko używane ciągle przez ludność cywilną wojskowe mundury, hełmy, karabiny czy granaty przypominały o niedawnej wojnie.

W wielu epizodach filmowych pojawiają się humorystyczne akcenty odwołujące się do niemieckiej przeszłości tej ziemi, jak niezapomniana targowa scena z wymianą „poniemieckiego roweru” na kota z centralnej Polski (kot z miasta Łodzi!). Inna scena dotyczyła chrztu dziecka przez niemieckiego księdza, nie do końca wiarygodnego, przede wszystkim z tytułu niezrozumiałego języka. Podobnych fragmentów filmu o dużej zawartości humoru słowno-sytuacyjnego jest więcej. Sylwetki bohaterów podczas całego filmu są bardzo przekonujące, podobnie jak ich sprawy i konflikty. Śląska wieś jest

einem ostpolnischen Dorf, sie finden ihr neues Zuhause in der Nähe des Städtchens Liebenthal (Lubomierz) im Kreis Löwenberg. Der neu aufflammende Konflikt zwischen den Familien spielt sich in der neuen Realität, in der immer noch der Geist der ehemaligen Bewohner der Bauernhöfe allgegenwärtig ist, ab. Chęciński zeichnet, entgegen der damals gängigen Narration und Zensur, die Beziehung der polnischen Siedler zu der vorgefundenen Welt wohlwollend, aber auch voller Bewunderung für die Errungenschaften der Siedler im Bereich Ackerbau und Verwaltung des Bauernhofs. Für den Plot bezeichnend sind der Zusammenprall mit der neuen Realität und die gleichzeitige Nostalgie angesichts des Verlustes der kleinen Heimat. Es ist einer der ersten Filme in der polnischen Kinematographie zum Thema Besiedlung der wiedergewonnenen Gebiete, ohne einen Propagandacharakter. Es ist die Geschichte der Familien, erzählt anhand komischer Situationen, mit dem hauptsächlichsten Ziel, die Zuschauer zu erfreuen. In dem Film wird nicht über die tragischen Schicksale der Menschen, über das Drama der Migranten und ihren mühsamen Alltag gesprochen. Es gibt kein Pathos, keinen Slogan, und die kulturellen und gesellschaftlichen Veränderungen werden positiv und mit Moral gezeigt. Dies passiert nur in sehr guten Komödien.

Dieser Film, wie Chęciński es mal selbst sagte, ist eine Verneigung vor den Millionen von Menschen, die aus den Ostgebieten in Güterzügen zwangsumgesiedelt wurden. Der Film entstand 20 Jahre nach dem Krieg und in dem kleinen Städtchen, heute bekannt dank eines Festivals der Filmkomödien, wurden für den Bedarf des Drehbuchs alte Schriften, Schilde und Bunkerzeichen wiederhergestellt. Genauso sahen in den Nachkriegsjahren schlesische Städtchen aus, damals wunderschöne, bezaubernde Orte, mit kleinen Märkten umrandet mit Häusern mit malerischen Bogengängen. Die zwei benachbarten Höfe, Hauptplatz des Films, fand man nur ein paar Kilometer entfernt von Breslau – in Wüstendorf. Am Filmset war die Magie zu spüren, die uns in diese Zeit versetzte. Nur die getragenen militärischen Uniformen, Helme, Maschinengewehre und Granaten im Film erinnerten an den letzten Krieg.

In vielen Filmszenen sehen wir humoristische Motive, die an die deutsche Vergangenheit dieser Gebiete erinnern. So die unvergessliche Marktszene, wo ein „ehemalig deutsches“ Fahrrad für eine Katze aus Zentralpolen (Katze aus der Stadt Łódź!) umgetauscht wird. Eine andere Szene dieser Art spielt sich bei der Taufe eines Kindes ab, der deutsche Priester macht einen nicht ganz glaubwürdigen Eindruck und vor allem – er spricht eine unverständliche Sprache. Es gibt noch mehr solcher Filmszenen voll mit großem humoristischen sprach-situativen Inhalt. Die Figuren sind durchgehend sehr überzeugend, ähnlich wie ihre

zbieraniną różnych ludzi w powojennym chaosie: tych co pozostali – Ślązaków autochtonów i tych ze wschodu Europy, ale też ludzi z marginesu społecznego, kombinatorów i szabrowników. Chęciński po mistrzowsku ukazuje ścierające się formacje starego i nowego. Jednak to co najważniejsze, reżyser ukazał naszą nostalgiczną historię, bo któż z nas nie zna tych opowieści o pierwszych latach w nowych domostwach. O sąsiadach, którzy ponownie spotkali się w dolnośląskich wioskach, o pierwszych narodzinach i chrzcinach odprawianych przez niemieckich duchownych, o ówczesnych nowoczesnych urządzeniach zastępujących sprzęt znany z rodzinnych stron. To jest nasza, dolnośląska historia. Mówiąc nasza mam na myśli Polaków i Niemców. Film doczekał się milionów widzów oraz dwóch kolejnych części – „Nie ma mocnych” (1974), „Kochaj albo rzuć” (1977), także rozgrywających się m. in. w dolnośląskiej wsi.

Na pamiątkę komediowej trylogii Chęcińskiego w 1996 roku otwarto w Lubomierzu Muzeum Kargula i Pawlaka, a od 1997 roku odbywa się tu Ogólnopolski Festiwal Filmów Komediowych, który przyciąga rzesze turystów z Polski, Niemiec i Czech. Sylwester Chęciński od początku swojej kariery realizuje model kina popularnego, zawsze poruszającego problematykę obyczajową i psychologiczną oraz ukazujący bogactwo jego umiejętności warsztatowych. Właśnie to połączenie kina gatunku z talentem do portretowania ludzi przyniosło mu sukces komercyjny i liczne nagrody. W jednym z wywiadów Sylwester Chęciński przyznał: „Zawsze dążyłem do tego by coś powiedzieć w swoich filmach”. Oglądając jego obrazy, nawet dziś, w zupełnie innej rzeczywistości odnajdujemy w nich ciągle uniwersalne wartości oraz ważną przestrożę przed podziałami, zarówno tymi rodzinnymi, jak i pomiędzy narodami.

Dr Maciej Łagiewski

Na planie filmu „Tylko umarli odpowie” (1969); fot. Jerzy Trosczyński

Bei den Dreharbeiten von „Tylko umarli odpowie” (1969); Foto: Jerzy Trosczyński

Belange und Konflikte. Das schlesische Dorf ist ein Sammelsorium von Menschen im Nachkriegschaos: die, die geblieben sind – schlesische Autochthonen, und diejenigen aus dem Osten Europas, aber auch Menschen vom Rande der Gesellschaft, die Trickser und Plünderer. Chęciński zeigt meisterhaft, wie die alte und neue Welt sich aneinander reiben. Aber das was am wichtigsten ist: Der Regisseur zeigt unsere nostalgische Vergangenheit, wer kennt denn nicht diese Erzählungen über die ersten Jahre in der neuen Heimat. Über die Nachbarn, die sich wiedertrafen in den niederschlesischen Dörfern, über die ersten Geburten, ersten Taufen von deutschen Priestern durchgeführt, über die damaligen modernen Maschinen, die die altbekannten Geräte aus der Heimat ersetzten. Dies ist unsere niederschlesische Geschichte. Wenn ich unsere sage, meine ich die der Polen und der Deutschen. Der Film wurde von Millionen gesehen und bekam zwei Fortsetzungen - „Nie ma mocnych” (1974), „Kochaj albo rzuć” (1977), die auch in einem niederschlesischen Dorf spielen.

Zur Erinnerung an diese Komödientrilogie von Sylwester Chęciński wurde 1996 in Liebenenthal ein Kargul- und Pawlak-Museum eröffnet, und seit dem Jahr 1997 findet hier der Allpolnische Komödienfilmfestival statt, der eine Vielzahl von Touristen aus ganz Polen, Deutschland und Tschechien anlockt. Sylwester Chęciński realisierte von Anbeginn seiner Karriere ein unterhaltsames Kinomodel, immer berührte er die gesellschaftlichen und psychologischen Fragen, dabei zeigt sich sein Reichtum an handwerklichem Können. Genau diese Verbindung der Filmgenres mit dem Talent für die Figurenzeichnung erbrachte ihm einen großen kommerziellen Erfolg und viele Preise. In einem seiner Interviews gab Sylwester Chęciński zu: „Mein Ziel war es, immer etwas zu sagen in meinen Filmen“. Wenn wir uns seine Filme anschauen, sogar heute, in einer komplett anderen Realität, finden wir stets universelle Werte und eine wichtige Warnung vor Spaltungen – innerhalb von Familien oder zwischen Nationen.

Dr. Maciej Łagiewski

PODZIĘKOWANIE DANKSAGUNG

Szanowne Panie, szanowni Panowie,

w pierwszych słowach chciałbym podziękować szanownym członkom kapituły Nagrody Kulturalnej Śląska Kraju Dolnej Saksonii za przyznanie mi tego bardzo zaszczytnego wyróżnienia, które przede mną otrzymało tak wiele wybitnych, zasłużonych dla Śląska osób.

Niektórych laureatów znam osobiście i podziwiam od lat ich pracę. Dlatego nigdy nie przypuszczałem, że i mnie kiedyś spotka ten wielki zaszczyt. Muszę przyznać, że uczucie dumy i radości dzielę z pewnym onieśmieniem. Nigdy bowiem nie sądziłem, że moja praca jest pod jakimś względem wyjątkowa. Jestem tylko reżyserem i wybierając ten zawód symbolicznie zadeklarowałem, że będę wykonywał go przede wszystkim rzetelnie. Moja praca, osadzona wprawdzie w świecie blichtru i sławy, nigdy nie miała celu promowania mojej osoby. Reżyser jest odpowiedzialny za sklejenie w jedną całość, różnych elementów bardzo skomplikowanej układanki, w której pierwszoplanową rolę grają uczucia, wrażenia i emocje. To właśnie ich odbiorcą jest publiczność. W odróżnieniu od dyrygenta orkiestry, reżyser filmu pozostaje zawsze w cieniu. Często mówi się, że film rodzący się najpierw w głowie scenarzysty, umiera na papierze, a potem reanimowany jest przez reżysera na planie filmowym. Tak właśnie to się dzieje, lecz gdy film już powstanie moja rola się kończy. To aktorów publiczność kojarzyć będzie z konkretnymi obrazami. Film nigdy nie jest dziełem jednego człowieka, dlatego korzystając z okazji chciałbym bardzo podziękować wspaniałym filmowcom, aktorkom i aktorom, wszystkim, z którymi przez lata miałem zaszczyt pracować. Tę nagrodę traktuję również jako wyróżnienie dla ich dokonań. mam wyjątkowe szczęście, że moje filmy są wciąż oglądane, dlatego tym bardziej się raduję, że część z nich dotyczy historii Dolnego Śląska. To dla mnie region szczególnie, choć się też tu nie urodziłem, to jednak z tym miejscem związane jest niemal całe moje zawodowe życie. Od wielu lat to również moja ojczyzna, mój dom! A nie ma to jak w domu!

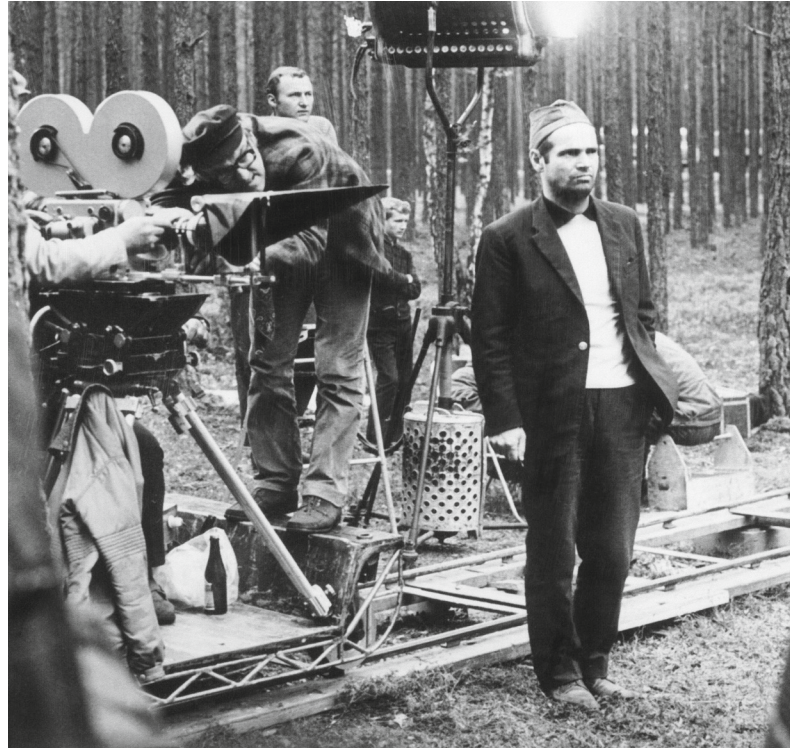
Sylwester Chęciński

Sehr geehrte Damen und Herren,

zu Beginn möchte ich mich bei der ehrenwerten Jury des Kulturpreises Schlesien des Landes Niedersachsen für diese würdevolle Auszeichnung bedanken, welchen vor mir so viele herausragende, für Schlesien verdiente Persönlichkeiten erhalten haben.

Manche der Preisträgerinnen und Preisträger kenne ich persönlich und ich bewundere deren Arbeit seit Jahren. Ich habe nie gedacht, dass auch mir mal diese Ehre zuteil wird. Ich muss zugeben, mich erfüllt das Gefühl von Stolz und Glück mit einem Hauch von Einschüchterung zugleich. Niemals habe ich doch gemeint, dass meine Arbeit in irgendeiner Art besonders ist. Ich bin nur ein Regisseur und ich habe mich bei der Berufswahl symbolisch bereiterklärt, meine Tätigkeit in erster Linie solide auszuüben. Meine Arbeit ist nicht weit von Rampenlicht und Ruhm entfernt, jedoch niemals mit meiner Person im Mittelpunkt stehend. Der Regisseur ist für das Zusammenfügen vieler unterschiedlicher Elemente in ein kompliziertes Puzzle zuständig, und die Hauptrollen spielen Emotionen, Empfindungen und Gefühle. Empfänger dieser ist das Publikum. Anders als bei einem Dirigenten bleibt ein Regisseur immer im Schatten. Oft wird gesagt, dass ein Film im Kopf des Drehbuchschreibers geboren wird, während er auf dem Papier stirbt, um dann vom Regisseur auf dem Filmset wiederbelebt zu werden. Genau so passiert es auch, aber wenn der Film fertiggestellt ist, dann ist meine Rolle zu Ende. Es sind die Schauspieler, die das Publikum mit bestimmten Bildern in Verbindung bringt. Film ist nie ein Werk nur einer Person, deswegen möchte ich die Gelegenheit ergreifen und mich bei Filmemacherinnen und Filmemachern, Schauspielerinnen und Schauspielern und allen zu bedanken, mit denen ich in meinem Leben die Ehre hatte zusammenzuarbeiten. Dieser Preis bedeutet für mich auch die Auszeichnung ihrer Leistungen. Ich habe ein besonderes Glück, dass meine Filme immer noch zum Publikum finden. Deswegen freut es mich umso mehr, dass diese sich mit der Geschichte Niederschlesiens befassen. Das ist eine besondere Region für mich, obwohl ich hier nicht geboren wurde. Mit dieser Region ist fast mein ganzes berufliches Leben verbunden. Seit vielen Jahren ist es auch meine Heimat, mein Zuhause. Und zuhause ist es am schönsten!

Sylwester Chęciński

u góry po lewej: Bez tytułu; fot. archiwum prywatne
u góry po prawej: Bez tytułu; fot. archiwum prywatne
środek po lewej: Na planie filmu „Legenda” (1970); fot. Jerzy Troszczyński
na dole po prawej: Na planie filmu „Kochaj albo rzuć” (1977); fot. archiwum prywatne

Oben links: Kein Titel; Foto: privat
Oben rechts: Kein Titel; Foto: privat
Mitte links: Bei den Dreharbeiten von „Legenda” (1970); Foto: Jerzy Troszczyński
Unten rechts: Auf dem Filmset von „Kochaj albo rzuć” (1977); Foto: privat

2013, Juli, in Woisselsdorf in Schlesien; Foto: privat

2013, czerwiec, we Wojsławiu na Śląsku; fot. archiwum prywatne

Roswitha Schieb

Links: 2011, September, Podiumsgespräch in Breslau, Vierkuppel-Pavillons, Jahrhunderthalle

Oben: 2017, Juli, Podiumsgespräch in Neurode während des Festivals Berge der Literatur

Po lewej: 2011, wrzesień, panel dyskusyjny we Wrocławiu, Pawilon Czterech Kopuł, Hala Stulecia

U góry: 2017, lipiec, panel dyskusyjny w Nowej Rudzie podczas Festiwalu Góry Literatury

ZEITTADEL ZU LEBEN UND WERK VON ROSWITHA SCHIEB KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI ROSWITHY SCHIEB

Roswitha Schieb, 1962 in Recklinghausen geboren, studierte Literatur- und Kunstwissenschaft in Köln und Berlin. Sie lebt als freie Buchautorin, Essayistin und Publizistin (u. a. für die Neue Zürcher Zeitung) in Borgsdorf bei Berlin. Neben Theaterpublikationen, Reisebüchern und kulturhistorischen Berlin-Titeln liegt ihr Hauptschwerpunkt auf dem Thema Schlesien.

Buchtitel mit Bezug zu Schlesien

- 2000 Reise nach Schlesien und Galizien. Eine Archäologie des Gefühls (Neuaufgabe 2014)
- 2003 Breslau. Augenblicke einer Stadt
- 2004 Literarischer Reiseführer Breslau (dritte erweiterte Neuaufgabe 2021)
- 2012 Jeder zweite Berliner. Schlesische Spuren an der Spree
- 2015 Breslau /Wrocław. Ein kunsthistorischer Rundgang durch die Stadt der hundert Brücken
- 2016 Reisefreiheit. Berichte und Erfahrungen aus Osteuropa
- 2016 Zugezogen. Flucht und Vertreibung – Erinnerungen der zweiten Generation
- 2019 Risse. Dreißig deutsche Lebensläufe
- 2020 Schlesien. Geschichte - Landschaft - Kultur
- 2020 Der Hof. Erzählung

Weitere Buchtitel

- 1997 Das teilbare Individuum. Körperbilder bei Ernst Jünger, Hans Henny Jahnn und Peter Weiss (Diss.)
- 1999 Rügen. Deutschlands mythische Insel
- 2000 Das Programmbuch zu Peter Steins Faust-Inszenierung in Hannover (Expo 2000), Berlin und Wien
- 2005 Peter Stein. Ein Portrait
- 2007 Die beste Zeit. Erzählung
- 2016 Literarischer Reiseführer böhmisches Bäderdreieck Karlsbad, Marienbad und Franzensbad (erweiterte Neuaufgabe 2019)
- 2019 Berliner Literaturgeschichte. Epochen – Werke – Autoren – Schauplätze
- 2020 Der Berliner Witz. Eine Kulturgeschichte

Roswitha Schieb urodziła się w 1962 roku w Recklinghausen, studiowała literaturoznawstwo oraz nauki o sztuce w Kolonii i Berlinie. Mieszka w Borgsdorf pod Berlinem, gdzie pracuje jako niezależna pisarka, eseistka oraz publicystka (m.in. dla Neue Zürcher Zeitung). Obok publikacji teatralnych, przewodników i historyczno-kulturalnych książek związanych z Berlinem, przewodnim tematem jej twórczości jest Śląsk.

Książki nawiązujące tematyką do Śląska

- 2000 Podróż po Śląsku i Galicji. Archeologia uczuć. (nowe wydanie 2014)
- 2003 Wrocław. Momenty miasta
- 2004 Literacki przewodnik po Wrocławiu. (trzecie, poszerzone wydanie 2021)
- 2012 Co drugi berlińczyk. Śląskie ślady nad Szprewą
- 2015 Breslau /Wrocław. Historyczno-kulturalny spacer po mieście stu mostów
- 2016 Wolność podróżowania. Reportaże i doświadczenia z Europy Wschodniej
- 2016 Nowi. Ucieczka i wypędzenie – wspomnienia drugiego pokolenia
- 2019 Rysy. Trzydzieści niemieckich życiorysów
- 2020 Śląsk. Historia – krajobraz – kultura
- 2020 Gospodarstwo. Opowiadanie

Książki o odmiennej tematyce

- 1997 Podzielne indywiduum. Obrazy ciała u Ernesta Jüngera, Hansa Henny Jahna i Petera Weissa (praca doktorska)
- 1999 Rugia. Mityczna wyspa Niemiec
- 2000 Publikacja towarzysząca inscenizacji Fausta wg. Petera Steina w Hanowerze (wystawa Expo 2000), Berlin i Wiedeń
- 2005 Peter Stein. Portret
- 2007 Najlepszy czas. Opowiadania.
- 2016 Literacki przewodnik po zachodnioczeskim trójkącie uzdrowiskowym Karlowe Wary, Mariańskie Łaźnie, Franciszkowe Łaźnie. (poszerzone wydanie 2019)
- 2019 Historia literatury Berlina. Epoki – dzieła – autorzy – miejsca
- 2020 Humor berliński. Historia kultury

Meine Damen und Herren,

ich möchte Ihnen eine Frau vorstellen, die wie wenige andere in den letzten zwanzig Jahren dem deutschen Publikum Schlesien nahegebracht hat. Roswitha Schieb, 1962 in Recklinghausen geboren, promovierte Literaturwissenschaftlerin, Kunsthistorikerin, freie Autorin. Neben erzählender Prosa und Essay ist vor allem der literarische Reisebericht ihr Metier. Sie erschließt dem Leser historische und kulturelle Tiefenschichten hinter der Postkartenfassade der von ihr besuchten Orte und Länder. Ziele ihrer Erkundungen sind immer wieder Berlin, die Stadt, in der sie seit vielen Jahren lebt, und Schlesien, das Land, aus dem ihre Familie stammt.

Es begann mit Reisen nach Polen und in die Ukraine Ende der 1990er Jahre. Hieraus erwuchs der Essay „Reise nach Schlesien und Galizien. Eine Archäologie des Gefühls“, ihr vielleicht schönstes, sicher persönlichstes Buch. Eindringlich spricht sie von ihrer ersten Begegnung mit Schlesien, wie sie, auf dem Weg nach Krakau und eigentlich nur auf der Durchreise, innere Widerstände zunächst überwinden musste, bevor sie sich auf die Landschaften und Orte aus der Kindheit ihrer Eltern einlassen konnte. Mit Aufmerksamkeit und Empathie begegnet sie den heute hier lebenden polnischen Schlesierinnen und Schlesiern und ihrer verlorenen Heimat. Und so findet sie über die Auseinandersetzung mit Schlesien den Zugang zur versunkenen Welt des alten Galizien. Neugierig, zwanglos, anteilnehmend schildert sie Reiseerlebnisse, Landschaften, Begegnungen mit Menschen, aber immer zugleich reflektiert, kritisch und geleitet von einem tiefen kulturgeschichtlichen Verständnis. „Leicht liest sich selbst das Schwere bei ihr und das Leichte immer lehrreich,“ wie ein Rezensent in der Süddeutschen Zeitung schrieb.

Das Thema der doppelten Wirklichkeit bestimmte auch ihre weitere Beschäftigung mit Schlesien. Erinnerungen, Bilder und Texte aus der „deutschen“ Vergangenheit spiegeln sich in der „polnischen“ Gegenwart mit deren eigenen, tief wurzelnden historischen Prägungen. Das gilt nicht zuletzt für ihren bislang größten Erfolg, den „Literarischen Reiseführer Breslau“ mit seinen sieben ausgedehnten Spaziergängen, der inzwischen Tausenden von Breslau-Reisenden die Augen geöffnet hat. Das Buch, erstmals 2004 veröffentlicht, erscheint jetzt in dritter Auflage. Es ist „ein Reiseführer, dessen Lektüre fast die Reise selbst ersetzt“, wie die Neue Zürcher Zeitung urteilte. 2012 erschien ein weiterer schlesischer

Szanowni Państwo!

Pragnę przedstawić Państwu autorkę, która w minionych dwóch dekadach jak nikt inny przybliżyła niemieckiej publiczności Region Śląska. Roswitha Schieb, urodziła się w 1962 roku w Recklinghausen, jest doktorką literaturoznawstwa, historyczką sztuki, niezależną autorką. Domeną jej pisarstwa, obok prozy i esejów, są przede wszystkim literackie przewodniki zwiedzanych miejsc i krajów, w których ukazuje czytelnikowi głębokie historyczne i kulturowe warstwy, ukryte za widokówkową fasadą. Celem jej podróży poznawczych jest wciąż na nowo Berlin, miasto, które od wielu lat zamieszkuje, oraz Śląsk, region, z którego pochodzi jej rodzina.

Początek stanowiły jej podróże do Polski i na Ukrainę pod koniec lat 90. XX wieku. Z doświadczeń tych wyjazdów zrodził się esej „Podróż na Śląsk i Galicję. Archeologia uczuć.“ To może najpiękniejsza, na pewno najbardziej osobista książka Roswithy Schieb. Wnikliwie opisuje w niej swoje pierwsze spotkanie ze Śląskiem. W drodze do Krakowa, właściwie tylko przejeżdżając, musiała początkowo pokonać wewnętrzne opory, zanim przyzwoliła sobie na emocjonalne zanurzenie się w pejzażach i w miejscach z dzieciństwa swoich rodziców. Jej podejście do dziś tutaj żyjących polskich Ślązaków i ich utraconej ojczyzny nacechowane jest uwagą i empatią. I tak też dzięki konfrontacji ze Ślązakami dociera do zatopionego świata starej Galicji. Z zaciekawieniem, swobodnie i ujmująco nakreśla swoje przeżycia podróży, opisuje krajobrazy, spotkania z ludźmi, zawsze jednak refleksyjnie, krytycznie i z głębokim zrozumieniem historyczno-kulturowym. „U niej lekko czyta się nawet to co ciężkie, a to co lekkie zawsze uczy“, jak napisał recenzent na łamach Süddeutsche Zeitung.

Aspekt podwójnej rzeczywistości dominował w jej twórczości związanej ze Śląskiem. Wspomnienia, zdjęcia, teksty z „niemieckiej“ przeszłości odzwierciedlają w „polskiej“ teraźniejszości swój własny, głęboko zakorzeniony historyczny charakter. Szczególnie w jej do dziś największym sukcesie literackim „Historycznym przewodniku po Wrocławiu“, gdzie podczas siedmiu długich spacerów po tym mieście otworzyła oczy już tysiącom podróżnych. Książka, opublikowana po raz pierwszy w 2004 roku, doczekała się dziś trzeciego wydania. To „przewodnik, którego lektura prawie całkowicie zastępuje podróż“, jak czytaliśmy na łamach Neue Zürcher Zeitung. W 2012 roku wydany został kolejny przewodnik śląski, tym razem jednak po Berli-

Links: 2010 März, Potsdam; Foto: privat
Mitte rechts: 2015, Oktober, Frankfurter Buchmesse, Podiumsgespräch über die Kulturhauptstadt Breslau; Foto: privat
Unten: 2017, Juli, bei Broumov, Festival Berge der Literatur; Foto: privat

po lewej: marzec 2010, Poczdam; fot. archiwum prywatne

środek po prawej: październik 2015, Targi Książki we Frankfurcie, panel dyskusyjny o Wrocławiu, Europejskiej Stolicy Kultury; fot. archiwum prywatne

na dole: lipiec 2017, w Broumov, Festiwal Góry Literatury; fot. archiwum prywatne

Stadtführer, diesmal allerdings für Berlin. In „Jeder zweite Berliner“ verfolgt Roswitha Schieb schlesische Spuren an der Spree. Es geht ihr um die wirtschaftliche und politische Bedeutung Schlesiens für die Geschichte Berlins, für die Prägungen durch schlesische Arbeitsmigranten, Künstler und Schriftsteller - bis hin zu der Frage: Hat nicht auch der Berliner Humor einen starken schlesischen Einschlag? (ein Thema, auf das sie noch einmal in ihrem jüngsten Buch über den Berliner Witz eingegangen ist). Erneut 2015 in „Breslau/Wrocław. Ein kunstgeschichtlicher Rundgang durch die Stadt der hundert Brücken“ wandte sie sich Breslau zu, durchstreifte die Straßen, Plätze und Parks der Stadt, betrachtete sie jetzt aber aus der Perspektive der Kunsthistorikerin.

Immer wieder ist in den letzten Jahren das Thema der „zweiten Generation“ ins öffentliche Bewusstsein getreten: Vertriebene vermitteln ihren Kindern häufig ein Lebensgefühl von Heimatlosigkeit und Fremdsein, das aus dem Trauma der Vertreibung und der Zurückweisung an den Aufnahmeorten resultiert. 2016 erschien Roswitha Schiebs Buch „Zugezogen. Flucht und Vertreibung - Erinnerungen der zweiten Generation“ (in Zusammenarbeit mit Rosemarie Zens), eine Anthologie von Zeitzeugenberichten, Gesprächsprotokollen, Gedichten, Essays und Analysen, die allesamt um die historische Hypothek der Vertreibung und deren Überwindung kreisen. In einem eigenen, sehr persönlichen Beitrag schildert sie die aus der Erfahrung der Rechtlosigkeit und Vertreibung erwachsene Angst, die ihre Mutter lebenslang verfolgte und die in ihrer eigenen Kindheit einen Nachhall fand. Ihr Buch „Risse. Dreißig deutsche Lebensläufe“ von 2019 ist eine Sammlung von historischen Porträts aus 150 Jahren in der Form von Essays. Es sind durchweg widerspruchsvolle, gebrochene Biographien von Schriftstellern, Künstlern, Schauspielern, Wissenschaftlern und Politikern, darunter zahlreichen weiblichen, in deren Leben und Werk sich die Verwerfungen der deutschen Geschichte widerspiegeln. Auch dieses Buch hat eine merklich „schlesische“ Schlagseite; von hier stammen zahlreiche der Porträtierten, darunter Agnes Wabnitz, Clara Immerwahr und Fritz Haber, Else Ury, Günther Anders, Anita Lasker-Wallfisch, Herbert Hupka und Roger Loewig.

Noch einmal auf zwei höchst unterschiedlichen Wegen hat sich Frau Schieb 2020 den zentralen Themen ihres bisherigen literarischen Werks genähert, mit dem repräsentativen -Bildband „Schlesien. Geschichte - Landschaft - Kultur“, der ihre Texte mit den Fotos des schlesischen Fotografen Marek Maruszak zusammenführt, und mit der Erzählung „Der Hof“, die vor dem Hintergrund der westdeutschen Nachkriegsgeschichte spielt: eine mittellose, aus Schlesien vertriebene Bäurin und eine reiche westfälische Bauerntochter werden durch die Umstände genötigt, gemeinsam einen Hof zu

nie. Roswitha Schieb w książce „Co drugi berlińczyk“ podąża śląskimi śladami nad Sprewą. Tłem jest gospodarczy i polityczny wpływ Śląska na historię Berlina, dokonania śląskich pracowników-immigrantów, artystów i pisarzy – by wreszcie zadać pytanie: czy oby nie berliński humor jest mocno śląskiego zabarwienia? (Temat, który ponownie poruszyła w swojej najnowszej książce o humorze berlińskim.) W 2015 roku powróciła do Wrocławia publikacją „Breslau/Wrocław. Historyczno-kulturalny spacer po mieście stu mostów.“ Przyjmując perspektywę historyczki sztuki przemierzała ulice, place, parki miasta.

W ostatnich latach tematyka „drugiego pokolenia“ powracała raz po raz do świadomości publicznej: wypędzeni przekazywali nierzadko młodszemu pokoleniu poczucie braku ojczyzny i wyobcowania, było to owocem własnej traumy związanej z doświadczeniem wypędzenia oraz odrzucenia w nowym miejscu. W 2016 roku wydana została książka Roswithy Schieb pt. „Nowi. Ucieczka i wypędzenie – wspomnienia drugiego pokolenia“ (we współpracy z Rosemarie Zens). To antologia opowieści świadków tamtych czasów, protokoły rozmów, wiersze, eseje i analizy, a tematycznym spoiwem jest historyczna hipoteza samego wypędzenia oraz sposobu jego przezwyciężenia. W swoim bardzo osobistym tekście autorka opisuje lęk powstały z doświadczeń wypędzenia i bezradności, który prześladował jej matkę przez całe życie i który odbił się echem również na jej własnym dzieciństwie. Książka „Rysy. Trzydzieści niemieckich biografii.“ z roku 2019 to zestaw napisanych w formie esejów portretów historycznych osobistości z minionych 150 lat. To bez wyjątku sprzeczne i złamane biografie pisarzy, artystów, aktorów, naukowców i polityków, wśród nich wielu kobiet, których życie oraz dzieło odzwierciedlają wstrząsy niemieckiej historii. Również ta książka „chyli się“ znacząco w stronę Śląska; stąd pochodzili liczni portretowani, m.in. Agnes Wabnitz, Clara Immerwahr i Fritz Haber, Else Ury, Günther Anders, Anita Lasker-Wallfisch, Herbert Hupka i Roger Loewig.

W 2020 roku Roswitha Schieb ponownie pochyliła się nad centralnym tematem swojej dotychczasowej twórczości literackiej wydając reprezentacyjny album „Śląsk. Historia – Krajobraz - kultura“ łącząc w nim swoje teksty z fotografiami śląskiego fotografa Marka Maruszaka oraz w opowieści „Gospodarstwo.“, którego akcja rozgrywa się w tle zachodnioniemieckich wydarzeń lat powojennych: wypędzoną ze Śląska, bez środków do życia chłopkę oraz westfalską córkę zamożnych rolników zmuszają okoliczności do wspólnego gospodarzenia na tytułowym gospodarstwie. Dziś Roswitha Schieb pracuje nad literackim przewodnikiem po Dolnym Śląsku.

Roswitha Schieb w swoich książkach, sprawozdaniach z podróży, esejach i opowieściach sprawiła, że historyczny

bewirtschaften. Derzeit arbeitet Frau Schieb an einem literarischen Führer für Niederschlesien. Roswitha Schieb hat in ihren Sachbüchern, ihren Reiseberichten, Essays und Erzählungen Schlesien, seine Geschichte und Gegenwart vielen Leserinnen und Lesern auf neue Weise verständlich gemacht und ihre Neugier auf dieses Land und seine Bewohner geweckt. Ich gratuliere ihr zum Kulturpreis Schlesien des Landes Niedersachsen 2021.

Dr. Markus Bauer

DANKSAGUNG PODZIĘKOWANIE

Meine erste Reise nach Schlesien im Jahr 1998 gehörte zu jenen Reisen, die „Epoche im Gemüte machen“, wie es Wilhelm von Humboldt einmal formulierte. Absichtslos und zufällig, auf dem Weg von Berlin nach Krakau, fuhr ich durch Schlesien und entdeckte auf der zweisprachigen Landkarte plötzlich all die Ortsnamen, die ich von meinen Eltern unendlich oft gehört hatte. Elektrisiert stellte ich fest, dass die Orte gar nicht so unreal und im schwarzen Schutt der Geschichte versunken waren, wie ich immer gedacht hatte. Ich sah liebliche Hügellandschaften mit Barockkirchen und fruchtbares Bauermland, die charakteristischen Stadtanlagen mit dem Rathaus auf dem Ring, aber auch nach über 50 Jahren noch viele Wunden, die der Krieg und seine Folgen geschlagen hat. Im Dorf in der Nähe von Grottkau, aus dem meine Mutter stammt, sagte mir eine dortgebliebene Deutsche, die meine Mutter zum letzten Mal 1946 gesehen hatte, Familienähnlichkeiten auf den Kopf zu. Ich erfuhr, dass die Bauern, die sich in der Nachkriegszeit hier ansiedelten, aus der Gegend von Lemberg stammten und ihrerseits vertrieben worden waren. Diese Reise und das ganze Gefühls- und Gedankenkonglomerat, das sie auslöste, wurde zu einem sehr starken Motor, mich mit Schlesien, mit Polen zu beschäftigen, der bis heute nicht schwächer wird.

Ich begann Polnisch zu lernen, fuhr nach Lemberg in die Ukraine, entdeckte den autobiographischen Essay des leider unlängst verstorbenen Dichters Adam Za-

i dzisiejszy Śląsk jest na nowo dostępny dla wielu czytelniczek i czytelników oraz wzbudziła zainteresowanie tym regionem i jego mieszkańcami. Gratuluję jej Nagrody Kulturalnej Śląska Kraju Dolnej Saksonii w roku 2021.

Dr Markus Bauer

Moja pierwsza podróż na Śląsk w roku 1998 była jednym z tych, by zacytować Wilhelma von Humboldta, „epokowych doznań dla duszy“. Nienaumyślnie i przypadkowo, nagle, w drodze z Berlina do Krakowa, przejeżdżając przez Śląsk odkryłam na mapie dwujęzycznej wszystkie te nazwy miast, które nieskończenie często słyszałam z ust moich rodziców. Zaintrygowana stwierdziłam, że miejsca te wcale nie są tak nierealne i pogrążone w czarnych gruzach historii jak zawsze sądziłam. Widziałam urocze góryste krajobrazy z barokowymi kościołami, płodne ziemie rolne i charakterystyczne miasta z ratuszem otoczonym pierścieniem kamienic. Ale i po przeszło 50 latach od zakończenia wojny widziałam wiele wyrządzonych przez nią ran i jej następstw. We wsi niedaleko Grodkowa, z którego pochodziła moja matka, powiedziała mi pewna pozostała tutaj po wojnie Niemka, że choć widziała moją mamę po raz ostatni w roku 1946, to wyglądamy jak dwie krople wody. Dowiedziałam się, że rolnicy, którzy osiedli tutaj po wojnie, pochodzili z okolic Lwowa i sami zostali wypędzeni. Podróż ta oraz cała mozaika uczuć i przemysłów, które zainicjowała, stały się siłą napędową do zajęcia się Śląskiem, Polską i która to nie wygasła do dziś.

Rozpoczęłam naukę polskiego, pojechałam do Lwowa i na Ukrainę. Odkryłam autobiograficzny esej, niestety niedawno zmarłego poety Adama Zagajewskiego pt. „Dwa miasta“, który stał się dla mnie kluczowym tekstem: miałam wrażenie, że to nieprześcignione dualistyczne spojrzenie wzdłuż osi Lwów-Gliwice, jak i w ogóle zajmowanie się Śląskiem, Wrocławiem, śląską sztuką i literaturą, otworzyły wtedy przede mną wrota prowadzące nieprzerwanie do dziś w kierunku Polski, Ukrainy, również na Litwę, do Czech i nawet w Berlinie odkryłam na nowo ślady Śląskie.

gajewski, „Zwei Städte“, der für mich zu einem Schlüsseltext wurde: Ich hatte das Gefühl, dass sich für mich durch diese brillante doppelbödiges Lemberg-Gleitwitz-Betrachtung und überhaupt durch die Beschäftigung mit Schlesien, mit Breslau, mit der schlesischen Kunst und Literatur damals und heute viele Tore öffneten, nach Polen, in die Ukraine, auch nach Litauen, Tschechien, und sogar Berlin entdeckte ich auf schlesischen Spuren neu.

Sehr herzlich möchte ich der Jury für die Wahl zum diesjährigen Kulturpreis Schlesien danken. Als ich davon erfuhr, fiel mir mein zweiter Doktorvater ein, der aus Schlesien stammte. Er erzählte mir einmal, dass er – wohl um 1980 herum – den Kulturpreises Schlesien, diesen, wie er es ausdrückte, „Vertriebenenpreis“, abgelehnt habe – war doch das schlechte Renommée der Vertriebenen in dieser Zeit nicht gerade karrierefördernd. Zwar hat sich seit damals vieles geändert und es ist äußerst begrüßenswert, dass dieser Preis seit langem schon zu einem deutsch-polnischen Preis geworden ist. Doch auch heute kann die Beschäftigung mit Schlesien in Deutschland immer noch Irritationen auslösen, und immer wieder kann es vorkommen, dass ich unter Beweis stellen muss, nicht „so eine“ zu sein – sprich revanchistisch bis rechts –, was oft reflexhaft unterstellt wird. Mittlerweile aber kann ich der ärgerlichen Ignoranz angestammter Bundesbürger zweierlei entgegensetzen. Einmal den treffenden Satz, der in der FAZ zu lesen war: „Es wäre der Mehrheit der Deutschen recht gewesen, wenn die deutsche Schuld an den Vertriebenen haften geblieben wäre und alle anderen erlöste“ – ein Satz, der aufgrund seiner Komplexität immer kurzes nachdenkliches Schweigen auslöst. Und dann erzähle ich davon, wie sehr sich viele polnische Schlesier oder Polen, die in Schlesien wirken, schon seit Jahrzehnten um das deutsche, österreichische, böhmische Erbe verdient gemacht haben, es manchmal bis in die kleinsten, erstaunlichsten Verästelungen erforschen und bewahren – ich denke an Persönlichkeiten wie den Denkmalpfleger Andrzej Tomaszewski, den Kunsthistoriker Jerzy Kos, den Breslauer Museumsdirektor Maciej Łagiewski, die Literaturwissenschaftler Marek Zybur, Wojciech Kunicki und viele andere. Ich denke an die Literaturnobelpreisträgerin Olga Tokarczuk und etliche andere Schriftstellerinnen und Schriftsteller in Schlesien, die sich auch immer wieder mit der Doppelbödigkeit dieser Region beschäftigen. Ich denke an den Breslauer Künstler Jurek Kozieras, der in Breslau aus einer alten Müllkippe aus deutscher Zeit Scherben, Gläser, Türschlösser, Zeitungsfetzen, Bierflaschenstöpsel aus Porzellan, Püppchenköpfe und anderes ausgräbt, um sie zu Assemblagen, oft mit Schlesien- mit Breslau-Bezug neu zusammensetzen. Es sind Assemblagen, denen er wunderbar poetische Titel gibt wie „Haus ohne Adresse“ oder „Die fünfte Seite des Rings“. Seine Assemblage „Schlesische Schlösser“ zeigt von weitem

Serdecznie dziękuję jury za wyróżnienie mnie tegoroczną Nagrodą Kulturalną Śląska. Kiedy się o tym dowiedziałam przypomniały mi się słowa pochodzącego ze Śląska, drugiego promotora mojej pracy doktorskiej. Opowiadał mi kiedyś, że – gdzieś w roku 1980 – sam odrzucił Nagrodę Kulturalną Śląska, „Nagrodę Wypędzonych” jak to wtedy nazwał. Bo ówczesna zła renoma słowa wypędzeni nie wpływała bynajmniej pozytywnie na przebieg kariery. Wprawdzie dużo się zmieniło od tego czasu i bardzo cieszy, że ta Nagroda już od dłuższego czasu jest Nagrodą polsko-niemiecką. Jednak również dziś zajmowanie się Śląskiem w Niemczech prowadzi wciąż do poirytowania i nadal może dochodzić do sytuacji, w której trzeba udowodnić, że nie jest się jedną „z tych” czyli rewanżystów, prawicowców – co często jest odruchową insynuacją. Z upływem czasu nauczyłam się jednak w dwojaki sposób reagować na tak bulwersującą ignorancję u obywateli federalnych. Wpierw wypowiadam celne zdanie, które można było przeczytać na łamach FAZ: „Większości Niemców byłoby na rękę, gdyby niemiecka wina przykleiła się do wypędzonych i wybawiła wszystkich innych” – zdanie, które na skutek swojej złożoności, zmusza do krótkiej refleksji w milczeniu. A później opowiadam, jak to wielu polskich Ślązaków czy Polaków, działając na Śląsku już od dziesięcioleci, angażuje się na rzecz zachowania niemieckiej, austriackiej, czeskiej spuścizny, badają ją czasem aż do najmniejszego, zadziwiającego rozgałęzienia chroniąc ją w ten sposób – myślę tutaj o osobowościach takich jak opiekun zabytków Andrzej Tomaszewski, historyk sztuki Jerzy Kos, wrocławski dyrektor muzeum Maciej Łagiewski, literaturoznawca Marek Zybur, Wojciech Kunicki i wielu innych. Myślę o noblistce Oldze Tokarczuk i wielu innych pisarkach i pisarzach na Śląsku, którzy wciąż na nowo zajmują się tym drugim dnem w rozumieniu tego regionu. Myślę o wrocławskim artyście Jurku Kozierasie, który na starych wrocławskich wysypiskach śmieci zbiera szczątki naczyń, szkło, zamki do drzwi, strzępy gazet, nakrętki butelek z porcelany, główki lalek i jeszcze inne obiekty z czasów niemieckich, by stworzyć z nich asamblaże, złożyć na nowo, z nawiązaniem do Śląska, do Wrocławia. To asamblaże, którym nadaje wspaniałe poetyckie tytuły jak np. „dom bez adresu” albo „piąta strona pierścienia”. Jego asamblaż „Śląskie zamki” z dala przypomina sylwetkę zamków, z bliska jednak widać, że składa się z pokrytych rdzą zamków do drzwi – to zamki, do których nie ma kluczy. W Muzeum Śląskim w Zgorzelcu natomiast wiszą na ścianach klucze, które już nigdy nie otworzą żadnych drzwi. Te podwójne rzeczywistości scalić w jedno i z nich, mimo wszystkich historycznych powikłań, wzniecić ogień, jest moją intencją od przeszło dwóch dekad – ale nie tylko moją. Cała masa naukowców, artystów i pisarzy związanych ze Śląskiem pokazuje, jak bogatym regionem Śląsk był, jest i będzie.

Roswitha Schieb

eine Schlössersilhouette, von nahem aber sieht man, dass diese aus verrosteten Türschlössern besteht – es sind Schlösser, denen die Schlüssel fehlen. Im Schlesi-
schen Museum zu Görlitz hingegen hängen an einer Wand Schlüssel, die nie mehr ein Schloss öffnen werden. Diese doppelten Wirklichkeiten zusammenzuden-
ken und aus ihnen, trotz aller schwierigen historischen Verwerfungen, Funken zu schlagen, ist mein Anliegen seit über zwei Jahrzehnten – und nicht nur meines,
sondern einer Fülle mit Schlesien verbundener Wissen-
schaftler, Künstler und Schriftsteller, die zeigen, dass
Schlesien ein reiches Land war und ist und bleiben wird.

Roswitha Schieb

DPJJO mit Gastdirigent Torsten Maaß; Foto: Moritz Küstner

DPJJO z dyrygentem Torstenem Maaßem; fot. Moritz Küstner

Deutsch-Polnisches Jugendjazz- orchester Polsko-Niemiecka Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa

2004 Gründung zur Gedenkfeier „65. Jahrestag des Überfalls Deutschlands auf Polen“, Kreisau

Seit 2005 Konzerte

- Jazz Club „Blue Note“, Poznań
- Kulturzentrum „Oskard“, Konin
- Jugendmusikfest Sachsen-Anhalt, Stendal
- Festakt zur 32. Preisverleihung des Kulturpreises Schlesien, Braunschweig
- Deutsch-Polnische Kulturwoche, Braunschweig
- Deutsch-Polnischer Wirtschaftsgipfel, Kreisau

2011

- Eichendorffschule, Wolfsburg (für 5. + 6. Klassenstufe)
- Landesmusikakademie Niedersachsen, Wolfenbüttel (Gastrede des Vizekonsuls Marek Sorgowicki des Generalkonsulats der Republik Polen anlässlich des 20-jährigen Jubiläums des Deutsch-Polnischen Freundschaftsvertrags)

2004 Założona w ramach upamiętnienia 65 rocznicy napaści Niemiec na Polskę, Krzyżowa

koncertuje od 2005 roku

- Jazz Club „Blue Note“, Poznań
- Centrum Kultury „Oskard“, Konin
- Festiwal Muzyki Młodzieżowej Saksonia Anhalt, Stendal
- 32 edycja ceremonii wręczenia Nagrody Kulturalnej Śląska, Brunszwik
- Niemiecko-Polski Tydzień Kultury, Brunszwik
- Polsko-Niemiecki Szczyt Gospodarczy, Krzyżowa

2011

- Szkoła Eichendorfa, Wolfsburg (dla klas 5 + 6)
- Krajowa Akademia Muzyki Kraju Dolnej Saksonii, Wolfenbüttel (gościnnie przemawiał wicekonsul Marek Sorgowicki z Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej z okazji 20 jubileuszu podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy)

- Ratsgymnasium in Stadthagen (Doppel-Konzert mit der Schul-Big Band „Body & Soul“)

2012

- Festival der Visionen, Gniezno
- Jazz-Festival „Jazzonalia“, Konin
- Festival „OKFA“, Konin
- Musikakademie, Posen
- Veranstaltungshaus „MDK“ & Jazzclub, Turku

2013

- CD-Produktion „Switch In Time“, professionelle Aufzeichnung der Konzerte:
 - » Theater Wolfsburg
 - » Freizeithaus Lister Turm, Hannover
 - » Kulturnacht Wolfenbüttel, Landesmusikakademie Niedersachsen

2014

- Feierliche Präsentation der CD zum 10-jährigen Jubiläum mit Empfang durch den Bürgermeister Konin
- „Oskard“ in Konin
- Musikschule, Ostrow Wielkopolski
- Schule in Września

2015

- Landesmusikakademie Niedersachsen, Wolfenbüttel
- Rathaus Garbsen
- Universität Carl-von-Ossietzky, Oldenburg

2016

- Dirigent und künstlerischer Leiter Prof. Bernhard Mergner erhielt eine Auszeichnung der Stadt Konin für sein langjähriges Engagement für die deutsch-polnische Freundschaft und Arbeit mit dem DPJJO.
- „Blue Note Jazzclub“, Posen
- Centrum muzyki, teatru i tańca, Kutno
- DK „Oskard“, Konin

2017

- Gastdirigent: Wolf Kerschek (Komponist, Arrangeur, Jazzmusiker, Hochschullehrer)
- Landesmusikakademie Niedersachsen, Wolfenbüttel
- Aula des Geschwister-Scholl-Gymnasiums, Garbsen
- Kulturzentrum PFL, Oldenburg

2018

- Gastdirigent: Grzegorz Nagórski (Posaune, Eufonium, Komponist, Hochschullehrer)
- Musikschule, Kalisz
- Staatliche Musikschule, Konin
- Musikschule, Inowrocław

2019

- 15-jähriges Jubiläum DPJJO & „30 Jahre Mauerfall“
- Gastdirigent: Torsten Maaß (Posaunist, Komponist, Arrangeur)

- Ratsgymnasium w Stadthagen (wspólny koncert ze szkolnym big bandem „Body & Soul“)

2012

- Festiwal Wizji, Gniezno
- Festiwal Jazzowy „Jazzonalia“, Konin
- Festiwal „OKFA“, Konin
- Akademia Muzyczna, Poznań
- Dom Kultury „MDK“ & Jazzclub, Turku

2013

- Produkcja płyty CD „Switch In Time“, profesjonalny zapis koncertów:
 - » Teatr w Wolfsburgu
 - » Miejski Dom Kultury Lister Turm, Hannover
 - » Noc Kultury Wolfenbüttel, Krajowa Akademia Muzyki Kraju Dolnej Saksonii

2014

- Uroczysta prezentacja płyty CD z okazji 10 jubileuszu na zaproszenie prezydenta miasta Konin
- „Oskard“ w Koninie
- Szkoła Muzyczna, Ostrów Wielkopolski
- Szkoła we Wrześni

2015

- Krajowa Akademia Muzyki Kraju Dolnej Saksonii, Wolfenbüttel
- Ratusz Garbsen
- Uniwersytet im. Carl von Ossietzky, Oldenburg

2016

- Dyrygent i kierownik artystyczny prof. Bernhard Mergner otrzymuje nagrodę miasta Konin za wieloletnie zaangażowanie na rzecz przyjaźni polsko-niemieckiej oraz pracy dla DPJJO.
- „Blue Note Jazzclub“, Poznań
- Centrum Muzyki, Teatru i Tańca, Kutno
- DK „Oskard“, Konin

2017

- Występ gościnny dyrygenta Wolfa Kerschki (kompozytor, aranżer, muzyk jazzowy, wykładowca akademicki)
- Krajowa Akademia Muzyki Kraju Dolnej Saksonii, Wolfenbüttel
- Aula Gimnazjum Rodzeństwa Scholl, Garbsen
- Centrum Kultury PFL, Oldenburg

2018

- Występ gościnny dyrygenta Grzegorza Nagórskiego (puzon, eufonium, kompozytor, wykładowca akademicki)
- Szkoła Muzyczna, Kalisz
- Państwowa Szkoła Muzyczna, Konin
- Szkoła Muzyczna, Inowrocław

- Landesmusikakademie für 6. Schulklassen des Gymnasiums im Schloss, Wolfenbüttel
- Kulturnacht Wolfenbüttel, Landesmusikakademie Niedersachsen
- Doppelkonzert mit der KKS Big Band, Käthe-Kollwitz-Schule, Hannover

2020

Das Projektvorhaben in Polen musste kurzfristig aufgrund der Corona-Pandemie abgesagt werden.

2021

In Polen

- Gastdirigent: Niels Klein (Komponist, Arrangeur, Saxophonist Hochschullehrer)
- Auftritte u.a. in Jazzclubs/Jazzveranstaltungenorten und Musikhochschule Wroclaw geplant.

Ausblick

2022

Die junge Deutsch-Polnische Big Band trifft sich im September wieder in Niedersachsen und wird ein zweites Mal mit dem Gastdirigenten Niels Klein zusammenarbeiten.

2023

Eine Kooperation mit dem Bundesjugendjazzorchester (BuJazzO) ist geplant. Es soll zum Ende der Projektphase eine gemeinsame Konzerttour in Polen sowie musikalische, interkulturelle Begegnungen geben.

LAUDATIO LAUDACJA

Das Deutsch-Polnische Jugendjazzorchester wurde in diesem Jahr mit einem der beiden Sonderpreise zum „Kulturpreis Schlesien 2021“ ausgezeichnet. Somit wird die bi-nationale Zusammenarbeit junger begabter Musikerinnen und Musiker aus Polen und Deutschland auf besondere Art gewürdigt.

Bei musikalischen deutsch-polnischen Begegnungen denke ich selbst gerne zurück an die Zeit, zu der ich als junger Student Cellist im Collegium Musicum der Bonner Universität war. Dieses Studentenorchester pflegte viele Jahre einen regelmäßigen Austausch mit einem Studentenchor der Universität von Poznań (Posen).

2019

- Jubileusz 15-lecia istnienia DPJJO & „30 lat od upadku muru“
- Występ gościnny dyrygenta Torstena Maaßa (puzonista, kompozytor, aranżer)
- Krajowa Akademia Muzyki Kraju Dolnej Saksonii, koncert dla klas 6 gimnazjum w zamku, Wolfenbüttel
- Noc Kultury Wolfenbüttel, Landowa Akademia Muzyczna Dolnej Saksonii, Wolfenbüttel
- Wspólny koncert z KKS Big Band, szkoła im. Käthe Kollwitz, Hannover

2020

Z powodu pandemii koronawirusa realizacja zaplanowanego projektu w Polsce musiała krótkoterminowo zostać wstrzymana.

2021

W Polsce

- Występ gościnny dyrygenta Nielsa Kleina (kompozytor, aranżer, saksofonista, wykładowca akademicki)
- Planowane koncerty w m.in. klubach jazzowych/miejscach koncertowania jazzowego oraz Szkole Muzycznej we Wrocławiu.

Plany

2022

Młody Polsko-Niemiecki Big Band spotka się we wrześniu ponownie w Dolnej Saksonii i będzie już po raz drugi współpracować z dyrygentem Nielsem Kleinem.

2023

Planowana jest współpraca z Federalną Orkiestrą Młodzieżową (BuJazzO). W ramach projektu mają odbyć się wspólna trasa koncertowa po Polsce oraz spotkania muzyczne i intelektualne.

Polsko-Niemiecka Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa została w roku 2021 Laureatem jednej z dwóch Nagród Specjalnych Nagrody Kulturalnej Śląska. Jest to szczególnie wyróżnienie dwunarodowej współpracy młodych utalentowanych muzyków i muzyków z Polski i Niemiec.

Jeśli mowa o polsko-niemieckich spotkaniach muzycznych to sam chętnie wspominam czasy, kiedy to studiowałem na kierunku Wiolonczela na Collegium Musicum na Uniwersytecie w Bonn. Uniwersytecką orkiestrę studencką tradycyjnie łączyła wieloletnia wymiana z chórem studenckim Uniwersytetu w Poznaniu. Spotykając się ćwiczyliśmy, odbywaliśmy próby

In gegenseitigen Einladungen kam es zu Proben und Aufführungen von Chor-Orchesterwerken aller Epochen sowohl in Bonn als auch in Poznań. Damals, Mitte der 70er Jahre, gab es noch den „Eisernen Vorhang“ und solch kultureller Austausch war noch nicht so selbstverständlich, wie wir es heute eigentlich als fast selbstverständlich gewohnt sind. Mir schien es damals etwas Besonderes und Wertvolles zu sein: Ich erinnere mich, wie bewegend es war, zu spüren, dass über die Musik die politische Teilung in Ost und West überwunden werden konnte, wie die Kraft der Klänge Grenzen sprengen konnte und das gemeinsame Ziel einer Konzertaufführung wirklich gelebte Völkerverständigung bedeutete!

Unvergesslich auch das entspannte Zusammensein abends nach den Proben. Bestaunt habe ich die lockere und ungezwungene Stimmung, die dort herrschte, wie die polnischen Studierenden spontan mit Klarinette, Geige, Klavier etc. frei improvisierend im Bierkeller für fröhliche Laune sorgten, man beim gemeinsamen Tanzen und Gesprächen sich auch persönlich näher kam, - und ich kann sogar berichten von zwei deutsch-polnischen Ehen, die ihre Wurzeln in diesen gemeinsamen Zeiten vor rund 40 Jahren haben!

Warum erzähle ich Ihnen dies hier aus meiner Erinnerung?

Nun:

Das vergangene, sog. Corona-Jahr hat uns alle schmerzlich bewusst werden lassen, was es bedeutet, wenn Kontakte beschränkt werden, der persönliche Austausch im Wesentlichen nur virtuell geschehen kann, wenn Grenzen in Europa (wieder) geschlossen werden, wenn Kultur in ein verordnetes Schweigen versetzt wird, Opern- und Konzerthäuser geschlossen bleiben: Wir werden einer der wesentlichsten Aspekte unseres menschlichen Daseins beraubt! Wir sind soziale Wesen und können genaugenommen nicht als Einzelwesen überleben, wir brauchen die Gemeinschaft, die kulturelle wie menschliche Nähe, den Körperkontakt, die gemeinsame Freude bei unserem Tun und Handeln. Nur so können wir auch unsere Zukunft gestalten: gemeinsam!

(Kaum im März vergangenen Jahres geboren, war für mich persönlich deshalb „Social Distancing“ sofort ein „Unwort des Jahres“!)

Unter dieser erzwungenen Distanz hatten wir alle zu leiden (... und so musste auch die Jury zum „Kulturpreis Schlesien 2021“ in diesem Frühjahr die Entscheidungen in einer reinen Video-Konferenz treffen, was nicht zuletzt der einladende niedersächsische Innenminister Boris Pistorius zutiefst bedauerte).

Auch die Arbeit des Deutsch-Polnischen Jugendjazzorchesters war natürlich durch die Einschränkungen

oraz koncertowaliśmy chóralno-orkiestrowe dzieła wszystkich epok, zarówno w Bonn jak i w Poznaniu. Wtedy, w połowie lat 70, zawieszona była jeszcze „żelazna kurtyna“ a aktywna wymiana tego rodzaju nie była tak oczywista, jak dziś. Dla mnie było to wyjątkowe i wartościowe doświadczenie: pamiętam moje poruszenie możliwościami, jakie dawała nam muzyka w przełamywaniu politycznych podziałów między Wschodem a Zachodem; jak siłą dźwięków byliśmy w stanie zburzyć dzielące nas granice, a nasz cel, jakim był wspólny koncert, oznaczał rzeczywiste porozumienie między narodami!

Pamiętam również spędzone razem wieczory po próbach. Podziwiałem luźną i niewiążącą atmosferę, pamiętam jak to polscy studenci spontanicznie łapali za instrumenty, klarnet, skrzypce, klawisze fortepianu itd. I swobodnie improwizując w piwnej piwnicy dbali o dobrą atmosferę a przy wspólnych tańcach i rozmowach poznawaliśmy się bliżej – i mogę nawet zaświadczyć, że są mi znane dwa polsko-niemieckie małżeństwa, które wzięły swój początek w tych wspólnie spędzonych chwilach przeszło 40 lat temu!

Dlaczego opowiadam Państwu o swoich wspomnieniach?

Gdyż:

miniony, tzw. rok koronawirusa, w bardzo bolesny sposób pokazał nam, co się stanie, gdy ograniczone zostają kontakty, osobiste spotkania w gruncie rzeczy nie mają miejsca i zastąpione zostają jedynie wirtualnymi, gdy zamyka się (znów) granice w Europie, gdy kultura popada w zalecone milczenie, opery i hale koncertowe zostają zamknięte: Odebrano nam realizację jednego z najważniejszych aspektów naszej ludzkiej natury! Jesteśmy stworzeniami społecznymi i właściwie nie jesteśmy w stanie przeżyć w odosobnieniu, potrzebujemy wspólnoty, bliskości ludzkiej i artystycznej, potrzebujemy bliskiego kontaktu, wspólnego przeżywania radości wynikającej z podejmowania działań. Tylko w ten sposób możemy kształtować naszą przyszłość: wspólnie! (Gdy tylko w marcu minionego roku narodziło się stwierdzenie „social distancing“ było dla mnie od razu „antysłowem roku“!)

Wszystkim nam doskwierał wymuszony dystans (...i tak też wiosną br. jury „Nagrody Kulturalnej Śląska 2021“ zmuszone zostało do podjęcia decyzji podczas online-konferencji, sam zapraszający dolnosaksoński Minister Spraw Wewnętrznych Boris Pistorius głęboko tego żałował).

Również aktywności Polsko-Niemieckiej Młodzieżowej Orkiestry Jazzowej dotknęły obostrzenia minionego roku: wszystkie, już zaplanowane projekty, niestety, musiały zostać odwołane.

im vergangenen Jahr betroffen: Alle schon geplanten Projekte mussten leider ersatzlos ausfallen.

Doch nun, wo sich die Lage zu entspannen scheint, blickt auch dieses besondere Ensemble wieder erwartungsvoll in die Zukunft. Neue Pläne und Projekte sind bereits geschmiedet – und so kann ich/können wir nur hoffen und wünschen, dass diese Pläne sich unter halbwegs normalen Verhältnissen und Umständen werden realisieren lassen können!

Gegründet wurde das Deutsch-Polnische Jugendjazzorchester, das auch unter dem griffigeren Namen „International Big Band“ firmiert, vor nunmehr 17 Jahren: 2004.

Zum 65. Jahrestag des Überfalls Deutschlands auf Polen und gleichzeitig 15 Jahre nach dem Mauerfall wurde somit ein großartiges Signal für deutsch-polnische Partnerschaft und Freundschaft mit dieser Ensemble-Gründung gesetzt.

Es ist ein einzigartiges künstlerisches Projekt für Niedersachsen und seine polnische Partnerregion, das mit der kontinuierlichen Arbeit – abwechselnd in Polen und Niedersachsen – über die Jahre sehr erfolgreich gewachsen ist.

Unter der künstlerischen Leitung von Prof. Bernhard Mergner wurde in den jährlichen Probenphasen ein breites Spektrum aus Jazz, Swing, Latin und Avantgarde erarbeitet. Die Auswahl der Musikerinnen und Musiker erfolgt durch die Jazzreferentin des niedersächsischen Landesmusikrates, Stine Nehrmann, gemeinsam mit dem polnischen Projektpartner Krzysztof Pydyński der staatlichen Musikschule Konin aus Wielkopolska. Auch polnische wie deutsche Musikstudenten der Hochschulen in Hannover, Oldenburg und Osnabrück werden zur Mitwirkung eingeladen, wobei bei den insgesamt 18 Mitwirkenden des Ensembles stets auf einen etwa gleichen Anteil deutscher wie polnischer Teilnehmer geachtet wird.

Seit 2017 arbeitet das Jazzorchester mit wechselnden, international renommierten Big Band Dirigenten, Jazzkomponisten und -instrumentalisten. Für dieses Jahr wurde Niels Klein gewonnen. Die herausragenden pädagogischen wie künstlerischen Fähigkeiten der Gastdirigenten haben die Qualität dieser interkulturellen Einrichtung eines Nachwuchs-Jazzorchesters stetig gesteigert.

Zu den Begleitveranstaltungen zur Verleihung des „Kulturpreises Schlesien 2019“ in Wolfenbüttel gehörte vor zwei Jahren auch eine Abendveranstaltung in der dortigen Landesakademie für Musik, bei der damals einige der talentierten Musikerinnen und Musiker des Deutsch-Polnischen Jugendjazzorchesters in Duo-For-

Jednak dziś, gdy wydaje się, że sytuacja się rozluźnia, również ten szczególny zespół artystyczny spogląda wyciekująco w przyszłość. Nowe plany i projekty już są kute! – I tak też mogę mieć nadzieję, wszyscy możemy być pełni nadziei, że plany te ziszczą się miarę w normalnych warunkach i okolicznościach!

Polsko-Niemiecka Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa została założona już 17 lat temu w 2004 roku pod chwytającą nazwą „Międzynarodowy Big-Band“ w ramach upamiętnienia 65 rocznicy napaści Niemiec na Polskę i jednocześnie 15-lecia upadku Muru Berlińskiego. Jej powstanie to sygnał polsko-niemieckiego partnerstwa i przyjaźni. To jedyny w swoim rodzaju projekt artystyczny w Dolnej Saksonii i w partnerskim regionie w Polsce, który kontynuując pracę – zamiennie raz w Polsce a raz w Dolnej Saksonii – przez lata pomyślnie się rozwijał.

Pod artystycznym kierownictwem profesora Bernharda Mergnera opracowywano podczas corocznych spotkań próbnych szerokie spektrum utworów jazzowych, swingu, latin i awangardy. Wyboru muzyczek i muzyków dokonują referentka ds. jazzu Dolnosaksońskiej Rady Muzycznej, Stine Nehrmann, oraz polski partner projektowy Krzysztof Pydyński z Państwowej Szkoły Muzycznej w Koninie w Wielkopolsce.

Zapraszani do współpracy są ponadto polscy i niemieccy studenci muzyki Szkół Wyższych w Hanowerze, Oldenburgu i Osnabrück, przy czym w gronie 18-osobowego zespołu artystycznego ważne jest zachowanie równych parytetów z niemieckich i polskich członków. Od roku 2017 Orkiestra Jazzowa pracuje ze zmieniającymi się, renomowanymi dyrygentami, kompozytorami jazzowymi i instrumentalistami. W tym roku udało się zaangażować Nilsa Kleina. Ponadprzeciętne zdolności pedagogiczne jak i artystyczne dyrygentów stale zwiększały walory projektu międzynarodowego jakim jest Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa. Jedną z uroczystości w ramach ceremonii wręczenia „Nagrody Kulturalnej Śląska w 2019 roku“ w Wolfenbüttel było również spotkanie wieczorne w Krajowej Akademii Muzycznej, gdzie wystąpiło kilkoro utalentowanych muzyków Polsko-Niemieckiej Młodzieżowej Orkiestry Jazzowej w duetach. Byłem pod głębokim wrażeniem profesjonalnego występu młodych muzyków jazzowych z Polski i Niemiec, ich ogromnej muzycznej charyzmy, ich świeżości w grze i radości przy wspólnej interakcji podczas improwizowania oraz grania z nut. W powietrzu czuło się wręcz wysyp iskier podczas tego wspólnego muzykowania, swobodny a jednocześnie bardzo profesjonalny sposób wspólnego grania udzielał się bezpośrednio nam, publiczności. Tylko mogliśmy sobie wyobrazić to wspólne uczucie szczęścia wśród młodych ludzi podczas prób pod kompetentnym okiem wykładowcy! Jestem pewien, że w latach tak

mationen auftraten. Ich konnte nur staunen über das hochprofessionelle Auftreten der jungen Jazzmusikerinnen und -musiker aus Polen und Deutschland, über die enorme musikalische Ausstrahlung und spielerische Frische und Freude beim gemeinsamen Interagieren bei Notiertem und Improvisiertem. Man spürte förmlich die Funken sprühen beim Zusammenspiel, die lockere und gleichzeitig hoch professionelle Art des gemeinsamen Musizierens wirkte unmittelbar auf uns Zuhörerinnen und Zuhörer, die zu erahnen vermochten, welches gemeinsame Glücksgefühl die jungen Musiker schon allein beim Erarbeiten unter kompetenter Anleitung der Dozenten gehabt haben müssen. Und ich bin mir sicher, dass im Laufe der Jahre solch intensiver Zusammenarbeit zahlreiche enge Freundschaften der Jugendlichen aus Polen und Deutschland entstanden sind. Schon allein dies würde dieses besondere bi-nationale Projekt förderungs- und auszeichnungswert machen! Wenn es daneben zudem solch beglückende Momente für ein hörendes Publikum zeitigt, wie man es auch den Presseberichten über andere Auftritte des Deutsch-Polnischen Jugendjazzorchesters entnehmen kann, so wird durch unseren „Sonderpreis“ aber auch die künstlerische Leistung des Ensembles gewürdigt.

Wir wünschen der „International Big Band“ weiterhin nationale wie internationale Aufmerksamkeit und Wahrnehmung, und den jungen Musikerinnen und Musikern eine erlebnis- und erkenntnisreiche Zukunft, die weitere noch trennende Grenze durch den gegenseitigen musikalischen Dialog überwinden wird.

Prof. Michael Denhoff

intensywniej współpracy powstało wiele więzi przyjaźni łączących młodych ludzi z Polski i Niemiec. Już samo to sprawia, że dwunarodowy projekt wart jest wsparcia i wyróżnienia! A jeśli więcej jest takich uszczęśliwiających momentów dla publiczności, o czym możemy przeczytać z relacji prasowych o występach Polsko-Niemieckiej Młodzieżowej Orkiestry Jazzowej, to nasza „Nagroda Specjalna” podkreśli również artystyczne walory tego ensemble.

„Międzynarodowemu big-bandowi” życzymy, by nadal cieszył się krajowym i międzynarodowym uznaniem i zainteresowaniem, a młodym muzykom przyszłości pełnej przeżyć i doświadczeń, w której wspólny muzyczny dialog będzie nadal przewyżczał jeszcze istniejące granice.

Prof. Michael Denhoff

Oben: Rhythmus Section und zwei Vokalisten;
Foto: Moritz Küstner

Links: Posaunen Section; Foto: Moritz Küstner

U góry: sekcja rytmu i dwoje wokalistów,
fot. Moritz Küstner

Po lewej: sekcja puzonów, fot. Moritz Küstner

DANKSAGUNG PODZIĘKOWANIE

Das Deutsch-Polnische Jugendjazzorchester (DPJJO) zeigt seit mittlerweile 17 Jahren, wie Musik Kulturen verbinden kann und deutsch-polnische Partnerschaften wachsen lässt. Es ist ein einzigartiges Projekt für Niedersachsen und seine polnische Partnerregion. Wir bedanken uns sehr herzlich bei der Jury für die Verleihung des Sonderpreises des Kulturpreises Schlesien! Diese Würdigung des Deutsch-Polnischen Jugendjazzorchesters unterstreicht die Bedeutung dieses bi-nationalen Projekts in seiner kontinuierlichen Arbeit und Weiterentwicklung.

Seit seiner Gründung anlässlich des 65. Jahrestages des Überfalls Deutschlands auf Polen werden im jährlichen Wechsel in Niedersachsen und in der polnischen Partnerregion Wielkopolska die Arbeitsphasen des DPJJO durchgeführt. Dabei erarbeiten die jungen, hochbegabten Musiker*innen ein vielfältiges Big Band-Programm, das sie dem Publikum an verschiedenen Orten am Ende jedes Projekts präsentieren. Für das Repertoire wird neben internationalen Jazz-Standards stets Jazz-Literatur aus beiden Ländern wie auch Kompositionen aktueller und ehemaliger Mitglieder des Jazzorchesters ausgewählt. Namhafte Stationen auf den Konzertreisen und die Zusammenarbeit mit international renommierten Musikern*innen sowie Dirigenten*innen sprechen für die außerordentliche Qualität des Jazzorchesters.

Das Deutsch-Polnische Jugendjazzorchester setzt sich aus jungen Studenten*innen beider Nationen und zum Teil aus (ehemaligen) Mitgliedern des Landesjugendjazzorchesters Niedersachsen „Wind Machine“ sowie begabten Schüler*innen der Musikschule Konin zusammen. Freundschaften, die durch diese Begegnungen und gemeinsamen musikalischen Erfahrungen entstehen, sind sehr wertvoll.

Die musikalische Förderung spielt neben dem Kulturaustausch ebenso eine wichtige Rolle. So trägt das Deutsch-Polnische Jugendjazzorchester dazu bei, dass der Jazz in beiden Nationen bereichert wird und im Dialog bleibt.

Bis zum Jahr 2016 war Prof. Bernhard Mergner künstlerischer Leiter und Dirigent des DPJJO. Er prägte mit seinen herausragenden pädagogischen und künstlerischen Kenntnissen und seinem überragenden Engagement die Entwicklung des Deutsch-Polnischen Projekts im großen Maße.

Polsko-Niemiecka Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa (DPJJO) już od blisko 17 lat jest przykładem, w jaki sposób muzyka potrafi scalać kultury oraz intensyfikować polsko-niemieckie partnerstwo. To jedyny w swoim rodzaju projekt kraju Dolnej Saksonii oraz jej partnerskiego regionu w Polsce. Pragniemy bardzo serdecznie podziękować jury za wyróżnienie Nagrodą Specjalną Nagrody Kulturalnej Śląska! To wyróżnienie przyznane Polsko-Niemieckiej Młodzieżowej Orkiestrze Jazzowej podkreśla znaczenie stałego zaangażowania oraz rozwoju tego dwunarodowego projektu.

Od momentu założenia Orkiestry w 65 rocznicę napaści Niemiec na Polskę corocznie odbywają się spotkania robocze orkiestry zamiennie w Dolnej Saksonii bądź w polskim regionie partnerskim jakim jest Wielkopolska. W trakcie tych spotkań młodzi i wysoko utalentowani muzycy opracowują różnorodny repertuar big-bandu, który po zakończeniu fazy roboczej prezentowany jest publiczności podczas szeregu koncertów. W skład repertuaru wchodzi obok światowych standardów jazzowych utwory jazzowe z obu krajów, jak i kompozycje aktualnych i byłych członków Orkiestry. Przystanki na prestiżowych scenach podczas podróży koncertowych oraz współpraca z renomowanymi na arenie międzynarodowej muzykami i dyrygentami są dowodem ponadprzeciętnego formatu Orkiestry.

W skład Polsko-Niemieckiej Młodzieżowej Orkiestry Jazzowej wchodzi młodzi studenci obu nacji jak i (byli) członkowie Krajowej Młodzieżowej Orkiestry Jazzowej Dolnej Saksonii „Wind Machine” oraz uzdolnieni uczniowie Szkoły Muzycznej w Koninie. Więzy przyjaźni, które zawiązały się podczas tych spotkań i wspólnego doświadczenia muzycznego są bardzo wartościowe. Wsparcie muzyczne odgrywa obok wymiany kulturalnej również ważną rolę. W ten sposób Polsko-Niemiecka Młodzieżowa Orkiestra Jazzowa przyczynia się do wzbogacania muzyki jazzowej obu nacji oraz do pozostania w dialogu.

Do roku 2016 kierownikiem artystycznym oraz dyrygentem Orkiestry był prof. Bernhard Mergner. Swoją ponadprzeciętną wiedzą z zakresu pedagogiki i sztuki oraz swoim ogromnym zaangażowaniem wpływał w dużym stopniu na rozwój tego polsko-niemieckiego projektu. Od roku 2017 Orkiestra współpracuje ze zmieniającymi się dyrygentami międzynarodowego formatu big-bandowego, kompozytorami i instrumentalistami jazzowymi. I tak też podczas minionych trzech spotkań roboczych kierowali nią Wolf Kerschek (D), Grzegorz Nagórski (PL) oraz Torsten Maaß (D). Na kolejne dwa lata projektowe w roku 2021 oraz 2022 udało się zaangażować Nielsa Kleina (D). Wszyscy oni wysoko cenią sobie interkulturalny charakter pracy w ramach Orkiestry oraz rozwój dwunarodowej Orkiestry Młodzieżowej.

Seit 2017 arbeitet das Jazzorchester nun mit wechselnden, international bekannten Big Band Dirigenten, Jazzkomponisten und -instrumentalisten in der Rolle eines Gastdirigenten zusammen. So leiteten Wolf Kerschek (D), Grzegorz Nagórski (PL) und Torsten Maaß (D) die vergangenen drei Arbeitsphasen. Für gleich zwei Projektjahre, 2021 und 2022, wurde Niels Klein (D) als Gastdirigent gewonnen. Alle zusammen schätzen die interkulturelle Arbeit dieses Projekts und die Weiterentwicklung eines bi-nationalen Nachwuchsjazzorchesters sehr.

Dieses Deutsch-Polnische Jazz-Projekt wird seit seiner Entstehung in enger Partnerschaft von der staatlichen Musikschule Konin und dem Landesmusikrat Niedersachsen organisiert.

Wir freuen uns sehr über den Sonderpreis 2021 und danken für diese Unterstützung!

Stine Nehrmann

Polsko-niemiecki projekt jazzowy organizowany jest od swego zarania w wąskim partnerstwie z Państwową Szkołą Muzyczną w Koninie oraz Krajową Radą Muzyczną Dolnej Saksonii.

Cieszymy się bardzo z przyznania nam tegorocznej Nagrody Specjalnej oraz dziękujemy za to wsparcie!

Stine Nehrmann

Oben: Proben in der Landesmusikakademie NDS; Foto: Stine Nehrmann

Links: Saxophon Section; Foto: Moritz Küstner

U góry: Podczas prób w Krajowej Akademii Muzycznej Dolnej Saksonii, fot. Stine Nehrmann

Po lewej: Sekcja saksofonów, fot. Moritz Küstner

Rozmowa ze Swiatłaną Aleksijewicz, białoruską pisarką, laureatką Nagrody Nobla, Festiwal Góry Literatury; fot. Agnieszka Bekalarczyk

Gespräch mit Swetlana Alexijewitsch, weißrussische Autorin, Nobelpreisträgerin, Festival Berge der Literatur; Foto: Agnieszka Bekalarczyk

FESTIVAL
GÓRY LITERATURY

Festival Gory Literatury

Góry Literatury tworzą niespotykaną przestrzeń (...) dialogu – z historią, tradycją, współczesnością, z tym, o czym często z różnych przyczyn w tzw. mainstreamie mówić „nie wypada”, a czasem nawet „nie wolno”. W Górach Literatury wolno wszystko, co trzeba. Wolno spotykać się z drugim człowiekiem, z twórcą, z jego doświadczeniem, historią życia, wizją świata zamkniętą w dziele. Festiwal daje do ręki ten niesamowity klucz, o którym Olga Tokarczuk mówiła w swojej mowie noblowskiej:

„Tylko literatura jest w stanie pozwolić nam wejść głęboko w życie drugiej istoty, rozumieć jej racje, dzielić jej uczucia, przeżyć jej los.”

„Berge der Literatur” schaffen ein einzigartiges Umfeld für (...) Dialog – mit der Diskussion um Geschichte, Tradition, Gegenwart, um dasjenige, was sich aus verschiedenen Gründen im Mainstream „nicht geziemt”, was manchmal sogar „nicht gestattet” ist. In den „Bergen der Literatur” ist alles gestattet, was notwendig ist. Man trifft sich mit anderen Menschen, mit Kulturschaffenden, mit deren Erfahrung, Lebensgeschichte, mit der Vision ihrer Welt, die in dem literarischen Werk ausgedrückt wird. Das Festival gibt diesen außerordentlichen Schlüssel in die Hand, von dem Olga Tokarczuk in ihrer Nobelpreisrede sprach:

„Nur die Literatur ist imstande, uns zu erlauben, das Leben eines anderen Menschen tiefgründig zu erkunden, seine Auffassungen zu verstehen, seine Gefühle zu teilen und sein Schicksal nachzuerpfinden.”

KALENDARIUM FESTIWALU GÓRY LITERATURY

ZEITTADEL FESTIVAL BERGE DER LITERATUR

Festiwal Góry Literatury

- 2015 pierwsza edycja festiwalu, powstała z inicjatywy lokalnej społeczności i Olgi Tokarczuk, a organizowana przez Stowarzyszenie Góry Babel.
- 2016 druga edycja festiwalu, otwarcie szlaku turystycznego „Z domu dziennego do domu nocnego”
- 2017 trzecia edycja festiwalu, otwarcie drugiego, polsko-czeskiego szlaku turystycznego „Droga chlebowa”
- 2018 czwarta edycja festiwalu, Pociąg do Literatury, otwarcie trzeciego szlaku turystycznego „Śladami Teresy Chmury”
- 2019 piąta edycja festiwalu, czeskie pasmo na Festiwalu Góry Literatury
- 2020 szósta edycja festiwalu, „One mają głos” - koncerty z okazji rocznicy przyznania Oldze Tokarczuk Nagrody Nobla
- 2021 siódma edycja festiwalu organizowana przez Fundację Olgi Tokarczuk

Festival Berge der Literatur

- 2015 Erste Auflage des Festivals, die Initiative hierzu kam von der örtlichen Bevölkerung und von Olga Tokarczuk, die Organisation übernahm der Verein Góry Babel.
- 2016 Zweite Auflage des Festivals, Eröffnung des Touristenwegs „Vom Taghaus hin zum Nachthaus”.
- 2017 Dritte Auflage des Festivals, Eröffnung des zweiten, polnisch-tschechischen Touristenwegs „Brotweg”.
- 2018 Vierte Auflage des Festivals, Zug zur Literatur, die Eröffnung des dritten Touristenwegs „Auf den Spuren von Teresa Chmura”.
- 2019 Fünfte Auflage des Festivals, tschechische Reihe auf dem Festival Berge der Literatur.
- 2020 Sechste Auflage des Festivals, „Frauen haben eine Stimme” – Konzertreihe anlässlich des Jahrestages der Nobelpreisverleihung an Olga Tokarczuk.
- 2021 Siebte Auflage des Festivals, organisiert durch die Olga Tokarczuk Stiftung.

fot. Agnieszka Bekalarczyk

Foto: Agnieszka Bekalarczyk

LAUDACJA LAUDATIO

Literatura w górach? A może szczyty literatury?

Soudeta ore, Suditi montes, Sudety, Sudeten... Ale także Askiburgion, Góry Olbrzymie, Krkonose, Riesageberge, Riesengebirge, Karkonosze... Góry w bogatej historii Dolnego Śląska – czy to celtyckiej, czy słowiańskiej, polskiej, czeskiej, niemieckiej, austriackiej, czy znowu polskiej – miały miejsce szczególne. Dziś te góry, rysujące się na horyzoncie trzech narodów, pozbawione granic, wspólne w zjednoczonej Europie, przyciągają, łączą, stają się areną wspólnych projektów, inicjatyw i działań.

U stóp dolnośląskich gór, w których zakochali się Olga Tokarczuk, Beata Kłossowska – Tyska i Karol Maliszewski narodził się pomysł, by w tej „krajnie na końcu świata” swoje miejsce znalazła literatura. Tak wśród Wzgórz Włodzickich, wokół „Zakątka Pana Boga”, jak swoje miejsce na Ziemi nazwała Olga Tokarczuk, narodził się festiwal literacki, któremu Karol Maliszewski nadał nazwę „Góry Literatury”. W tym roku literatura w górach rozkwitła już po raz siódmy, docierając do nowych miejsc, gromadząc nowych ludzi, nowe idee, nowe przesłania. W tym roku Góry Literatury zostały laureatem Nagrody Specjalnej Nagrody Kulturalnej Śląska.

Festiwal tworzą ludzie. „Literatura – to sumienie naszego świata”. Słowa Eugeniusza Iwanickiego, zmarłego przed rokiem pisarza, doskonale charakteryzują to, co od siedmiu lat dzieje się w okolicach Nowej Rudy. Festiwal poprzez spotkania, dyskusje, wykłady, warsztaty w fantastyczny sposób przybliży dzieła i ludzi literatury – ale od początku podkreśla ich rolę i związek z najbardziej palącymi i najtrudniejszymi problemami współczesności. Toczy się tam swoisty dialog o człowieku, o ideach, wartościach, postawach, wielokulturowości, o prawach i równouprawnieniu, o demokracji – dialog, z którego niespodziewanie wyłania się zaskakująca perspektywa nas samych, naszych relacji i doświadczeń. Góry Literatury tworzą niespotykaną przestrzeń tego dialogu – z historią, tradycją, współczesnością, z tym, o czym często z różnych przyczyn w tzw. mainstreamie mówić „nie wypada”, a czasem nawet „nie wolno”. W Górach Literatury

Literatura in den Bergen? Oder Berge der Literatur?

Soudeta ore, Suditi montes, Sudety, Sudeten... Aber auch Askiburgion, Góry Olbrzymie, Krkonose, Riesageberge, Riesengebirge, Karkonosze... Dieses Gebirge hatte in der reichen Geschichte Niederschlesiens – ob in der keltischen, slawischen, polnischen, tschechischen, deutschen, österreichischen oder wieder in der polnischen – einen besonderen Platz. Dieses Gebirge, am Landschaftshorizont dreier Nationen, ohne Grenzen, gemeinsam im vereinten Europa, ist ein Anziehungspunkt, der verbindet, ein Ort gemeinsamer Projekte, Initiativen und Maßnahmen.

Am Fuße des niederschlesischen Gebirges, in das sich Olga Tokarczuk, Beata Kłossowska-Tyska und Karol Maliszewski verliebt haben, entstand die Idee, in diesem „Land am Ende der Welt” einen Ort für die Literatur zu schaffen. So entstand in den Neuroder Bergen (Wzgórza Włodzickie), um den Herrgottswinkel („Zakątek Pana Boga”), wie Olga Tokarczuk ihren Ort auf der Erde nannte, dieses Literaturfestival, dem Karol Maliszewski den Namen „Berge der Literatur” (Góry Literatury) gegeben hat. In diesem Jahr wird das Literaturfestival in den Bergen bereits zum siebenten Mal ausgetragen, es erreicht neue Orte, es sammelt neue Menschen, neue Ideen und neue Botschaften. In diesem Jahr wurden die „Berge der Literatur” Sonderpreisträger des Kulturpreises Schlesien.

Das Festival steht für Menschen. „Literatur – ist das Gewissen unserer Welt”. Diese Worte von Eugeniusz Iwanicki, des vor einem Jahr verstorbenen Schriftstellers, bringen auf den Punkt, was seit sieben Jahren in der Nähe von Nowa Ruda (Neurode) geschaffen wird. Das Festival bringt - mit Treffen, Diskussionen, Referaten und Workshops - wunderbar die Werke und Menschen der Literatur näher, aber von Beginn an unterstreicht es auch die Rolle und den Zusammenhang mit den dringendsten und schwierigsten Problemen der heutigen Welt. Geführt wird ein einzigartiger Dialog über den Menschen, über Ideen, Werte, Grundlagen und Multikulturalität, aber auch über Rechte, über Gleichberechtigung und über Demokratie – ein Dialog, aus dem unerwartet die Perspektive von uns selbst, von unseren Beziehungen und Erfahrungen entspringt. „Berge der Literatur” schaffen ein einzigartiges Umfeld für diesen Dialog – mit der Diskussion um Geschichte, Tradition, Gegenwart, um dasjenige, was sich aus verschiedenen Gründen im Mainstream „nicht geziemt”, was manchmal sogar „nicht gestattet” ist. In den „Bergen der Literatur” ist alles gestattet, was notwendig ist. Man trifft sich mit anderen Leuten, mit Kulturschaffenden, mit deren Erfahrung, Lebensgeschichte, mit der Vision ihrer Welt, die in dem literarischen Werk ausgedrückt wird. Das Festival gibt diesen außerordentlichen Schlüssel in die Hand, von dem Olga Tokarczuk

wolno wszystko, co trzeba. Wolno spotykać się z drugim człowiekiem, z twórcą, z jego doświadczeniem, historią życia, wizją świata zamkniętą w dziele. Festiwal daje do ręki ten niesamowity klucz, o którym Olga Tokarczuk mówiła w swojej mowie noblowskiej: „Tylko literatura jest w stanie pozwolić nam wejść głęboko w życie drugiej istoty, rozumieć jej racje, dzielić jej uczucia, przeżyć jej los”.

Nagroda Kulturalna Śląska przyznawana jest za pielęgnowanie i rozwój śląskiego dobra kulturalnego i wspierania działalności kulturalnej Ślązaczek i Ślązaków. Idea i dorobek, a także plany Festiwalu Góry Literatury realizują to zadanie, oddziałując na mieszkańców Śląska – a także ze Śląska, przekraczając jego granice, przyciągając uczestników z kraju i zza granicy – nie tylko w zakresie kultury, ale również szeroko rozumianej integracji, wzmacniania poczucia tożsamości, podkreślając jednocześnie wagę i potrzebę wielokulturowości, potrzebę konieczności otwierania się na siebie nawzajem, na swoje poglądy, doświadczenia i propozycje. Na świat.

Trudno dzisiaj wyobrazić sobie Nową Rudę, Dolny Śląsk, Polskę, nasze południowo zachodnie pogranicze, bez „Gór Literatury”. Obecność Festiwalu zmieniła Nową Rudę – małe, kiedyś górnicze miasto, leżące u podnóża Gór Sowich i na Wzgórzach Włodzickich, pełne nieodkrytych tajemnic. Góry Literatury, które urodziły się na noworudzkim ryneczku i w krajanowym ogrodzie Olgi Tokarczuk, szybko znalazły uznanie miłośników literatury, zostały docenione przez samorząd, a także sponsorów, którzy chętnie wspierają jego kolejne edycje. Ogromne uznanie należy się Stowarzyszeniu Kulturalnemu „Góry Babel”, Gminie Nowa Ruda oraz Województwu Dolnośląskiemu, a przede wszystkim Gospodarzom – Oldze Tokarczuk, Karolowi Maliszewskiemu i Beacie Kłossowskiej-Tyszcze. Od tego roku wiodącą rolę w organizacji Festiwalu przejęła także Fundacja Olgi Tokarczuk.

Zaczął się, jak wspomnieliśmy, od Krajanowa – małego wioski, w której Olga Tokarczuk odnalazła swoje miejsce – ciche i inspirujące do tworzenia. Tam zrodził się pomysł Stowarzyszenia „Góry Babel”, dzięki któremu udało się w 2015 roku zorganizować pierwszą edycję Festiwalu Góry Literatury. W otoczonej zewsząd malarskimi plenerami noworudzkiej krainie, pojawili się artyści, szukający nie tylko inspiracji, ale także wytchnienia od codziennego zgiełku, pragnący zjednoczyć się z naturą i doceniający walory przyrody. I tak już zostało. Osadzony w przyrodzie, prezentujący bogaty wachlarz atrakcji Festiwal Góry Literatury skupia wokół siebie twórców, mieszkańców i turystów, wielbicieli literatury, z różnymi upodobaniami co do literackich gatunków, miłośników filmu, muzyki, tańca, a nawet zwierząt! Festiwal, choć w nazwie nawiązuje do literatury, stał się wydarzeniem interdyscyplinarnym. Bogaty program artystyczny od dawna wykracza poza wykłady, panele

in ihrer Nobelpreisträgerrede sprach: „Nur die Literatur ist imstande, uns zu erlauben, das Leben eines anderen Menschen tiefgründig zu erkunden, seine Auffassungen zu verstehen, seine Gefühle zu teilen und sein Schicksal nachzuempfinden”.

Der Kulturpreis Schlesien wird für Verdienste um die Erhaltung, Weiterentwicklung und Verbreitung des Kulturgutes Schlesiens und die Unterstützung des Kulturschaffens der Schlesierinnen und Schlesier vergeben. Die Idee und die Errungenschaften des Festivals „Berge der Literatur“ erfüllen diese Aufgabe, indem auf die Bewohner Schlesiens über die Grenzen dieses Landes hinaus eingewirkt wird, indem ein Anziehungspunkt für Teilnehmer aus dem In- und Ausland geschaffen wird – nicht nur im Bereich der Kultur, sondern auch in der Integration im weiteren Sinne, in der Stärkung des Identitätsgefühls, wobei gleichzeitig der Wert und die Notwendigkeit von Multikulturalität hervorgehoben wird, die Notwendigkeit, sich gegenseitig zu öffnen, in Bezug auf Ansichten, Erfahrungen und Vorschläge. Auf die Welt.

Heute ist es schwer, sich Nowa Ruda (Neurode), Niederschlesien, Polen, unser südwestliches Grenzgebiet, ohne die „Berge der Literatur“ vorzustellen. Das Festival veränderte Nowa Ruda – eine kleine Stadt, eine einstige Bergbaustadt, gelegen am Fuße des Eulengebirges (Góry Sowie) und der Neuroder Berge (Wzgórza Włodzickie), wo es eine Unmenge noch nicht erkundeter Geheimnisse gibt. Die „Berge der Literatur“, die ihren Ursprung auf dem Neuroder Ring und im Garten von Olga Tokarczuk in Krajanów (Krainsdorf) haben, fanden schnell Anerkennung bei Liebhabern der Literatur und wurden durch die Kommune und auch durch Sponsoren anerkannt, die die nächstfolgenden Ausgaben des Festivals gern unterstützen. Große Anerkennung gilt der Kulturvereinigung „Góry Babel“, der Gemeinde Nowa Ruda und der Woiwodschaft Niederschlesien, aber vor allem den Veranstaltern des Festivals – Olga Tokarczuk, Karol Maliszewski und Beata Kłossowska-Tyszcza. Seit diesem Jahr übernahm auch die Stiftung von Olga Tokarczuk bei der Organisation des Festivals eine führende Rolle.

Wie bereits erwähnt, begann alles in Krajanów (Krainsdorf), in einem kleinen Dorf, in dem Olga Tokarczuk ihren Ort für sich gefunden hat, einen stillen Ort, der zum Schaffen inspiriert. Dort entstand die Idee der Vereinigung „Góry Babel“, dank welcher 2015 die erste Ausgabe des Festivals „Berge der Literatur“ organisiert werden konnte. Im Umfeld einer für Maler geschaffenen Landschaft von Nowa Ruda (Neurode) erschienen Künstler, die nicht nur nach Inspirationen suchten, aber auch nach Ruhe, weitab vom städtischen Getriebe, nahe der Natur, um die Natur zu erleben und die Naturwerte zu schätzen. Und so ist es immer noch. Eingebettet in die Natur, ist das Festival „Berge der

czy prezentacje. Integruje uczestników w różnym wieku i o różnych zainteresowaniach, włączając ich także w propozycje kreatywne – warsztaty, dialogi, dyskusje. Obejmuje spotkania autorskie, wykłady czy debaty. Wykracza także poza Nową Rudę i Wzgórza Włodzickie, docierając w kolejnych latach do Zamku Książ czy Świdnicy. Gromadzi Osoby, Osobistości i Osobowości. Tegoroczne spotkanie dwóch Noblistek, przekroczenie granic do naszej partnerskiej Saksonii czy silny akcent filmowy z obecnością Agnieszki Holland to tylko symboliczne akcenty pokazujące siłę i różnorodność Festiwalu. Jego bogatą treść dopełnia przyroda. To ona czyni spotkania, wystawy, koncerty, szczególnie magicznymi. Z każdym rokiem dzięki Festiwalowi odkrywane są przez gości – a często także przez samych mieszkańców Nowej Rudy i okolic - miejsca nieco zapomniane – Schronisko „Orzeł” przy drodze na Wielką Sowę, Miedzianka, malownicza wieś, znajdująca się na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego, same Wzgórza Włodzickie, czy malownicze okoliczne dwory i pałace.

„Górom Literatury” w realizacji celów nie przeszkodziła nawet pandemia. Wydarzenia organizowane były w plenerze, przy ograniczonej liczbie osób, z możliwością oglądania transmisji w Internecie. Jesienią ubiegłego roku, w związku z pierwszą rocznicą przyznania Oldze Tokarczuk Nagrody Nobla, podczas Tygodnia Noblowskiego odbyło się niezwykle wydarzenie – „One mają głos”, które zwróciło uwagę na budujące społeczeństwo wartości uniwersalne – demokrację, miłość, tolerancję. To przesłanie było bardzo silne także w tegorocznej edycji Festiwalu, mocno będzie kontynuowane także za rok. Jest też miejsce szczególne, w którym festiwalowa atmosfera trwa nieprzerwanie – to kawiarnia Dobra Nowina na noworudzkim rynku, wspólne dzieło Olgi Tokarczuk i Beaty Kłossowskiej – Tyszki. Nie tylko ciasta są tam szczególnej próby...

Honorując Festiwal Góry Literatury” Nagrodą Kulturalną Śląska – której laureatką, co warto przypomnieć, jest też sama Olga Tokarczuk – jesteśmy dumni z przedsięwzięcia tak szeroko oddziałującego, kolejnego, swoistego Lux ex Silesia, które przekracza, wręcz burzy granice, łączy, pokazuje, co ważne i piękne. Niech to światło łśni coraz jaśniej, prześwietla to, co niedostępne, i pokazuje to, do czego warto dążyć. Pozwala spojrzeć na to, co jest naprawdę.

Krzysztof Bramorski

Literatury” ein breit gefächertes Angebot von Attraktionen und ein Anziehungspunkt für Kulturschaffende, Einwohner, Touristen, Literaturliebhaber mit Ausrichtungen in verschiedenen Literaturgattungen, Liebhaber von Film, Musik, Tanz und sogar Tieren! Das Festival ist seiner Bezeichnung nach mit der Literatur verbunden, doch es entwickelte sich zu einer interdisziplinären Veranstaltung. Sein umfangreiches künstlerisches Programm begrenzt sich schon seit langem nicht nur auf Referate, Panelveranstaltungen und Präsentationen. Es integriert die Teilnehmer in verschiedenem Alter und mit verschiedenen Interessen, indem kreative Vorschläge auf dem Programm stehen – Workshops, Dialoge und Diskussionen. Es umfasst Autorentreffen, Referate und Debatten. Es überschreitet örtlich Neurode (Nowa Ruda) und die Neuroder Berge (Wzgórza Włodzickie). In den Folgejahren waren Schloss Fürstenstein (Zamek Książ) und Schweidnitz (Świdnica) Veranstaltungsorte. Es ist ein Ort, an dem Leute, Promis und Persönlichkeiten zusammenkommen. Das diesjährige Treffen zweier Nobelpreisträger, die Überschreitung der Grenzen zu unserem Partnerland Sachsen und das Filmhighlight mit Agnieszka Holland sind nur symbolische Akzente, welche für die Kraft und Vielfältigkeit des Festivals stehen. Die reichen Inhalte finden ihre Ergänzung in der Natur. Dadurch haben die Treffen, Ausstellungen und Konzerte eine magische Atmosphäre. Jedes Jahr erkunden die Gäste dank des Festivals – häufig selbst die Einwohner von Nowa Ruda und der Umgebung - in Vergessenheit geratene Orte – wie die Bergbaude „Orzeł” (einstige Eulenkoppenbaude) auf der Route auf die Hohe Eule (Wielka Sowa) und Kupferberg (Miedzianka), ein malerisch gelegenes Dorf im Neuroder Landschaftspark (Rudawski Park Krajobrazowy), aber auch die Neuroder Berge (Wzgórza Włodzickie) und die in der Nähe gelegenen reizvollen einstigen Herrenhäuser und Schlösser. Für die Organisation des Festivals „Berge der Literatur” war sogar die Pandemie keine Hürde. Die Veranstaltungen des Festivals wurden in Open-Air-Format mit begrenzter Teilnehmerzahl und der Möglichkeit der Verfolgung per Internet organisiert. Im Herbst vergangenen Jahres wurde zum ersten Jahrestag der Verleihung des Literaturnobelpreises an Olga Tokarczuk im Rahmen der „Nobelwoche” die einzigartige Veranstaltung „Sie haben das Wort” organisiert, welche auf die Betonung der Universalwerte für die Gesellschaft – Demokratie, Liebe und Toleranz – abzielte. Diese Botschaft war ebenfalls bei der diesjährigen Ausgabe des Festivals sehr stark und wird auch im kommenden Jahr hervorgehoben. Es gibt noch einen besonderen Ort, an dem die Atmosphäre des Festivals permanent vorherrschend ist – das Café „Dobra Nowina” (Frohe Botschaft) am Neuroder Ring, welches Olga Tokarczuk und Beata Kłossowska-Tyszka gemeinsam geschaffen haben. Nicht nur Kuchen kann man dort genießen... Mit der Verleihung des Kulturpreises Schlesiens an das Festival „Berge der Literatur”, der Olga Tokarczuk

ebenfalls schon verliehen wurde, würdigen wir ein Vorhaben mit einer außerordentlichen Reichweite, ein weiteres in Lux ex Silesia-Format, welches Grenzen überschreitet und diese sogar sprengt, aber gleichzeitig verbindet und zeigt, was wichtig und schön ist. Dieses Licht soll heller leuchten, es soll all das durchleuchten und zeigen, was anstrebenswert ist. Es ermöglicht, all das zu sehen, was Wirklichkeit ist.

Krzysztof Bramorski

po lewej: Swiatłana Aleksijewicz podczas spotkania autorskiego, Festiwal Góry Literatury; fot. Agnieszka Bekalarczyk

na dole: fot. Agnieszka Bekalarczyk

Links: Swetlana Alexijewitsch beim Signieren, Festival Berge der Literatur, Foto: Agnieszka Bekalarczyk

Unten: Foto: Agnieszka Bekalarczyk

PODZIĘKOWANIE DANKSAGUNG

Do organizatorów Kulturalnej Nagrody Śląska

Nagroda ta jest dla nas ogromnym wyróżnieniem. To docenienie naszych dotychczasowych działań. Jest to nagroda dla Festiwalu, nie tylko samego wydarzenia, ale głównie dla wszystkich, którzy ciężko pracowali przy jego organizacji. W nasz Festiwal od początku wierzyły samorządy, które wspierają nas finansowo. To nagroda dla miasta i gminy Nowa Ruda, Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda, Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowej Rudzie, Starostwa Powiatowego w Kłodzku oraz pozostałych wspierających nas miast: Wałbrzycha, Wrocławia, Radkowa. Dla członków Stowarzyszenia Kulturalnego „Góry Babel”, które od początku było operatorem i organizatorem tych wydarzeń. Dla wolontariuszy- młodych ludzi, którzy zaczęli w podstawówce, a którzy dziś są w liceach, czy na studiach i wciąż nam pomagają.

Corocznie nasz program się powiększa. W tym roku będzie jeszcze bardziej rozbudowany niż do tej pory, ponieważ zyskał nowych partnerów, takich jak Sokołowsko i Świdnica. Większość naszych wydarzeń lokujemy w plenerze oraz w historycznych miejscach Dolnego Śląska. Bogata oferta programowa corocznie przyciąga rzesze fanów i turystów z całej Polski oraz z zagranicy, dzięki którym Festiwal urósł do rangi imprezy międzynarodowej. Naszym zadaniem jest promowanie nie tylko literatury czy innych dziedzin sztuki, ale przede wszystkim regionu.

Co roku się zmieniamy, wychodząc naprzeciw naszym odbiorcom. Tematykę naszych spotkań i rozmów dostosowujemy do bieżących potrzeb naszych słuchaczy. Chcemy, aby każdy znalazł tu coś dla siebie i wrócił do nas za rok.

Z wyrazami szacunku
Organizatorzy Festiwalu Góry Literatury

An die Veranstalter des Kulturpreises Schlesien

Diese Auszeichnung ist eine besondere Ehre für uns. Sie ist die Würdigung unseres bisherigen Wirkens. Dies ist ein Preis für das Festival, nicht nur für das Ereignis selbst, sondern vor allem für diejenigen, die so engagiert bei der Organisation mitgeholfen haben. An den Erfolg des Festivals hat von Anbeginn die Stadtverwaltung Neurode geglaubt und uns finanziell unterstützt. Es ist somit ein Preis für die Stadt und Gemeinde Neurode, Kulturzentrum der Gemeinde Neurode, das Städtische Kulturzentrum in Neurode, das Kreislandratsamt in Glatz und weitere uns unterstützende Städte: Waldenburg, Breslau, Wünschelburg. Für die Mitglieder des Kulturvereins Góry Babel, die seit der Gründung die Organisation des Festivals übernommen haben. Für die ehrenamtlichen jungen Menschen, die, anfangs noch in der Grundschule, heute im Lyzeum oder gar an der Hochschule, uns immer noch unterstützen.

Jahr für Jahr wird das Festivalprogramm umfangreicher. Das diesjährige Programm ist noch abwechslungsreicher als bisher, da wir neue Partner, wie die Kommunen Görbersdorf oder Schweidnitz, gewinnen konnten. Die Mehrzahl der Veranstaltungen findet draußen und an historischen Orten Niederschlesiens statt. Das abwechslungsreiche Angebot lockt Jahr für Jahr unzählige Fans und Touristen aus ganz Polen und dem Ausland an. Dank dieser Besucher ist das Festival schon zu einem Fest von internationalem Rang angewachsen. Unsere Aufgabe ist es, nicht nur für Literatur und andere Kunstformen zu werben, sondern vor allem für die Region selbst.

Wir verändern uns Jahr für Jahr und reagieren somit auf die Wünsche unserer Besucherinnen und Besucher. Die Themen unserer Treffen und Gespräche passen wir an die aktuellen Bedürfnisse unsere Zuhörerinnen und Zuhörer an. Unser Wunsch ist es, dass jede und jeder hier etwas für sich entdeckt und im nächsten Jahr wiederkehrt.

Hochachtungsvoll
Die Veranstalter des Festivals Berge der Literatur

fot. Agnieszka Bekalarczyk

Foto: Agnieszka Bekalarczyk

DIE BISHERIGEN PREISTRÄGERINNIEN UND PREISTRÄGER DOTYCHCZASOWE LAUREATKI I DOTYCHCZASOWI LAUREACI

HAUPTPREIS NAGRODA GŁÓWNA

- 1977 Hans Lipinski Gottersdorf, Schriftsteller – pisarz
 1978 Horst Bienek, Schriftsteller – pisarz
 1979 Herbert Volwahren, Bildhauer – rzeźbiarz
 1980 Günter Bialas, Komponist – kompozytor
 1981 Leonie Ossowski, Schriftstellerin – pisarka
 1982 Alexander Camaro, Maler – malarz
 1983 Hans Model, Glasgestalter – rzeźbiarz w szkłe
 1984 Gerhard Schwarz, Komponist – kompozytor
 1985 Hans Jatzlau, Maler – malarz
 1986 Dagmar Nick, Schriftstellerin – pisarka
 1987 Heino Schubert, Komponist – kompozytor
 1988 Karlheinz Goedtke, Bildhauer – rzeźbiarz
 1989 Herbert Aulich, Maler und Grafiker – malarz i grafik
 1990 Markus von Gosen, Maler und Grafiker – malarz i grafik
 1991 Heinz Piontek, Schriftsteller – pisarz
 1992 Georg Katzer, Komponist – kompozytor
 1993 Lothar Quinte, Maler – malarz
 1994 Tadeusz Różewicz, Schriftsteller – pisarz
 1995 Kurt Masur, Dirigent – dyrygent
 1996 Fritz Stern, Historiker – historyk
 1997 Henryk Mikołaj Górecki, Komponist – kompozytor
 1998 Urszula Kozioł, Lyrikerin – poetka
 1999 Janosch, Schriftsteller und Maler – pisarz i malarz
 2000 Christoph Eschenbach, Dirigent – dyrygent
 2001 Sigmar Polke, Maler – malarz
 Franciszek Pieczka, Schauspieler – aktor
 Alfons Nossol, Erzbischof – arcybiskup
 Peter H. Neumann, Lyriker – poeta
 2002 Dietrich Erdmann, Komponist – kompozytor
 Józef Hałas, Maler – malarz
 Heinrich Trierenberg, Schriftsteller – pisarz
 Paweł Mykietyn, Komponist – kompozytor
 2003 Dieter Hildebrandt, Kabarettist – artysta kabaretu
 Norbert Honsza, Germanist – germanista
 Horst Fuhrmann, Historiker – historyk
 Olga Tokarczuk, Schriftstellerin – pisarka
 2004 Karl Dedecius, Übersetzer und Herausgeber –
 tłumacz i wydawca
 Jan Harasimowicz, Kunst- und Kulturhistoriker –
 historyk kultury i sztuki
 2005 Angelika Marsch, Wissenschaftlerin – naukowiec
 Tadeusz Kijonka, Lyriker – poeta
 2006 Siegbert Amler, Bildhauer und Maler – rzeźbiarz
 i malarz | Małgorzata Dajewska, Glasgestalterin –
 rzeźbiarka w szkłe
 2007 Renata Schumann, Schriftstellerin – pisarka
 Jan Miodek, Philologe – filolog
 2008 Anna Malicka Zamorska, Bildhauerin – rzeźbiarka
 Hubert Unverricht, Musikwissenschaftler – muzykolog
 2009 Rotraud Schöne, Schriftstellerin – pisarka
 Jerzy Ilkosz, Kunsthistoriker – historyk sztuki
 2010 Ewa Michnik, Dirigentin – dyrygentka
 Arno Herzig, Historiker – historyk
 2011 Matthias Kneip, Schriftsteller – pisarz
 Stanisław Wysocki, Bildhauer – rzeźbiarz
 2012 Ute Badura, Regisseurin – reżyser filmowy
 Piotr Oszczanowski, Kunsthistoriker – historyk
 sztuki
 2013 Helga Storck, Harfenistin – harfistka
 Andrzej Niedzielenko, Historiker – historyk
 2014 Beata Maciejewska, Journalistin – dziennikarka
 Norbert Heisig, Deutsch-Polnische Gesellschaft
 Universität Breslau – Niemiecko Polskie Towarzyst-
 wo Uniwersytetu Wrocławskiego
 2015 Kinga Preis, Schauspielerin – aktorka
 Sabrina Janesch, Schriftstellerin – pisarka
 2016 Julita Izabela Zaprucka, Museumsdirektorin –
 dyrektor muzeum
 Hans Dieter Rutsch, Autor und Regisseur –
 pisarz i reżyser
 2017 Karin Kaper, Regisseurin – reżyser
 Sławomir Nicieja, Historiker, Biograf und Autor –
 historyk, biograf i autor
 2018 Andrzej Kosendiak, Künstler, Dirigent und Päd-
 agoge – artysta, dyrygent i pedagog
 Joachim Bahlcke, Historiker – historyk
 2019 Zbigniew Horbowy, Glasdesigner – Projektant szkła
 Helmut Goebel, ehrenamtlicher Denkmalpfleger –
 konserwator i opiekun zabytków

SONDERPREIS NAGRODA SPECJALNA

- 1981 Wolfgang von Websky, Maler – malarz
 1982 Alexander Ecklebe, Komponist – kompozytor
 1983 Kurt Heynicke, Schriftsteller – pisarz
 1984 Ruth Storm, Schriftstellerin – pisarka
 1985 Reinhard Baumgart, Schriftsteller – pisarz
 1986 Oswald Malura, Maler – malarz
 1987 Gerhard Neumann, Maler – malarz
 1988 Dagmar von Mutius, Schriftstellerin – pisarka
 1989 Ernst Günther Bleisch, Lyriker – poeta
 1990 Lutz Besch, Schriftsteller und Regisseur – pisarz i
 reżyser | Heinz Tobolla, Bildhauer und Grafiker –
 rzeźbiarz i grafik

- 1991 Elsbeth Siebenbürger, Bildhauerin – rzeźbiarka
Maciej Łagiewski, Museumsdirektor – dyrektor muzeum
- 1992 Stefan Arczyński, Fotokünstler – artysta fotografik | Harald Gerlach, Schriftsteller – pisarz
- 1993 Christine Koschel, Lyrikerin – poetka
Feliks Przybylak, Übersetzer – tłumacz
Henryk Tomaszewski, Mime und Theaterregisseur – aktor mim i reżyser teatralny
- 1994 Piotr Maniurka, Museumsdirektor – dyrektor muzeum | Peter Sommer, Bildhauer und Maler – rzeźbiarz i malarz | Liz Wieskerstrauch, Schriftstellerin – pisarka
- 1995 Kazimierz Kutz, Regisseur und Drehbuchautor – reżyser filmowy i scenarzysta
Maria Frisé, Schriftstellerin – pisarka
Eugeniusz Get Stankiewicz, Grafiker – grafik
- 1996 Wojciech Kilar, Komponist – kompozytor
Tadeusz Strugała, Dirigent – dyrygent
Henryk Bereska, Übersetzer – tłumacz
- 1997 Karl Heinz Türk, Bildhauer – rzeźbiarz
Michael Zeller, Schriftsteller – pisarz
Lothar Herbst, Lyriker und Journalist – poeta i dziennikarz
- 1998 Ekkehard Kuhn, Journalist – dziennikarz
Karin Reschke, Schriftstellerin – pisarka
Paweł Kozerski, Museumsdirektor – dyrektor muzeum
- 1999 Witold Szalonek, Komponist – kompozytor
Rudolf Walter, Musikwissenschaftler – muzykolog
Henryk Waniek, Maler und Schriftsteller – malarz i pisarz
- 2000 Norbert Conrads, Historiker – historyk
Jan Jakub Kolski, Regisseur – reżyser
Krzyszława Maliszewska, Malerin – malarka
- 2005 Herbert Hupka, Journalist und Schriftsteller – dziennikarz i pisarz
- 2006 Edith-Stein-Gesellschaft Breslau – Towarzystwo im. Edyty Stein we Wrocławiu
- 2007 Hoffmann-von-Fallersleben-Gesellschaft Wolfsburg Fallersleben – Towarzystwo im. Hoffmanna von Fallersleben Wolfsburg Fallersleben
Institut für Germanistische Philologie der Universität Breslau, Lehrstuhl für Kultur der Deutschsprachigen Länder und Schlesiens – Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, Zakład Kultury Krajów Niemieckojęzycznych i Śląska
- 2008 „die horen.“ Zeitschrift für Literatur, Kunst und Kritik – „die horen.“ Czasopismo poświęcone literaturze, sztuce i krytyce
- 2009 Freya von Moltke-Stiftung für das Neue Kreisau – Fundacja Freya von Moltke-Stiftung dla Nowej Krzyżowej
- 2010 Bente Kahan, Schauspielerin und Sängerin – aktorka i pieśniarka
- 2011 Alfred Theisen, Journalist und Herausgeber – dziennikarz i wydawca
- 2012 RAR Künstlergruppe – grupa artystyczna RAR
- 2013 ATUT Bildungsverlag – Oficyna Wydawnicza ATUT
- 2014 Erika-Simon-Stiftung Rinteln – Fundacja im. Eriki Simon z Rinteln
- 2015 Melitta Sallai, Stiftung Bildungsstätte Muhrau – Fundacja Ośrodek Edukacyjny w Morawie
- 2016 Papiermuseum in Bad Reinerz – Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroj
Deutsche Sozial-Kulturelle Gesellschaft in Breslau – Niemieckie Towarzystwo Społeczno Kulturalne we Wrocławiu
- 2017 Verein Pro Liberis Silesiae – Stowarzyszenie Pro Liberis Silesiae
- 2018 Stiftung Schlösser und Gärten im Hirschberger Tal – Fundacja Dolina Pałaców i Ogrodów Kotliny Jeleniogórskiej
- 2019 Verein zur Pflege schlesischer Kunst und Kultur e. V. – Stowarzyszenie Pielęgnacji Sztuki i Kultury Śląska

FÖRDERPREIS NAGRODA WSPIERAJĄCA

- 1977 Martin Christoph Redel, Komponist – kompozytor
- 1978 Christian Mischke, Maler und Grafiker – malarz i grafik
- 1979 Wolfgang Bittner, Schriftsteller – pisarz
Reiner Schwarz, Maler und Grafiker – malarz i grafik
- 1980 Christian Rickert, Maler und Grafiker – malarz i grafik
Monika Taubitz, Schriftstellerin – pisarka
- 1981 Eckard Alker, Maler und Grafiker – malarz i grafik
Michael Denhoff, Komponist – kompozytor
- 1982 Brigitta Heyduck, Malerin – malarka
Michael Lobe, Schriftsteller – pisarz
- 1983 Gerd Peter Eigner, Schriftsteller – pisarz
Udo Kaller, Maler und Grafiker – malarz i grafik
- 1984 Konrad Mätzig, Maler – malarz
Ralf Thenior, Schriftsteller – pisarz
- 1985 Christian Ridil, Komponist – kompozytor
Horst Kuhnert, Bildhauer – rzeźbiarz

STIPENDIUM STYPENDIUM

- 1986 Herbert Volz, Bildhauer – rzeźbiarz
Folker Lerche, Maler und Grafiker – malarz i grafik
- 1987 Rainer Zimnik, Schriftsteller, Maler und Grafiker – pisarz, malarz i grafik
Dietmar Scholz, Schriftsteller – pisarz
- 1988 Hans Georg Bulla, Lyriker – poeta
Günther Knipp, Grafiker – grafik
- 1989 Gisela Walther, Malerin und Zeichnerin – malarka i rysownicza
Peter Kiesewetter, Musiker – muzyk
- 1990 Wolfgang Bulla, Grafiker und Plastiker – grafik i plastyk
- 1991 Herbert Grützner, Maler und Bildhauer – malarz i rzeźbiarz
- 1992 Jan Szmatoch, Grafiker – grafik

IMPRESSUM

Herausgeber:

Niedersächsisches Ministerium für Inneres und Sport
Lavesallee 6, 30169 Hannover

Redaktion, Gestaltung und Satz: Blacklime GmbH

Übersetzungen: Angelika Niedhart-Cord

Korrektur: Anton Stiller

Die Texte und Bilder dieser Publikation sind urheberrechtlich geschützt.
Weiterverwendung nur nach vorhergehender, ausdrücklicher Genehmigung
gestattet.

STOPKA WYDAWNICZA

Wydawca:

Niedersächsisches Ministerium für Inneres und Sport
Lavesallee 6, 30169 Hannover

Redakcja, layout i skład: Blacklime GmbH

Tłumaczenia: Angelika Niedhart-Cord

Korekta: Anton Stiller

Teksty i zdjęcia niniejszej publikacji są chronione prawem autorskim.
Wykorzystanie dozwolone wyłącznie za wyraźną zgodą autora.

Zdjęcia od góry:

Budynek Opery Wrocławskiej;
fot. J.K. Żurek

Scena, Opera Wrocławska; fot.
Archiwum Opery Wrocławskiej
Most Grunwaldzki; Wrocław,
fot. Barbara Górniak

Na dole po lewej: Ratusz,
Wrocław; fot. Barbara Górniak

Na dole po prawej: Sukien-
nice, Wrocław; fot. Barbara
Górniak

Fotos von oben:

Gebäude der Oper Breslau;
Foto: J.K. Żurek

Bühne, Breslauer Oper; Foto:
Archiv der Breslauer Oper

Die Grunwaldbrücke, Breslau;
Foto: Barbara Górniak

Unten links: Rathaus, Breslau,
Foto: Barbara Górniak

Unten rechts: Tuchhallen,
Breslau, Foto: Barbara Górniak